

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin a patristiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**REAKCE ČESKOSLOVENSKÉHO TISKU
NA DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL**

Vedoucí práce: PhDr. Radomír Malý

Autor práce: Pavel Janota, DiS.

Studijní obor: Pastoračně sociální asistent

Kombinovaná forma studia

2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval sám s využitím uvedených pramenů a literatury.

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Radomíru Malému za cenné rady, připomínky
a metodické vedení práce.

Obsah:

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Papež Jan XXIII., myšlenka koncilu a předkoncilní přípravné práce	9
1.1 Církevní kariéra Guiseppe Roncalliho.....	9
1.2 Myšlenka koncilu, jeho ohlášení a jeho cíle.....	11
2 Jednotlivá koncilní období a jejich výsledky.....	21
2.1 Zahájení koncilu, první koncilové období a smrt papeže Jana XXIII.	21
2.2 Úloha papeže Pavla VI. ve druhém koncilové období.....	24
2.3 Třetí koncilové období.....	25
2.4 Čtvrté koncilové období a ukončení koncilu	26
3 Jednotlivé dokumenty schválené II. vatikánským koncilem	28
4 Význam II. vatikánského koncilu pro církve i společnost	29
PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
5 Úvod k praktické části.....	32
6 Rudé právo – obsahová analýza	32
6.1 Obsahová analýza zpráv z prvního sněmovního období	33
6.2 Obsahová analýza zpráv z druhého sněmovního období.....	34
6.3 Obsahová analýza zpráv z třetího sněmovního období	36
6.4 Obsahová analýza zpráv ze čtvrtého sněmovního období	37
7 Lidová demokracie – obsahová analýza	46
7.1 Obsahová analýza zpráv z prvního sněmovního období	47
7.1.1 Shrnutí analýzy zpráv z prvního sněmovního období	61
7.2 Obsahová analýza zpráv z druhého sněmovního období.....	62
7.2.1 Shrnutí analýzy zpráv z druhého sněmovního období.....	71
7.3 Obsahová analýza zpráv z třetího sněmovního období	72
7.3.1 Shrnutí analýzy zpráv z třetího sněmovního období	86
7.4 Obsahová analýza zpráv ze čtvrtého sněmovního období.....	87

7.4.1	Shrnutí analýzy zpráv ze čtvrtého sněmovního období.....	100
8	Kulturní tvorba – článek.....	101
9	Srovnání zpráv z Rudého práva a Lidové demokracie týkajících se II. vaticánského koncilu	105
	ZÁVĚR.....	106
	Seznam literatury.....	107

ÚVOD

O II. vatikánském koncilu, od jehož skončení uběhlo již více než čtyřicet let, bylo napsáno již velmi mnoho knih a pojednání. Proč jsem se rozhodl psát o II. vatikánském koncilu já? Od školních let mne fascinují dějiny. Středem mého zájmu se na teologické fakultě staly dějiny církve, které jsem si zvolil jako téma své diplomové práce. Na výběr konkrétního tématu měla vliv moje debata s panem PhDr. Malým. Pan PhDr. Malý mi nabídnul možnost podívat se na tuto církevní událost netradičním způsobem, což mne hned od počátku zaujalo. Věděl jsem, že komunistický režim nebyl k církvím příznivě nakloněn a zajímal mne proto postoj stranického a křesťanského tisku na tuto církevní událost.

V teoretickém vstupu jsem sledoval záměr seznámit čtenáře s historií „vzniku“ II. vatikánského koncilu, jeho průběhem, výsledky a významem pro církev i společnost. Teoretická část proto začíná životopisem „tvůrce koncilu“ papeže Jana XXIII., poté pokračuje přes ideu koncilu, stanovení cílů koncilu až k předpřípravným pracím koncilu. Následuje vyjasnění některých organizačních záležitostí průběhu koncilu a popis jeho jednacího řádu. Do druhé poloviny teoretické části jsem zařadil průběh jednotlivých zasedání koncilu a jejich výsledky a nakonec seznam koncilových dokumentů a zhodnocení významu II. vatikánského koncilu.

V praktické části diplomové práce jsem se pokusil zhodnotit, jakým způsobem referoval o této významné církevní události dobový československý tisk. Z množství denního tisku, který v té době vycházel, jsem se soustředil pouze na dva tituly, a to na: Rudé právo a Lidovou demokracii. Metodou obsahové analýzy textu jsem se pokusil zhodnotit pozornost dobového tisku zprávám z koncilu. Zajímal jsem se o to, jak byly tyto informace bohaté, obsahově pestré a vyvážené (tj. bez ideologického zatížení). Cílem mé práce nebyla jen pouhá obsahová analýza dvou denních periodik šedesátých let 20. století a jejich reakce na průběh a výsledky koncilu, ale také komparace obsahové analýzy provedené u těchto dvou tiskovin. Cílem práce byla obsahová analýza zpráv z obou tiskovin a porovnání do jaké míry se redaktoři těchto dvou tiskovin ve výběru zpráv, jejich objektivnosti a míry jejich ideologického zatížení liší. Myslím, že se mi to podařilo. Nakonec jsem ještě uvedl článek z Kulturní tvorby, který hodnotí skončený koncil, a provedl jsem kritické zhodnocení jeho obsahu.

Vděčnou pomocí při tvorbě diplomové práce mi byla zejména kniha od Otto Hermanna Pesche: Druhý vatikánský koncil, dále mi velmi pomohly životopisy papeže Jana XXIII., ať už od W. Hünermanna, W. Bühlmanna nebo R. Rothmanna. Často jsem také citoval z Dokumentů II. vatikánského koncilu. Kompletní seznam použité literatury uvádím na konci diplomové práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Papež Jan XXIII., myšlenka koncilu a předkoncilní přípravné práce

1.1 Církevní kariéra Giuseppe Roncalliho

Právem spojujeme II. vatikánský koncil se jménem papeže Jana XXIII. Vlastním jménem Angelo Giuseppe Roncalli se narodil dne 25. listopadu 1881 v Sotto il Monte, v provincii Bergamo jako čtvrté dítě manželů Battisty a jeho ženy Marianny. Rodiče byli starousedlíci, avšak chudí sedláci obdělávající pronajatou půdu, která je jen taktak užívala. Rodiče Roncalliovi byli zbožní a vychovávali svého syna k poctivosti, pracovitosti a Boží bázni. Celý život Angela Roncalliho byl ovlivněn chudobou. Vždy znovu a znovu poukazyval na to, že pocházel ze selské rodiny. Cítil se přitahován k chudým a skromným lidem a podle toho také jednal. Z této chudoby vyplynula jeho pokora a vděčnost Bohu, kterou si zachoval po celý život. Právě touto jednoduchostí, která nemá nic společného s naivitou či chudobou charakteru, se mu podařilo stavět most ke všem lidem.

Angelo se už od časného dětství cítil být přitahován k bohoslužbě a církvi a roku 1892 zahajuje v chlapeckém konviktu v Bergamu své kněžské studium.¹

Svá teologická studia absolvoval v Sant' Apollinare v Římě a uzavřel je doktorátem teologie. Jako mladý kněz byl sekretářem bergamského biskupa Radini-Tedeschiho (+ 1914) a profesorem na kněžském semináři v Bergamu, kde vyučoval církevní dějiny a patrologii. Biskup Radini-Tedeschi měl na mladého Roncalliho silný vliv. Nevyvinul se mezi nimi vztah podřízeného k představenému, ale spíše otce a syna. V jeho službách zůstal Roncalli deset let a procestoval s ním nejrůznější evropské země. V roce 1909 dokonce připojil svůj podpis na podporu stávkujících dělníků.

Když vstoupila Itálie do první světové války, byl Roncalli nejdříve sanitářem a pak vojenským kaplanem. Roku 1921 ho Benedikt XV. povolal do čela Kongregace pro šíření víry a později do generální rady Papežské misijní organizace. Zároveň se stal docentem patrologie na Římském semináři. Roku 1925 ho Pius XI. vyslal jako apoštolského vizitátora do Bulharska. Po devítiletém působení v Sofii, kde se mu díky taktnímu a otevřenému jednání podařilo zřídit exarchát, byl jmenován apoštolským legátem pro oblast Turecka a Řecka. Až do roku 1937 sídlil v Istanbulu a pak v Athénách, kde hlavně v době německé okupace

---

¹ Rothmann, R. *Jsem Josef, váš bratr : Příběh Jana XXIII.* Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2004, s. 12-15.

prokázal cennou pomoc řeckému obyvatelstvu a dokázal zabránit deportacím Židů. Tamního pobytu využil i k prohloubení své znalosti pravoslavného světa.

Roku 1944 ho Pius XII. k obecnému překvapení pověřil funkcí apoštolského nuncia v Paříži. Díky Roncalliho obratné diplomacii mohlo třiatřicet francouzských biskupů, obviněných z kolaborace, setrvat v úřadech. Nadšenou chválou pařížského nuncia nešetřil dokonce ani Édouard Herriot, liberální starosta Lyonu a předseda francouzského Národního shromáždění. Když se o ní Roncalli dozvěděl, rozesmál se. Pak kolem sebe opsal rukou široký kruh a pravil: „Já i Herriot, my oba máme stejný objem.“ Od roku 1952 působil Roncalli jako stálý pozorovatel Vatikánu v UNESCO.²

O rok později ho Pius XII. jmenoval benátským patriarchou. Konečně může být duchovním pastýřem blízko svého domova. Biskupství Benátky je jedním z nejvýznamnějších v Itálii, sociální problémy zde nejsou tak viditelné jako v jiných velkých městech, např. v Miláně nebo Turínu. Umění a způsob života se zde velmi cení a je tu staré pouto s východem. Roncalliův předchůdce vládl tvrdou rukou a při každé příležitosti ostře kritizoval úpadek mravů, který se dle jeho mínění projevuje právě v Benátkách. 15. března 1953 je zde Roncalli vítán a cítí se velmi dobře. V nástupní řeči řekl věřícím: „Nepovažujte svého patriarchu za politika či diplomata, spatřujte v něm pouze pastýře duší, jenž je povolán plnit své poslání mezi prostým lidem podle příkazu Páně.“ Realizuje rozsáhlé opravy biskupského sídla a katedrály sv. Marka a způsobí, že se kostely opět naplňují. Ne morálními odsudky moderní kultury. Vzhledem k jeho oblíbě a dobrým kontaktům jsou jeho přání respektována. Důkladně se zabývá vnitřní politikou a nabádá k umírněnému postoji vůči socialistům. V kruhu své rodiny oslavuje patriarcha Angelo Giuseppe Roncalli v roce 1954 padesátileté kněžské jubileum. Dívá se zpět na naplněný a smysluplný život a dokáže si představit, že by v Benátkách v klidu zakončil svoje služby a život. Právě začal s renovačními pracemi u hrobky patriarchy Benátek...

Právě v tomto okamžiku ho zastihne zpráva o skonu Pia XII. O několik dní později odjíždí Roncalli do Říma na konkláve, svému okolí sděluje, že se samozřejmě brzy vrátí, v nitru se zabývá možností stát se papežem. A stalo se: 28. října 1958 je Angelo Roncalli v jedenáctém volebním kole zvolen papežem. Přijímá jméno Jan XXIII. Toto neobyčejné jméno, které měl již jeden vzdoropapež, je jen prvním neobyčejným činem pontifikátu Angela Roncalliho.³

² Gelmi, J. *Papežové : Od svatého Petra po Jana Pavla II.* Mladá Fronta, Praha 1989, s. 282.

³ Rothmann, R. *Jsem Josef, váš bratr : Příběh Jana XXIII.* Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2004, s. 63-64.

Roncalli byl přesvědčen, že prostota evangelia má větší váhu než diplomatická rafinovanost. Jeho pontifikát se výrazně odlišoval od úřadování jeho předchůdce. Od pacelliovského papeže se podstatně lišil již svým zevnějškem. Štíhlého a urostlého Pia vystřídal selsky podsaditý Jan, který se vyznačoval prostou srdečností, humorem až šelmovstvím, zdravým selským rozumem a dětinskou zbožností. Že měl Jan opravdu výrazný smysl pro humor, potvrzují nesčetné anekdoty, které o jeho osobě kolovaly. Jan XXIII. miloval všechny lidi, jeho láska však patřila obzvláště trpícím a strádajícím. Proto navštěvoval nemocnice, vězení i chudinské čtvrti v Římě a pro každého, s kým promluvil, nacházel laskavá slova plná útěchy.

Zatímco Pius XII. silně zdůrazňoval svou roli hlavy univerzální církve a usiloval o stále přísnější centralismus, chtěl se Jan XXIII. chovat ke všem biskupům jako bratr. Pro krátkost svého pontifikátu nemohl sice žádnou ze svých myšlenek důsledně realizovat, dal však přesto spoustu podnětů, které nemohli jeho nástupci nechat bez povšimnutí. Mnohé se ovšem odehrálo jinak, než si Jan XXIII. představoval.⁴

1.2 Myšlenka koncilu, jeho ohlášení a jeho cíle

Zimního rána 20. ledna 1959 v prostorném sále své pracovny v druhém poschodí Apoštolského paláce sedí u psacího stolu papež Jan. Na druhé straně je kardinál Dominik Tardini, státní sekretář, kterého papež denně přijímá, než začne udílet obvyklé audience. Jde vždycky o rozhovory velmi závažné. Jakou důležitost však měl tento ranní rozhovor, netušili ani kardinál, ani papež. Svatý otec začíná hovořit a mluví o světě, který je v nebezpečí. Je znova ohrožen mír, lidstvo žije v neustálém napětí z hrozící zkázy. V nejrůznějších částech světa vyšlehují ohniska nepokojů: kontrola Berlína, čínskoamerické spory, alžírská otázka, nepokoje v Latinské Americe. Ve hře je budoucnost lidstva. Svatý otec pokračuje ve svých chmurných myšlenkách a mluví jakoby sám k sobě: „Všichni prohlašují, že chtějí mír a porozumění, ale končí to bohužel tím, že se přiostrí rozpory a zvětší hrozby. Co udělá církev? Má Kristova mystická lodička zůstat v moci vln, má se nechat bezvládně unášet? Není to spíše církev, od které se očekávají nejenom nová slova varování, ale též světlo velikého příkladu? A co by mohlo být tímto světlem?“ Kardinál naslouchá pozorně a jakoby v očekávání. Mlčí, protože chápe, že otázka nebyla dána jemu. „Najednou mne osvítila veliká myšlenka, která mě napadla právě v tomto okamžiku,“ vypravuje později o této chvíli

---

⁴ Gelmi, J. *Papežové : Od svatého Petra po Jana Pavla II.* Mladá Fronta, Praha 1989, s. 282-283.

Jan XXIII. „Přijal jsem ji s nevyslovitelnou důvěrou v božského Mistra a na rty mi vstoupilo slavnostní a náročné slovo: Koncil.“ První pocit, který se papeže Jana zmocnil po vyslovení tohoto slova, byl pocit strachu, že ohromil a snad i vyděsil svého posluchače. Očekával, že kardinál podle obvyklého kuriálního zvyku začne vypočítávat všechny obtíže, které stojí v cestě. Kardinálův souhlas však byl okamžitý. „Velká myšlenka,“ řekl. „Mně se líbí veliké a nové věci. To dnes potřebujeme.“ Co je zajímavé na tomto popisu, který nám dal sám papež Jan XXIII., je zřejmá skutečnost, že myšlenka druhého vatikánského sněmu se zrodila ze starostlivosti a láskyplné péče Jana XXIII. o svět.⁵

Svůj záměr svolat koncil oznámil Jan XXIII. osmnácti kardinálům, kteří v té době pobývali v Římě, dne 25. ledna 1959 po mši v katedrále sv. Pavla za hradbami. Jeho rozhodnutím svolat koncil byli naprosto překvapeni. On byl správce papežství, proč se takto choval? Jan se jich ptal na radu. Nemohli mu žádnou dát. Později se v zápiscích vyznal: „Prostě lidsky řečeno, mohli jsme očekávat, že se kardinálové shromáždí, aby vyjádřili své uznání a pochvalu Našemu papežskému rozhodnutí... Místo toho tam bylo posvátné a napjaté ticho.“ Proč by měli projevovat nadšení? Jediný koncil za téměř čtyři sta let prohlásil papeže neomylným. K čemu potřebuje papež Jan koncil? Janův nápad svolat koncil byl pokládán za velice zvláštní. Byl prvním papežem, který svolal koncil přesto, že na něj nikdo nečinil žádný nátlak. Církev se nenacházela v situaci nějaké vzpoury nebo krize; neexistovaly žádné nevyřešené dogmatické otázky. Svůj záměr svolat všeobecný koncil Jan prosazoval, protože věřil, že bude církvi i světu prospěšný. Chtěl prosadit *aggiornamento*, aby se církev sama zmodernizovala, a doširoka otevřela svou náruč odloučeným bratrům. Symbolicky řečeno, otevřel dokořán okna Vatikánu, aby vypustil zatuchlý vzduch a nechal dovnitř proudit vzduch čerstvý. Není divu, že stolice dělala všechno pro to, aby jej od toho odradila.⁶

Onoho památného lednového dne ostatně Jan XXIII. oznámil ještě dva další záměry, které se rozhodl uskutečnit. Vedle obecného sněmu a před ním chtěl konat synod své vlastní římské diecéze a dále se mělo přistoupit k revizi kodexu kanonického práva. Druhý z obou úkolů byl dlouhodobý, byl dokončen až po letech za pontifikátu Jana Pavla II. (1984). Ale synod měl být jakousi „generální zkouškou na koncil“ a jeho příprava byla úkolem splněným již v následujících měsících. Konal se pak ve dnech 24. až 31. ledna 1960.⁷

---

⁵ Skalický, K. *Radost a naděje*. Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2000, s. 49-50.

⁶ Rosa de, P. *Temné papežství*. ETC Publishing, Praha 1997, s. 294.

⁷ Halas, F. X. *Fenomén Vatikán*. CDK, Brno 2004, s. 423.

Co se týče cíle koncilu, neměl papež ze začátku jasnou představu o tom, čeho by mělo být koncilem dosaženo. Janova zbožnost byla připravena svěřit se navzdory všem lidským starostem a obavám zcela vedení Ducha svatého, od něhož přece vždy důsledně odvozoval svou myšlenku. Jasně řečeno: Nikterak se neobával nezbytných konfliktů, jeho víra se projevovala přesvědčením, že se vedení Ducha svatého projeví právě ve zvládnutí konkrétních konfliktů. Výtka, že je nerozvážný – řečeno jinými slovy, že by všechno od počátku mělo být a zůstat přehledné a vypočitatelné, jej nemohla zmást. To však také znamenalo, že papež vůbec neměl od počátku jasnou představu, co by koncil měl a mohl dokázat. Životopisci jsou zajedno v úsudku, že přinejmenším v první fázi přípravných prací a zčásti i v roce zahájení koncilu byly papežovy výroky ohledně cíle koncilu pozoruhodně vágní. Teprve v průběhu diskusí celého katolického světa si nakonec on sám ujasňoval, jaké cíle by si měl koncil stanovit, jakými tématy by se měl zabývat, nebo přesněji: jak by se mohla a měla konkretizovat jeho původně intuitivní myšlenka.

Je třeba říci, že v této diskusi hrály roli dvě knihy, které vzbudily papežův zájem, ale současně nevoli u kurie, někdy však i špatně utajovanou radost kurie a navíc měly vliv v církevní veřejnosti. První z nich byla kniha paderbornského arcibiskupa a pozdějšího kardinála Lorenze Jaegera s titulem „Ekumenický koncil, církev a křesťanstvo“. Druhá kniha byla okamžitě přeložena do několika jazyků a intenzivně se o ní diskutovalo ve sdělovacích prostředcích. Byla to kniha tehdy teprve dvaatřicetiletého Hanse Künga „Koncil a znovusjednocení. Obnova jako volání k jednotě“. Küng šel ve své známé otevřenosti vlastně tak daleko, že koncilu málem doporučoval témata, jejichž projednání a přijetí by mohlo vyvolat nitrocírkevní reformu, která by odpovídala oprávněným požadavkům reformace: uznání reformace jako náboženské události; intenzivnější vyzdvižení významu bible a její rozsáhlejší využívání v teologii a bohoslužbě; přiblížení liturgie lidu, také zavedením národního jazyka, zdůraznění „obecného kněžství“ všech pokřtěných; dialog církve s jinými kulturami; osvobození papežství z politických vazeb a zápletek; reforma římské kurie a zrušení Indexu zakázaných knih. Küngovy návrhy se ukázaly přímo jako prorocké: přinejmenším v modifikované podobě se všech sedm požadavků dostalo do koncilních dokumentů. „Už nikdy nebude mít jediný teolog takový vliv [na koncil].“ Co tedy v průběhu času vykristalizovalo a stalo se závaznými cíli koncilu?

Hned od počátku razil papež označení „ekumenický koncil“: „koncil celé církve“. Touto „univerzální církví“ však samozřejmě byla míněna římskokatolická církev a církve s ní sjednocené, nikoli snad celé křesťanstvo. Zde se ukazuje přísně tradiční půda, kterou papež

neopustil. Papež tedy rozumí „ekumenickým“ koncilem to, co jím rozumí církevní právo: koncil univerzální církve, která podle svého vlastního pojetí zůstala po všech rozkolech jedinou pravou církví Ježíše Krista, tj. západní římskokatolické církve.

Z toho bylo hned jasné, že Druhý vatikánský koncil nemá být unijním koncilem rázu koncilů pozdního středověku (Lyon 1274, Ferrera-Florencie 1439-1442), při nichž byla vedena jednání s východními církvemi o znovusjednocení a dokonce mohla být, jak se aspoň krátce zdálo, úspěšně uzavřena.

To ovšem neznamená, že by překonání rozkolu křesťanstva na jednotlivé církve bylo pro Jana XXIII. jen vedlejším tématem. Onoho památného dne, kdy papež ohlásil kardinálům shromážděným v Římě svůj úmysl svolat všeobecný církevní sněm, také mimo jiné řekl – suverénně povznesen nad dosud obvyklý oficiální jazykový úzus: „... a přátelské obnovené pozvání našich bratří v oddělených křesťanských církvích k účasti na této slavnostní hostině milosti a bratrství, v níž doufá tolik duší ve všech koutech světa.“ Dne 30. října 1959 na tiskové konferenci státního sekretáře kardinála Tardiniho bylo pak oznámeno, že papež plánuje vyzvat oddělené církve k vyslání oficiálních pozorovatelů. I když pozorovatelé neměli na koncilu hlasovací právo, neztráceli přesto možnost vlivu na koncil.⁸

Jaký tedy měl být program koncilu a jeho cíle? Pod vlivem Jana XXIII., který koncil zahajoval a bděl nad jeho prvním zasedacím obdobím, měl tento koncil pracovat na třech úkolech: 1. sebepoznání církve v Kristu, 2. obnově církve a 3. jednotě křesťanů. S tím bylo spojeno úsilí dostat se ke člověku dnešního světa, do skutečného rozhovoru a hledat způsob, jak k němu mluvit, jak mu pomoci a jak probudit v církvi odpovědnost za něho. Papež užíval často slova „aggiornamento“ a chtěl tím naznačit, že církev je povinna jít do tohoto světa nikoli proto, aby mu vládla anebo aby se mu přizpůsobila, ale aby mu pomohla a mluvila k němu řečí, které dnešní člověk rozumí. Jeho nástupce Pavel VI. potvrdil při zahájení druhého zasedání koncilu 29. září 1963, že Jan XXIII. rozptýlil nedůvěru ke koncilu a domnění rozšířené v církvi i mimo církve, že na otázky dnešního světa a na poměr církve ke světu stačí nejvyšší moc papežova bez ekumenického koncilu. Je také zásluhou Jana XXIII., že koncil dostal úkol pastorální, nikoli dogmatický a církevně-právní. To je zřejmě nejvýznamnější čin tohoto papeže, že zaměřil církve a tedy také ekumenický koncil

---

⁸ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz.* Vyšehrad, Praha 1996, s. 62-64.

pastorálně, služebně, a že mu uložil, aby hledal působivější metody, jak vyložit poklad křesťanského učení (*depositum fidei*), jak jej uchovat a dnešnímu člověku vysvětlit.⁹

Dne 17. května 1959 – tedy sotva čtyři měsíce po ohlášení koncilu – vytvořil papež „předpřípravnou komisi“ (*commisio antepreparatoria*), která měla uvést do pohybu přípravu koncilu. Jejím jménem požádal její předseda, kardinál Tardini, biskupy, představené řádů, jakož i katolické univerzity a fakulty, o zaslání návrhu programu koncilních porad, tzv. „postulátů“. Došlo 2821 postulátů. Předpřípravná komise vyřídila materiál a předala jej příslušným kuriální úřadům. Ty měly možnost podávat návrhy a podněty. Pro II. vatikánský koncil bylo vytvořeno deset přípravných komisí, devět z nich odpovídalo římským kongregacím, proto každý z prefektů příslušné kongregace byl zároveň vedoucím jedné z koncilních komisí. Komise byly následující: teologie, správa diecézí, pravidla pro kněze a křesťanský lid, řehole, svátosti, liturgie, studium a semináře, východní církve, misie a apoštolát laiků. Zároveň byly vytvořeny dva sekretariáty: pro sdělovací prostředky a pro jednotu křesťanů. Jejich koordinace byla svěřena ústřední komisi. Členy přípravných komisí byli nejen teologové a církevní právníci, kteří pak na koncilu neměli právo hlasovat, ale asi z poloviny biskupové a představení řádů. To mělo nepochybně svou výhodu: Budoucí otcové koncilu se zde již mohli odborně seznámit s problematikou, takže se tím nabízeli pro jednotlivé komise, které se měly na koncilu vytvořit.

Jednoznačnou nevýhodou se ukázala vazba na kuriální úřady. To podřídilo přípravné práce silnému vlivu úředníků kurie, tedy těch, kteří koncil vůbec nevíkali a kteří byli v podezření, potvrzovaném mnoha indiciemi, že chtějí koncil oddálit a pokud možno mu zcela zabránit. Podle startu přípravných prací se tedy zpočátku nedalo čekat nic dobrého – a naopak mužové kurie tohoto svého dominantního postavení bez zábran využívali.¹⁰

Přípravným komisím koncilu bylo doručeno 2821 postulátů. Z takového nepřehledného množství materiálů bylo jednotlivými přípravnými komisemi koncilu vytvořeno 69 předloh. Tyto předlohy byly zejména vlivem předkladatelů schémat, kterými byli mužové kurie, shrnutím papežských prohlášení z posledních desetiletí a vůbec inventárním soupisem římské teologie a praxe. Jak také jinak? Kuriální kurs však narazil na koncilu, stejně jako už v ústřední komisi, na ostrý protivítr. Ti, kteří tvrdili, že církev reprezentují a proto vedou, byli

---

⁹ Filipi, P. Druhý vatikánský koncil. In *Do nehlubších hlubin : Život setkávání teologie*. Kalich, Brno 1990, s. 251.

¹⁰ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 71-72.

na koncilu nuceni vyslechnout, co si světová církev skutečně myslí. A proto se sotva mohlo stát jediné schéma, které vypracovaly přípravné komise, třeba i jen základem porad koncilu. To se také později skutečně stalo. Ze 17 schémat komise pro disciplínu kléru a věřících nebylo schváleno ani jediné. Ze šesti schémat teologické komise pod vedením kardinála Ottavianiho byla koncilem přijata jen dvě – ale teprve po velice důkladném přepracování, atd.¹¹

Vídeňský kardinál Franz König požádal svého teologického poradce, profesora Karla Rahnera, o posouzení. Rahnerův dlouhý posudek ukazoval: „Tato schémata znějí jako výtahy z římských školních dogmatik, jako teze, které bylo možno takto formulovat už v 19. století... ve školském scholastickém jazyce, bez jiskry přesvědčivosti... Jsou skoro ve všech bodech opakováním toho, co už bylo definováno. Proč to všechno opakovat, když to je přece pro katolické věřící samozřejmé a pro protestanty a nekřesťany to není řečeno jim srozumitelným způsobem, který by na ně působil přesvědčivě?“ Zkrátka solidní, zároveň však sterilní teologie, která nechává stranou dnešní otázky, proto nevede dál a dělá vlastně nový koncil zbytečným.¹²

Celkem bylo schváleno 16 dokumentů – a to ne proto, že by se tak velký počet nezvládl, nebo že by už v koncilu nebylo možno pokračovat. Nikoli, počet definitivních dokumentů vyplývá z vědomého vypuštění, stažení, položení důrazů, někdy dokonce i rozšíření předloh. Když byl koncil 8. prosince 1965 slavnostně zakončen, vykonali otcové právě tolik, kolik chtěli vykonat podle vůle, která se na koncilu vytvořila. Samozřejmě, že to, co už se na koncilu neprobralo, nespadlo pod stůl. Mnohé bylo ponecháno uspořádání po koncilu. Oněch 16 dokumentů bylo sepsáno ve trojí právní formě: konstituce, dekret, deklarace. Toto pořadí současně odpovídá jejich závažnosti.

Označení konstituce se tu užívá jakožto tradiční formy koncilních výnosů. Jsou tu konstituce s převážně dogmatickým obsahem (o církvi, o zjevení), i konstituce s převážně disciplinárním obsahem (o liturgii) i konstituce obojího obsahu (o církvi v dnešním světě). Uvedené čtyři dokumenty jsou také jedinými koncilními konstitucemi. Vezmeme-li navíc v úvahu, že k žádnému z těchto textů nejsou připojeny žádné kánony, které podle starého zvyku odsouzení vyjadřují závaznou církevní nauku nebo instrukci („Řekne-li někdo...,

---

¹¹ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 74-75.

¹² Bühlmann, W. *Jan XXIII.: Zápas za budoucnost církve*. Vyšehrad, Praha 1997, s. 83-84.

Jestliže by se kdo odvážil odporovat..., budiž vyobcován“), pak dojdeme k závěru, že se s pojmem „konstituce“ zachází na II. vatikánském koncilu velmi volně.

Druhou právní formou koncilních dokumentů, která převažuje, jsou „dekrety“. Koncilních dekretů je devět: o hromadných sdělovacích prostředcích, o katolických východních církvích, ekumenismu, o pastýřské službě biskupů v církvi, o výchově ke kněžství, o době přizpůsobené obnově řeholního života, o apoštolátu laiků, o službě a životě kněží, o misijní činnosti církve. „Dekret“ – jak ukazuje již seznam devíti koncilních dekretů – zde má převážně disciplinární obsah. Koncilní dekrety říkají, jak má být nově upravena a formována určitá skutečnost v životě církve. V zásadní části se přitom zpravidla stručně shrnuje dogmatická základna, a k tomu jsou připojeny z ní plynoucí instrukce reformního obsahu. Ve srovnání s konstitucemi jsou dekrety kratší.

Třetí formou koncilních usnesení je „deklarace“. Tento pojem je nový. Koncil schválil tři deklarace: o křesťanské výchově, o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím, o náboženské svobodě. Jak ukazují témata, jsou to stanoviska k ožehavým a sporným otázkám. Jsou to dále stanoviska k otázkám, které se netýkají jen nitrocírkevních problémů, ale vnějších vztahů církve. Kromě toho jsou deklarace zpravidla kratší dokonce i ve srovnání s dekreti. „Deklarace“ vydával koncil tehdy, když se sice vyjadřoval k otázkám, které plně souvisejí se sebepochopením církve, a kdy bylo třeba vyslovit i určité směrnice, kdy však bylo radno vyjádřit se tak opatrně, jak je to jen možné, jednak proto, aby se nepodněcovaly nitrocírkevní rozbroje, a jednak proto, aby mimo církev nedocházelo k nedorozuměním zatěžujícím její působení.¹³

Ještě než se začneme věnovat jednotlivým koncilním obdobím a jejich výsledkům, je třeba se zastavit ještě u některých témat, která bezprostředně souvisejí s průběhem koncilu.

Navzdory mnohým rozpakům se nakonec relativně bez problémů stanovilo v jednacím řádu, že jednacím jazykem má být latina. Očekávalo se, že proti tomu budou protestovat přinejmenším biskupové z misijních zemí, především domorodí biskupové z dotyčných národů. Protest i souhlas však procházely napříč národnostmi. Není divu, protože domorodí biskupové z misijních zemí tehdy ještě studovali vesměs v Římě, kde se tehdy ještě přednášky na papežských univerzitách konaly samozřejmě latinsky. Byli tedy vytrénovaní. Jinak tomu

---

¹³ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 82-85.

bylo u biskupů, včetně „konzervativních“, např. z USA nebo dokonce i z románských zemí. Ti sice latinu velmi hájili, ale sami mluvili latinsky velmi špatně.

Dalším problematickým bodem byl vztah k tisku. Taková událost jako koncil samozřejmě přitahuje světový tisk, někdy až 1000 novinářů, 1200 při slavnostním zahájení. Bylo jasné, že bude zapotřebí tiskového střediska. To bylo také zřízeno již v přípravné fázi. Jenže instituce, která je zvyklá radit se a o všem důležitém rozhodovat vždy za zavřenými dveřmi a která při nejlepším umí použít prostředku záměrné indiskrece, samozřejmě neměla vůbec žádnou zkušenost a praxi v jednání se svobodně se dotazujícími novináři. Přitom kompetentním v této věci byl generální sekretář přípravných komisí, později i generální sekretář koncilu Pericle Felici, duchaplný muž, ale ztělesněný typ kuriálního úředníka, a proto ne s zcela s dobrým vztahem ke sdělovacím prostředkům. Co se děje ve Vatikánu, do toho podle jeho mínění zásadně nikomu nic není, pokud se příslušným lidem samým neuráčilo něco z toho zveřejnit. Podobně zastával názor, že koncil je nitrocírkevní záležitostí, a proto není třeba, aby cokoli z jednání proniklo navenek. Teprve, až budou schváleny závěry, pak se může o ně zajímat veřejnost. Podle těchto zásad se Felici skutečně pokoušel jednat s tiskem.

Dne 3. prosince 1960 se konala první tisková konference, na níž bylo současně ohlášeno zřízení tiskového střediska koncilu.

Bohudíky ale našel světový tisk, pobouřený Felicim, brzy vysoce oficiální oporu. Skoro dva měsíce po Feliciho první tiskové konferenci, 30. ledna 1961, se od Feliciho zřetelně distancoval vídeňský arcibiskup kardinál König.

A konečně si vzal tuto věc k srdci sám papež natolik, že 24. října 1961 – to koncil ještě nebyl ani formálně svolán, ani nebyl sdělen termín zahájení – pronesl velkou řeč k zahraničnímu tisku, v níž ukázal své pochopení pro význam veřejného mínění a problémy novinářů a slíbil rozšíření tiskového střediska. Novinářům ve skutečnosti nezbyvalo často nic jiného, než si udržovat přízeň „svého“ biskupa či perita, u něhož příležitostně mohli nastražit uši.

Třetí choulostivá otázka zněla: Co bude na koncilu s „pozorovateli“ z nekatolických církví, jejichž pozvání papež prosadil přes odpor kurie?

U reformačních církví se popřávalo tomuto pozvání sluchu kupodivu více než u východních pravoslavných církví. S velkou diplomatickou obratností, ale občas i s náznaky projevů nadřazenosti – nikoli ze strany papeže Jana, ale ze strany vysoce postavených hodnostářů kurie a na oplátku i ze strany vedoucích představitelů neřímských církví – byly v letech 1960-1962 navázány kontakty. V každém případě již 2. prosince 1960 vykonal u papeže návštěvu arcibiskup Fischer z Canterbury, hlava anglikánské církve – po mnoha oboustranných manévrech pro zachování vlastní tváře, které dnes působí svérázným dojmem. Konečným výsledkem těchto kontaktů bylo, že anglikáni vyslali tři oficiální zástupce.

Evangelická církev v Německu vyslala profesora Edmunda Schlinka z Heidelbergu; zástupce poslal i luterský a reformovaný světový svaz, jakož i ekumenická rada církví.

Pouze východní církev reagovala zdráhavě. Krátce po začátku II. vatikánského koncilu začala a poté i vyvrcholila mezi USA a SSSR kubánská raketová krize. Zde se plně projevíly diplomatické schopnosti papeže a také jeho schopnost podílet se s oběma stranami krize na jejím konstruktivním řešení. Byla to pak papežova horká linka jak k Chruščovovi, tak prezidentu Kennedymu, co sice ne samo o sobě, ale do značné míry, ne-li rozhodujícím způsobem přispělo k tomu, že krize mohla být překonána, přičemž si vůdcové obou supervelmocí mohli zachovat tvář před svými národy i před světem.

Tehdy se ukázalo, že papež je s to nestranně hájit opravdový zájem a touhu lidstva po míru, a to pomohlo rozhodujícím způsobem i v otázce pozorovatelů. A tak se podařilo dát Moskvě najevo, že se koncil v žádném případě nevysloví stranicky nebo dokonce s odsudkem k politickým otázkám – ačkoli určité síly na koncilu by to jistě rády učinily. Tak došlo k velkému překvapení: Doslova v předvečer zahájení koncilu došla zpráva, že dva zástupci patriarchy Aleksije jsou na cestě do Říma.¹⁴

Ještě je třeba zmínit jednu věc týkající se bezprostředně průběhu koncilu, a to sice jeho jednací řád. Intenzivní práce roku 1961 umožnila, že koncil mohl být svolán dříve, než se čekalo. O vánocích roku 1961 vydal papež konstituci *Humanae Salutis*, svolávající koncil na příští rok. Dnem zahájení měl být 11. říjen 1962. Současně byly, jak už je zmíněno výše, pozvány církve nesjednocené s Římem Sekretariátem pro jednotu, aby vyslaly oficiální pozorovatele. Byli oficiálními zástupci církví, bez práva hlasovat, ale s právem účasti na

---

¹⁴ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 86-92.

všech zasedáních a s právem nahlížet do všech předloh ve všech stadiích porad. Prostřednictvím Sekretariátu pro jednotu pak měly tyto církve možnost podávat podněty a zlepšovací návrhy ke konceptům textů.

Dále byli pozváni na základě povolání papežem kompetentní znalci bez hlasovacího práva (tzv. periti), tedy odborníci na různá koncilní témata, mezi nimi, na rozdíl od přípravných komisí, i laici. Tito odborníci prakticky vytvářeli texty podle směrnic členů komise. Od druhého jednacího období byli připuštěni „posluchači“ (auditores), kteří se účastnili zasedání, ale neměli právo vzít si slovo – byla to pocta pro osobnosti, které nebylo možno povolat jako periti.

Dne 6. srpna 1962 vydal papež jednací řád koncilu. Rozlišoval „generální kongregaci“ a „zasedání“. Generální kongregace byla shromážděním všech otců koncilu k poradám a diskusím. Zasedání bylo slavnostní závěrečné shromáždění s rozhodujícím, právně závazným hlasováním. Celkem se koncil skládal ze čtyř jednacích období, zahrnující generální kongregace (přibližně: plenární zasedání) a slavnostní závěrečné hlasování.

Kromě plenárních zasedání koncilu se pracovalo v komisích. Z přípravných komisí koncilu, které ustavil výhradně papež, se na začátku koncilu staly jim přesně odpovídající koncilní komise s úkolem zpracovat do textu změny požadované v diskusi (modi), nově redigovat koncepty textů, popřípadě koncipovat úplně nový text. Tyto koncilní komise však nesestavoval výhradně papež; a sice dvě třetiny volil koncil a jednu třetinu a předsedu jmenoval papež. Každá komise měla poté 24 členů.

Vedení jednání spočívalo na předsednictvu složeném z deseti kardinálů jmenovaných papežem. Předsednictvo bylo později rozšířeno na dvanáct členů, ale to už napříště neřídilo schůze, toho s postupně ujali čtyři „moderátoři“. Moderátoři a předsednictvo nadále tvořili tzv. radu předsednictva. Tomu formálně příslušelo předložení textů generální kongregaci poté, co byly v komisi zredigovány tak, že k tomu byly zralé.

Poradní schůze generální kongregace pak probíhala následovně: O návrzích textu předložených předsednictvem, popř. radou předsednictva, se diskutovalo pod vedením moderátora. Jeden nebo několik zpravodajů z komisí vysvětlilo předlohu. Pak se mohli otcové přihlásit o slovo a navrhnout změny nebo ohlásit výhrady, nebo se dokonce přimluvit za odmítnutí celé předlohy. To se většinou dalo ve dvou fázích: nejprve se konala generální

diskuse o předloze jako celku, pak o jejích jednotlivých částech. Hlasovalo se v opačném pořadí: nejprve o jednotlivých částech, pak o celém – popřípadě pozměněném – schématu.

Vzhledem k obrovskému počtu byl ke slovu připuštěn pouze ten, kdo se předtím jako řečník písemně přihlásil u předsednictva. Doba projevu byla ostatně omezena na 10 minut, později na 8 minut.

Kromě ohlášených ústních vystoupení měli všichni otcové koncilu právo jednoduše formulovat své pozměňovací návrhy písemně a předat je komisím, které na ně musely brát ohled při redakční práci. Rozhodující je, že hlasování se mohlo ukončit, až když se dosáhlo dvoutřetinové většiny hlasů přítomných otců v tom či onom směru. To se později změnilo tak, že dvoutřetinová většina sice byla nutná pro přijetí předlohy, k odmítnutí však stačila prostá většina.

Jeden nedostatek, který působil stále rušivě, nebyl odstraněn nikdy. Při hlasování o jednotlivých částech předlohy bylo možné jen Ano nebo Ne (placet nebo non placet). Při hlasování o celku však bylo možné trojí hlasování: placet, non placet a: placet juxta modum („Ano s výhradou“), tzn. s výhradou, že se trvá na nepřijatém návrhu změny (modu). Protože tato výhrada byla možná pouze při hlasování o celku, zůstalo pak nejasným, na který pozměňovací návrh se výhrada vztahuje. Je štěstím a svědčí to o intenzivní věcnosti porad koncilu, že v konečném výsledku prošla všechna usnesení vždy s podporou drtivě bezvýhradné většiny. Otcové tedy i bez frustrující tlaku jednacího řádu hledali potřebnou jednotu.¹⁵

2 Jednotlivá koncilní období a jejich výsledky

2.1 Zahájení koncilu, první koncilové období a smrt papeže Jana XXIII.

Zahajovací zasedání koncilu 11. října 1962 předčilo co do velkoleposti všechno, nač lze jen pomyslet. Průvod 2540 členů s hlasovacím, v biskupském rouchu všech ritů v mitrách, popř. odpovídajících pokrývkách hlavy, vcházel do sv. Petra. S nimi v průvodu vcházel v biskupské mitře do chrámu i papež Jan XXIII. Šel na své místo, na papežský trůn za oltářem

---

¹⁵ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 76-79.

– tváří k lidu, jak se vždy ve sv. Petru slavila eucharistie. Koncil byl zahájen mší, jejíž pořádek je stanoven již od koncilu viennského z první poloviny čtrnáctého století.¹⁶

Jan XXIII. zahájil koncil kázáním. Toto kázání bylo příkladem pozitivního postoje papeže k současnosti a nepřeceňování minulosti. Papežova láska zde sdělovala svým bratřím, že dny zatracování se mají stát tímto koncilem minulostí a církve má spíše používat léku milosrdenství před přísností. Zároveň zde papež ukázal na jednu velkou povinnost katolické církve: „snažit se, aby všichni byli jedno“. Papež v tomto projevu také vybízí k aktivitě ve prospěch spásy lidí, kteří ještě nezaslechli evangelium. Jsou zde již silně patrné myšlenky sdělovat depositum fidei řečí dnešní doby. To jsou dle mého nejdůležitější myšlenky tohoto projevu.

Vlastní činnost započala 13. října volbou komisí koncilu. Ty tematicky odpovídaly přípravným komisím. Papež vždy jmenoval třetinu členů a dvě třetiny se měly volit. Přitom došlo ke krátkému rozruchu, který způsobil, že tato pracovní schůze byla ukončena po pouhých dvaceti minutách. Byly totiž rozdány volební lístky, na něž bylo třeba napsat po 16 jménech. Ale kterých? Mužové kurie spoléhající na nezkušenost a důvěřivost všech těchto „nováčků“, „cizinců“, kteří se zde shromáždili, si vymysleli rafinovaný tah: Pod záminkou pouhé informace byl spolu s volebními lístky rozdán i seznam jmen těch, kdo již byli členy odpovídajících přípravných komisí a tam převažovali zastánci kuriální linie.

Střela však zasáhla střelce. Odpor vzešel od členů předsednictva samotných. Kardinál Liénart (z Lille) a Frings (z Kolína nad Rýnem) se přes veškerou snahu nepustit je ke slovu dostali jemným násilím k mikrofonu a řekli zcela nevinně, že se otcové ještě znají navzájem příliš málo a měli by se nejdříve poznat. Proto by bylo vhodné volbu o několik dnů odložit a mezitím by se měli biskupové mezi sebou poradit. Následoval bouřlivý potlesk! Zástupci kurie tím byli od počátku varováni, že se koncil nenechá manipulovat.

V dalších dnech se sešly národní a regionální biskupské konference a sestavily kandidátky. Nejúspěšnější byla kandidátka evropských a francouzských kardinálů, protože brala v úvahu znalce ze všech končin světa, a proto působila dojmem velké serióznosti. Byla-li již na

---

¹⁶ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 79-80.

koncilu samém, na rozdíl od přípravných komisí, jen polovina všech otců z Evropy, pak byly nyní plně internalizovány i komise s rozhodujícím významem pro práci koncilu.

V průběhu prvního jednacího období zasedala generální kongregace 36krát, bylo proneseno 640 koncilních projevů a 33krát se hlasovalo. Postupně se diskutovalo o nejdůležitějších připravených předlohách: o liturgii, zjevení, sdělovacích prostředcích, východních církvích, o církvi. K uveřejnění nedozrálo nic. To však bylo – přes zklamání mnoha katolíků z „nejednoty“ na koncilu normální. Dva měsíce jako „zahřívací kolo koncilu“ to opravdu není mnoho. Důležitější bylo, že koncil našel svou formu, že se otcové naučili ovládat mechanismy diskuse a prohlédnout zákulisní procesy. Po prvním jednacím období už nebylo možné otce zaskočit.

Ukázalo se ovšem také, že je nutno určit priority, krátit a slučovat, má-li existovat naděje na konkrétné výsledky. To se na konci tohoto jednacího období podařilo za pomoci koordinační komise. Počátkem května 1963 bylo možné otcům rozeslat nové předlohy, k nimž přispěli již oni sami.¹⁷

Již v době zahájení koncilu byl papež velmi vážně nemocen. Vyhlídka, že se dožije zakončení koncilu, byla jen velmi malá. Po uzavření prvního zasedání sněmu zbýval Janu XXIII. již jen necelý půlrok života. Nádor v žaludku se nedal odstranit. Doba od uzavření koncilu do ukončení Janova pontifikátu jeho smrtí byla však nabita významnými událostmi. Posledním činem a jakousi závětí Jana XXIII. byla jeho encyklika *Pacem in terris*, publikovaná 11. dubna 1963.¹⁸

Desátého května 1963 pak přijal za přítomnosti nejvyšších představitelů italského státu i církve z rukou prezidenta Gronchiho v Chrámu svatého Petra mírovou cenu z nadace Eugenia Balzana. Když mu prezident předal vnější odznaky této vysoké pocty – řetěz a zlatou medaili – poděkoval Jan XXIII. za vyznamenání a ještě jednou prohlásil, že snaha o mír a smíření světa je jedním z hlavních cílů jeho pontifikátu.

Od té doby byl už postup rakoviny velmi razantní. V noci na 22. května ho chrlení krve téměř zbavuje posledních sil. Od té doby už papež jen slábl. V této době chodilo do Vatikánu tisíce dopisů z celého světa a s přáními a modlitbami za uzdravení papeže od katolíků,

---

¹⁷ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 93-94.

¹⁸ Halas, F. X. *Fenomén Vatikán*. CDK, Brno 2004, s. 426.

protestantů, věřících jiných náboženství, bezvěrců a po jeho smrti byl dokonce bergamským časopisem zveřejněn dopis psaný italským komunistou, který se v něm vyznává z hlubokého smutku nad smrtí papeže. Srdce Svatého otce se zastavilo 3. června 1963 v 19.49.¹⁹

2.2 Úloha papeže Pavla VI. ve druhém koncilové období

Výsledek konkláve zakončeného 21. června 1963 tentokrát nebyl zdaleka neočekávaný, jako tomu bylo v případě předešlé volby, ale opět se právem hovořilo o „kompromisním“ řešení. Papežem byl zvolen kardinál Giovanni Battista Montini.²⁰

Kardinál Montini, jenž se věřícím a světu představil jako Pavel VI., patřil ke stoupencům reformního směru, ale v průběhu prvního zasedání koncilu prokázal svou umírněnost a byl také velmi dobře obeznámen s prostředím římské kurie, v níž strávil převážnou část své církevní dráhy. Stoupencům změn zaručil to hlavní: koncil bude pokračovat. Pro konzervativce však byl Pavel VI. naopak určitou zárukou zachování kontinuity s tradicemi a toho, že rozchod s minulostí nebude překotný ani brutální.

Role prostředníka není nikdy snadná a Pavel VI., který ji hrál po celou dobu svého pontifikátu, se jen málokomu plně zavděčil. Brojili proti němu extremisté obou stran, pro konzervativce byl příliš radikální, stoupencům změn se jevil jako neúnosně opatrný a vnější pozorovatelé mnohdy vykládali jeho rozvážlivost jako nerozhodnost. Často přitom citovali údajný výrok Jana XXIII., jenž přirovnával Montiniho k Hamletovi – jako jasnozřivého, vysoce inteligentního, leč váhavého muže. Výsledky jeho patnáctiletého pontifikátu však hovoří o něčem jiném. Pavlu VI. se zdařilo splnit vše, co bylo pro budoucnost katolické církve absolutně nezbytné: s úspěchem přivedl k závěru II. vatikánský koncil, potvrdil jeho

---

¹⁹ Hünermann, W. *Farář světa : Život Jana XXIII.* Zvon, Praha 1994, s. 285-294.

²⁰ Halas, F. X. *Fenomén Vatikán.* CDK, Brno 2004, s. 427.

Pozn.: Montini se narodil v italském městě Concesio v provincii Brescia v urozené rodině. Do katolického semináře vstoupil v roce 1916 a po čtyřech letech ukončil studium vysvěcen na kněze. Poté studoval na Gregoriánské univerzitě a Univerzitě v Římě. Jeho organizační schopnosti mu zajistily místo v kurii. V roce 1937 se stal pomocníkem kardinála Pacelliho, sekretáře papeže Pia XI. Když byl Pacelli zvolen do papežského úřadu jako Pius XII., Montini získal pozici pod novým sekretářem papeže. Sekretář však v roce 1944 zemřel a Montini pracoval přímo pro papeže. V roce 1953 se stal milánským arcibiskupem, tedy tradičním „předstupněm“ ke kardinálskému postu. K překvapení mnohých Montini nikdy nedostal kardinálský klobouk před papežovým úmrtím v roce 1958. Novým papežem se stal Angelo Roncalli a po pouhých dvou měsících v úřadu povýšil Montiniho na kardinála. Citováno z „*Pavel VI.* [online]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_VI.>“

rozhodnutí, která vesměs zůstávají v platnosti i na počátku třetího tisíciletí, a přes všechny otřesy vyvolané pronikavými reformami, jež zasáhly veškeré aspekty života katolické církve, se mu podařilo udržet její jednotu. Metoda doporučená v den zahájení koncilu Janem XXIII. a tkvící v tom, že je lépe „užívat léku milosrdenství než přísnosti“ a „spíš prokazovat platnost nauky než odsuzovat“, se stala i pro Pavla VI. vůdčí ideou veškerého jeho postupu tváří v tvář problémům, které se vynořily v důsledku změn vyvolaných koncilem. Nevylučovala pevnost při obhajobě principů, ale obrušovala ostří sporů a poskytovala možnost trpělivého hledání jejich konsenzuálního řešení.²¹

V zahajovacím projevu ozřejmil „nový“ papež to, co již uvedl v protokolu jako milánský arcibiskup: hlavním těžištěm jednání má být konstituce o církvi. K dalším koncilním tématům patřila vnitřní obnova církve, podpora jednoty křesťanů a otázka církve v dnešním světě. Papež důrazně požadoval objasnění učení o episkopátu a jeho vztahu k úřadu Petrovu. „Z toho vyplynou i pro Nás směrnice, z nichž budeme čerpat poučení i praktický užitek při výkonu Našeho Apoštolského poslání.“

Po celý měsíc se koncil skutečně zabýval tématem církve – předloha byla mezitím důkladně přepracována a hlasováním akceptována jako základ další diskuse. Následovaly dekrety o biskupském úřadu a o ekumenismu – v logické návaznosti na konstituci o církvi. Schéma o ekumenismu obsahovalo i pasáže o Židech, jakož i o náboženské svobodě. Obě narazily na odpor z různých stran. Proto byly odděleny a hlasovalo se pouze o prvních třech kapitolách dekretu. Poslední hlasování se týkala dekretu o hromadných sdělovacích prostředcích a liturgie. Konstituce o liturgii a dekret o prostředcích masové komunikace pak také byly přijaty při slavnostním závěrečném zasedání 4. prosince 1963, aprobovány papežem a zveřejněny.

2.3 Třetí koncilové období

Hmatatelným výsledkem tohoto jednacího období je přijetí obou konstitucí o církvi a dekretů o ekumenismu a o východních (sjednocených) církvích. Toto jednací období bylo současně obdobím velké krize koncilu. A to, přestože navenek koncil běžel na plné obrátky a postupoval plynule vpřed. Schéma za schématem – krátí se, spojuje, vynechává, program, který se má absolvovat, „odsypává“ – předkládá se, diskutuje se a zpracovává podle postupu

---

²¹ Halas, F. X. *Fenomén Vatikán*. CDK, Brno 2004, s. 427-428.

stanoveného jednacím řádem, tedy vždy tak, že se po všeobecné rozpravě hlasuje o tom, zda se schéma přijme jako základ další práce, což se ne vždy podaří. Výsledek se poté předá komisi k zapracování připomínek (modi). S nimi se předkládá znovu plénu a nyní se o něm hlasuje odstavec po odstavci. Pozměňovací návrhy, které jsou vzneseny znovu, jsou opět předány komisi a zapracovány a poté ve vypracované konečné verzi bez další rozpravy předloženy k hlasování o celku – s možností hlasovat nejen ano či ne, ale i ano s výhradou. Hlasování v generální kongregaci má charakter zkusného hlasování. „Oficiální“ hlasování se koná vždy při závěrečném zasedání jednacích období.

V naprosté většině případů tomu bylo tak, že díky intenzivní práci tvořily při hlasování o celku v generální kongregaci zamítavé hlasy mizivou menšinu, často méně než dvacet. Hlasy juxta modum se držely v mezích, v každém případě nebyly nikdy nebezpečné a jen zřídka vystoupily někdy na několik set. Při slavnostním zasedání pak zpravidla počet zamítavých hlasů ještě poklesl. Jednací období bylo rozvrženo tak, že se vždy namáhavé diskuse střídaly s odpočinkem při rutinním hlasování o hotových textech, popřípadě jejich částech.

2.4 Čtvrté koncilové období a ukončení koncilu

Z celkem 16 plánovaných textů jich bylo hotovo teprve pět – třebaže to byly texty věcně velmi závažné. Obtížné a neméně významné texty ještě čekaly. Proto v tomto jednacím období na rozdíl od předcházejících nebyly závěry vyhlášovány pouze v posledním zasedání, uzavírajícím celé jednací období, ale konala se celkem tři slavnostní zasedání. Při prvním, 28. října, bylo možné schválit: dekrety o pastýřské službě biskupů, o výchově ke kněžství, o obnově řeholního života, křesťanské výchově a deklaraci o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím. Při druhém slavnostním zasedání, 28. listopadu, byla schválena konstituce o Božím zjevení – až nyní, ačkoli její předloha byla mezi prvními, o nichž se koncil na podzim roku 1962 radil, a dekret o laickém apoštolátu. Při třetím slavnostním zasedání, 7. prosince, se konalo konečné hlasování o pastorální konstituci o církvi v dnešním světě – nejdelší i nejdiskutovanější konstituci koncilu -, o dekretech, o službě a životě kněží, misijní činnosti církve, a, konečně, o deklaraci o náboženské svobodě. Slavnostní závěrečné zasedání 8. prosince, 9. slavnostní zasedání celého koncilu, neschvalovalo žádné závěry, ale bylo závěrečnou bohoslužbou koncilu.²²

---

²² Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 97-99.

Na závěr koncilu přednesl Svátý otec všeobecný pozdrav, kterým oznamoval ukončení čtvrtého zasedání II. vatikánského koncilu a zároveň celého koncilu a kterým se obracel ke všem – k těm, kteří jej přijímají i k těm, kteří jej nepřijímají. V tomto pozdravu papež zdůrazňuje, že pro katolickou církev není nikdo cizorodý, nikdo není vyloučen, nikdo není vzdálen. Každý, ke komu se papežův pozdrav obrací, je povoláným, pozvaným, v jistém smyslu přítomným. Papež zde podle mne pokračuje v linii Jana XXIII., který do své lásky zahrnoval všechny lidi a obracel se na ně opravdu s všezahrnující láskou a úctou k nim. Církev prostřednictvím tohoto právě končícího shromáždění přistupovala k lidstvu, aby mu zprostředkovala poklad víry jeho jazykem a aby spolu s ním hledala odpověď a pomoc na naléhavé otázky a problémy té doby. Papež však v tomto svém pozdravu upozorňuje taktéž na samotný a vlastní úkol koncilu. Oním úkolem bylo způsobit v církvi a ve světě obnovu myšlenek, aktivit, morální síly, radosti a naděje. Na závěr tohoto všeobecného pozdravu vyzdvihuje papež ještě Pannu Marii jako věrný Boží obraz, jako svaté zrcadlo nekonečné krásy, a poté svoje poselství světu končí závěrečným pozdravením.²³

Tento papežův projev ukazuje podle mne na trojici: papež skrze toto své pozdravení a církev prostřednictvím všeobecného koncilu se s láskou obraceli k celému světu, dokonce i k těm, kteří je odmítají. Tam, kde se církev obrací i k lidem, kteří ji odmítají s láskou a úctou, tam je předpoklad pro vznik vztahu vzájemné důvěry a v budoucnu třeba i lásky člověku ke Kristu a jeho nevěstě. Církev měla skrze koncil najít vhodné výrazové prostředky pro vyjádření svého pokladu víry jazykem moderního člověka a nakonec pomoci najít člověku odpověď na otázky, které ho tíží a ukázat své řešení problému současného světa. Toto koncil splnil a v tom můžeme vidět jeho přínos pro nás.

Jinak toto jednací období probíhalo ve srovnání s třetím obdobím klidněji. Koncil byl v časové tísní, protože toto období mělo být posledním. Hlavní práce se nyní konala v komisích, které měly doladit texty. Generální kongregace se zabývaly především hlasováním, protože velké diskuse už všechny proběhly ve třetím jednacím období. V zájmu práce v komisích bylo také několik přestávek mezi generálními kongregacemi. Tak se krok za krokem podařilo zpracovat předlohy tak, aby byly zralé pro hlasování – často poněkud podle hesla „Vpřed za každou cenu!“, to znamená, že se hlasovalo, i když nejedno přání zůstávalo otevřené, čemuž by byla mohla odpomoci další intenzivní diskuse.

---

²³ Il messaggio di Paolo VI a chiusura del concilio. *L'osservatore Romano*, 9-10 Dicembre 1965, N. 234 (32.039), pag. 2.

Několikrát bylo také téma předáno k dalšímu dopracování papeži nebo pokoncilním grémiím – z velmi dobře pochopitelných důvodů, jako v případě revize Kodexu církevní práva, ale i s problematickými důsledky, jako například v případě předlohy o svátosti manželství.²⁴

3 Jednotlivé dokumenty schválené II. vatikánským koncilem

Výsledkem práce II. vatikánského koncilu bylo schválení následujících dokumentů:

Konstitucí:

Konstituce o posvátné liturgii (Sacrosanctum Concilium). 4. 12. 1963.

Konstituce o církvi (Lumen gentium). 21. 11. 1964.

Konstituce o Božím zjevení (Dei Verbum). 18. 11. 1965.

Konstituce o církvi v dnešním světě (Gaudium et spes). 7. 12. 1965.

Dekretů:

Dekret o sdělovacích prostředcích (Inter mirifica). 4. 12. 1963

Dekret o ekumenismu (Unitatis redintegratio). 21. 11. 1964.

Dekret o katolických východních církvích (Orientalium Ecclesiarum). 21. 11. 1964

Dekret o misijní činnosti církve (Ad gentes). 7. 12. 1965.

Dekret o pastýřském úkolu biskupů v církvi (Christus Dominus). 28. 10. 1965.

Dekret o službě životě kněží (Presbyterorum ordinis). 7. 12. 1965.

Dekret o výchově ke kněžství (Optatam totius ecclesiae renovationem). 28. 10. 1965.

Dekret o časové obnově řádového života (Perfectae caritatis). 28. 10. 1965

Dekret o apoštolátu laiků (Apostolicam actuositatem). 18. 11. 1965

Deklarací:

Deklarace o křesťanské výchově (Gravissimum educationis). 28. 10. 1965.

Deklarace o náboženské svobodě (Dignitatis humanae personae). 7. 12. 1965.

Deklarace o vztahu církve k nekřesťanským náboženstvím (Nostra aetate). 28. 10. 1965.²⁵

---

²⁴ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 99.

²⁵ Krátký, S. *Druhý vatikánský koncil a jeho poselství*. Vyšehrad, Praha 1990, s. 58-59.

4 Význam II. vatikánského koncilu pro církev i společnost

O tom, jaký je význam II. vatikánského koncilu, je obtížné hovořit. Proč? Koncil se během svého čtyřletého rokování zabýval mnoha věcmi a jeho výsledky podstatně změnilы tvář církve i postoj církve ke světu. Hovořit o významu koncilu znamená hovořit o jeho výsledcích a závěrech. Výsledky II. vatikánského koncilu jsou podstatným způsobem shrnuty v jednotlivých koncilových dokumentech od encyklik počínaje a deklaracemi konče, i když nejen v nich. Pokud bychom chtěli obsáhle hovořit o významu koncilu, museli bychom hodnotit význam každého koncilového dokumentu pro církev i společnost, což však není cílem této práce. Každý z těch, kdo o koncilu něco vědí, něco o něm četli nebo slyšeli, k němu zaujme vlastní postoj. Každý takový člověk pak bude hodnotit výsledky koncilu svým pohledem na svět a svým postojem ke koncilu a jednotlivé pohledy na význam koncilu se tak budou od sebe více nebo méně lišit. Na tom podstatném se možná shodneme, i když naše pohledy na koncil budou individuálně rozdílné. Když papež Jan XXIII. oznamoval několika kardinálům shromážděným v Římě své rozhodnutí svolat koncil církve a hovořil o jeho významu, měl nepoměrně horší pozici než my, kteří mohou hodnotit již skončený koncil a jeho výsledky. Než představím svůj skromný pohled na II. vatikánský koncil, nechám promluvit samotného papeže Jana XXIII. a jeho pohled na význam, jaký by měl koncil mít.

„Papež o něm mluvil v koleji pasionistů a v dalších kolejích v Římě a zdůrazňoval pouze, že se jedná o důležitou věc. Mluvil v jednoduchých termínech, jako by chtěl nechat gradovat velikost Božího plánu s církví dnešní doby. Říkával: „Musíme uspořádat koncil ne proto, abychom diskutovali, abychom odsuzovali, nebo abychom znovu definovali otázky víry. To jsou věci, které Pán obstarává během časů podle své vůle. Musíme to udělat proto, abychom světu znovu představili církev bez poskvrny, takovou, jaká je, nádhernou a zářící, takovou, jak se zrodila ze srdce Krista Vykupitele. Co udělají ostatní? Budou se k nám přibližovat, budou se sympatií následovat naše iniciativy, také naše zpytování svědomí a snad udělají totéž, protože nic jiného než vědomí vzdálenosti nám nemůže pomoci pochopit největší modlitbu Vykupitele „aby všichni byli jedno“.²⁶

Ukázat světu církev bez poskvrny. Velkolepý plán. Nedokážu posoudit, jestli byla očekávání Jana XXIII. koncilem splněna. Víme však jedno. Koncil udělal obrovský kus práce,

---

²⁶ La chiesa vive! *L'osservatore Romano*, 9-10 Dicembre 1965, N. 234 (32.039), pag. 5.

tímto koncilem se církev přiblížila světu tak, jako snad nikdy předtím. Církev změnila koncilem zejména pohled na sebe sama. Rozhodnutím koncilu se přestala považovat za „církev bojující“, která se uprostřed nepřátelského světa brání, vyhlašuje své právní nároky a podle svých sil je prosazuje. Koncil také přijmul za svou myšlenku o církvi jako věčícím lidu Božím a označil ji za jádro učení o církvi, a to aniž by se jedním duchem mluvilo o úřadu a hierarchii. Jako nejviditelnější a nejtrvalejší dílo koncilu označuje Pesch Konstituci o posvátné liturgii, ve které byla stanovena možnost za určitých podmínek používat při liturgii národní jazyky. Liturgickou reformou byla poté latina ze mše úplně vytlačena a naplno se prosadilo používání národních jazyků v liturgii. Neméně důležitým dokumentem je také Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě, která se jasně a neohroženě postavila k největšímu zlu světa – válce -; jasně se také vyjádřila k ateismu a upravila svůj pohled na manželství a rodinu jako na „společenství života a lásky“. Koncil zaujal nový postoj k Židům, náboženské svobodě, katolickým východním církvím a také vyjasnil a upřesnil postavení mezi římským biskupem jako hlavou církve a místními biskupy. Význam II. vatikánského koncilu pro církev i svět je jistě mnohem větší, než jsem se pokusil na těchto řádkách naznačit. Určitě by nyní, téměř 45 let od zahájení koncilu, vydal na knihu. Já se však jen pokusil zmínit to, co mi připadalo jako nejpodstatnější dílo koncilu.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Úvod k praktické části

Jak už název diplomové práce napovídá, chtěl bych se na těchto stránkách věnovat analýze objemu a obsahu reakce jednotlivých článků z tehdejšího Rudého práva, Lidové demokracie na II. vatikánský koncil a na ukázkou uvést také jeden článek z Kulturní tvorby týkající se II. vatikánského koncilu.

Zejména mne bude zajímat, jak objektivně jednotlivé noviny o II. vatikánském koncilu pojednávaly a jaké informace z dění na něm si vybíraly do svých článků. Chci se taktéž zaměřit na porovnání výpovědí mezi dvěma výše uvedenými druhy tiskovin a v té souvislosti mě bude zajímat, jak velké budou obsahové rozdíly mezi nimi.

Chtěl bych také zjistit, nakolik se v jednotlivých člancích a zprávách projevoval době poplatný marxisticko-leninský a materialistický pohled na člověka a společnost.

6 Rudé právo – obsahová analýza

Deník Rudé právo byl založen v roce 1920, po roce 1948 vydával tyto noviny ústřední výbor KSČ, po tzv. sametové revoluci se redakce novin odpoutala od KSČ a nyní vychází pod názvem Právo.

Za dobu trvání II. vatikánského koncilu jsem napočítal v tomto deníku 25 krátkých zpráv, maximálně v řádu do 10ti řádků a pouze jeden článek z 12. října 1965 pokrývající necelou jednu polovinu strany A3 tohoto tisku. Z celkového počtu zpráv, z toho, že tyto zprávy jsou krátké a také z toho, že se nikdy neobjevily na prvních dvou stranách tohoto tisku, ale vycházely na 3.-7. straně novin je patrné, že zprávám z Vatikánu nevěnovalo Rudé právo velkou pozornost. Konkrétně 8krát na třetí straně, 2krát na čtvrté straně, 7krát na páté straně, 5krát na šesté straně a jedenkrát na sedmé straně. Z toho usuzuji, že je tento tisk nepovažoval důležité.

6.1 Obsahová analýza zpráv z prvního sněmovního období

V tomto sněmovním období jsem v Rudém právu našel 4 krátké zprávy o II. vat. koncilu. Tři z nich jsou zprávami převzatými z ČTK a jedna se objevuje v rubrice „24 hodin v zahraničí“. Tři jmenované zprávy ze 14. října, 23. října a 27. října se zaměřují na téma míru a války.

Je zajímavé, že Rudé právo v prvním sněmovním období, v roce 1962, zdůrazňovalo obavu papeže o mír ve světě a podporovalo jeho i úsilí celého sněmu o udržení a zachování míru. Je to zajímavé proto, že rok 1962 byl rokem tzv. Karibské krize, která téměř přivedla svět na pokraj atomové války. Je ironií, že na této krizi měla velký podíl, ne-li ten největší, právě sovětská strana konfliktu, a byl to právě papež, který měl velký podíl na tom, že se podařilo svět od hrůz války uchránit.

„12. října přijal papež Jan XXIII. v Sixtinské kapli v Římě zástupce oficiálních světských představitelů 85 zemí, kteří se účastní ekumenického koncilu. Pronesl k nim projev, v němž se mj. dotkl nejvýznamnější otázky současnosti – otázky míru a války. Papež připomněl, že >>ze všech konců světa se dnes ozývá volání po míru<<. Hlavy států by měly >>naslouchat tomuto hlasu a nezanedbat žádné úsilí, aby dosáhly tohoto cíle, který je svrchovaným blahem mezi všemi jinými<<<<“.

Zpráva pak dále hovoří o tom, že „slova papeže Jana XXIII. vyzývající hlavy států, aby se >>nadále scházely, diskutovaly, dospívaly k velkomyslným a spravedlivým dohodám<<, a to i za cenu, že budou muset >>přinést oběti<< nutné pro záchranu míru ve světě, nejsou v souladu s názory vlivných katolických politiků například v USA, Francii a západním Německu, kteří se stavějí proti řešení sporných mezinárodních otázek jednáním a dohodou“.
(*Rudé právo, 14. 10. 1962, s. 6, autor neuveden*)

Zpráva z 23. října 1962 mluví o „poselství ekumenického koncilu, který přijal >>poselství míru a bratrství<<, v němž se mj. praví: >>Na světě není člověka, který by nechoval nenávist k válce a který by nebyl naplněn vroucí touhou po míru...<< (*Rudé právo, 23. 10. 1962, s. 4, autor neuveden*)

Poslední zpráva hovoří o „projevu papeže Jana XXIII., který v rozhlasu vyjádřil hluboké znepokojení nad tím, že dnes >>hroznivé mraky znovu zaplnily mezinárodní obzor a zasévají

strach do miliónů rodin<<... Papež vyzval dále k soustředění úsilí o zachování míru, který, jak řekl >>nebude skutečný a trvalý, nebude-li založen na spravedlnosti a rovnosti<<, a připomněl >>významnou povinnost, jež přísluší těm, kdo nesou odpovědnost moci<<.“
(*Rudé právo*, 27. 10. 1962, s. 5, autor neuveden)

Ještě jedna věc mě na těchto zprávách z Vatikánu zaujala. A to, že se zde používá sousloví „ekumenický koncil“. Znamená to snad, že ČTK převzala ve svých zprávách kousek z frazeologie tiskového střediska sněmu? Domnívám se, že tomu tak skutečně bylo, protože v běžném slova smyslu se tohoto sousloví používá pro první koncily dosud nerozdělené církve. Kdežto katolická církev používá tohoto sousloví pro koncily své univerzální církve.

Podle mě v těchto zprávách komunistický tisk cíleně využívá papežových a koncilových slov o míru, jichž se tak rád zmocňoval, aniž by je komunistický režim ve své politice prakticky uplatňoval.

V těchto zprávách je koncil chápán pozitivně jako ten, kdo vyzývá k úsilí o mír, stejně jako se za „obránce míru“ považoval komunistický režim.

6.2 Obsahová analýza zpráv z druhého sněmovního období

K druhému sněmovnímu období jsem v Rudém právu našel 10 krátkých zpráv. Z těchto 10 zpráv se jich většina (6) soustředila na tehdy projednávané schéma „De ecclesia“ (= O církvi). A z nich se většina soustředila na téma vztahu mezi ústřední církevní mocí (papež a římská kurie) a biskupy. Šest zpráv je zprávami převzatých od zpravodaje ČTK a 4 zprávy jsou zprávami z rubriky „24 hodin v zahraničí“ bez uvedení autora.

Zprávy z druhého zasedání II. vatikánského koncilu se soustřeďují na schéma „O církvi“, zejm. však na druhou kapitolu (která se potom stala kapitolou třetí) tohoto schématu, která pojednává o vztazích mezi ústřední mocí církve a biskupy, resp. biskupským sborem. Tyto zprávy vytvářejí dojem, jakoby se na druhém zasedání koncilu neprojednávalo nic jiného než toto schéma a jakoby snad většinu diskusí o tomto schématu v průběhu druhého zasedání koncilu zabrala otcům kapitola „O hierarchickém zřízení církve“. Z deseti zpráv jich šest přímo pojednává o schématu „O církvi“ a tři z nich o kapitole „O hierarchickém zřízení církve“, která pojednává také o vztazích mezi papežem a biskupským sborem. Tyto zprávy se snaží navodit dojem, jakoby vztah mezi papežem a biskupským sborem byl vztahem plným

napětí a jakoby se papež a římská kurie odmítali tvrdošíjně vzdát moci, která jim nenáleží. Zprávy působí dojmem, jakoby papež byl absolutistickým monarchou a biskupové jeho podřízení, téměř poddaní.

„II. vatikánský koncil, který se v neděli dopoledne sešel na svém prvním pracovnímu zasedání (rozuměj v jeho druhém zasedacím období) se věnoval čtení referátů a zahájení schématu >>De ecclesia<<, jež rozebírá zejména otázku vztahů mezi ústřední církevní mocí a pravomocí biskupů. Mezi nimi již dlouhá léta převládá snaha dosáhnout větší nezávislosti na římské kúrii, která se proti tomu vždy bránila.“ (*Rudé právo*, 1. 10. 1963, s. 5, autor neuveden)

Další zpráva hovoří např. o tom, že „2. října bylo ve Vatikánu schváleno 2 231 proti 43 schéma „O církvi“ za základ další diskuse a že v rozpravě před hlasováním mnozí biskupové zdůrazňovali, že církev by měla více soustředit svou pozornost na >>ryze duchovní oblast<< a ponechat stranou >>materiální<< svazky s určitými vládami, politickými a sociálními silami“. (*Rudé právo*, 3. 10. 1963, s. 3, autor neuveden)

„Ve Vatikáně se sešla pátá generální kongregace 2. zasedání koncilu, kde se projednává druhá kapitola schématu „O církvi“, která se věnuje struktuře církevní hierarchie, především vztahům mezi kolegiem biskupů a papežem. Dále mluví o 2 stanoviscích v otázce poměru mezi mocí papeže a kolegia biskupů. Jedno se pro zjednodušení označuje za >>demokratické<<, druhé za >>absolutistické<<. Stoupenci druhého stanoviska tvrdí, že papež se nemá dělit o řízení církve s >>apoštolským kolegiem<<. Papež je podle tohoto názoru absolutní vládce a takovým musí zůstat.“ (*Rudé právo*, 9. 10. 1963, s. 5, autor neuveden)

Zpráva z 18. října 1963 mluví o „probíhající diskusi o kapitole pojednávající o vztazích mezi církevním aparátem a laikátem a skončené diskusi o druhé kapitole – o struktuře církevní hierarchie. Devět řečníků se ve skončené diskusi vyslovilo pro rozšíření účasti biskupů na vládě v církvi a tedy i jisté >>omezení<< svrchovanosti papeže. V diskusi zazněl i kritický hlas proti činnosti apoštolských nunciatur, které musí být reformovány“. (*Rudé právo*, 18. 10. 1963, s. 6, autor neuveden)

„Na pořadu je třetí kapitola schématu „O církvi“, která pojednává o vztazích mezi katolickou církví a laikátem. V širším smyslu se tato kapitola dotýká otázky vztahů mezi

katolickou církví a masami prostého lidu věřícího i nevěřícího, katolického i nekatolického, a to je v současné době, kdy všechen život, vědecké poznatky a sociální zkušenosti lidstva vedou k odklonu od náboženského citění, jedna z nejožehavějších otázek pro katolickou církev.“ (*Rudé právo*, 22. 10. 1963, s. 3, autor neuveden)

Ostatní zprávy z druhého zasedání koncilu jsou marginální až na poslední zprávu z 5. 12. 1963, která o hovoří o „skončení druhé části koncilu a také o tom, že na zasedání nebylo dosaženo definitivní dohody o žádné podstatné otázce, neboť účastníci koncilu zůstali rozdělení ve všech zásadnějších problémech“. (*Rudé právo*, 5. 12. 1963, s. 3, autor neuveden)

Zajímavé je, že zprávy z druhého zasedání koncilu se vůbec nezabývaly projednávanými dekrety o biskupském úřadu, o ekumenismu a dekretu o prostředcích masové komunikace a konstitucí o liturgii. Konstituce o liturgii byla spolu s dekretem o prostředcích masové komunikace v tomto koncilovém období schválena a oba tyto dokumenty byly pak aprobovány papežem a zveřejněny. To podle mě ukazuje na zjevnou účelovost těchto zpráv, která spočívá v zabývání se pouze tím, co se hodilo tehdejšímu režimu a naopak třeba v opomíjení tak důležitých dokumentů jako je dekret o ekumenismu nebo konstituce o liturgii, která přinesla zásadní reformu v mešním řádu a umožnila používání národních jazyků v liturgii.

6.3 Obsahová analýza zpráv z třetího sněmovního období

Ke třetímu jednacímu období koncilu jsem v Rudém právu našel 4 krátké zprávy. V těchto zprávách není možné nalézt téma, na které se tyto zprávy soustředí. Dvě zprávy jsou zprávami zpravodaje ČTK a 2 zbylé jsou zprávami z rubriky „24 hodin v zahraničí“, bez uvedení autora.

První zpráva hovoří o pokračování zasedání koncilu a naznačuje možný program třetí části zasedání. „Protože i na nynější části zasedání ekumenického koncilu zůstává stěžejním bodem definice vztahu církve k modernímu světu, lze očekávat, že se opět střetnou konzervativci s >>pokrokaři<<, jmenovitě v otázkách míru, problémů rozvojových zemí, hladu, rodiny (včetně otázky regulace porodnosti), atd.“ (*Rudé právo*, 15. 9. 1964, s. 3, autor neuveden)

Zpráva z 30. září mluví o možnosti přijetí jáhenského svěcení i pro ženaté muže a dále dodává: „Rozhodnutí je všeobecně považováno za významný ústupek katolické církve.“ *(Rudé právo, 30. 9. 1964, s. 6, autor neuveden)*

Poslední zpráva konstatuje skončení II. vatikánského koncilu a hodnotí jeho výsledky. „Papež vyhlásil platnost tří dokumentů, které byly na tomto zasedání projednány a schváleny (o církvi, o ekumenismu a o východních křesťanských církvích). Konkrétní výsledky tohoto zasedání jsou tedy hubené: více než tři čtvrtiny dokumentů se nyní budou muset v příslušných komisích přepracovat podle dosavadní diskuse.“ *(Rudé právo, 22. 11. 1964, s. 3, autor neuveden)*

První zpráva podle mne navozuje dojem střetnutí mezi dvěma nepřátelskými skupinami, z nichž jedna z nich je pokroková a druhá se pokroku brání a zůstává svým myšlením někde daleko v minulosti. Slovo >>pokrokáři<< navíc navozuje dojem, jako by tito pokrokáři byli pokrokáři v uvozovkách a jejich pokrok byl jen vynucenou reakcí na nevyhnutelnou skutečnost.

Druhá zpráva působí dojmem, jakoby katolická církev byla k rozhodnutí povolit jáhenské svěcení nucena nějakými vnějšími okolnostmi.

Poslední zpráva upozorňuje na výsledky koncilu a na jejich „hubené“ množství. Nebere však v úvahu skutečnost, že právě tyto dokumenty byly předmětem dlouhé diskuse a konstituce o církvi, že prošla třemi stadii vypracování, než byla schválena její konečná verze. Dekrety o ekumenismu a o východních křesťanských církvích byly předmětem dlouhého vyjednávání také proto, že určovaly vztah k ostatním církvím. Tuto skutečnost však tato zpráva zcela opomíjí.

6.4 Obsahová analýza zpráv ze čtvrtého sněmovního období

V období trvání čtvrtého zasedacího období jsem v Rudém právu našel celkem 7 zpráv a jeden obsáhlý článek, kterému se budu věnovat samostatně. Dvě zprávy jsou zprávami z rubriky „24 hodin v zahraničí“, bez uvedení autora a zbylých 5 zpráv je od zpravodaje ČTK. Ze sedmi zpráv se jich tři dotýkají projednávaného vztahu katolické církve ke komunismu a ke snaze některých otců koncilu negativně se vymezit proti komunismu. Dvě zprávy se zaměřují na projednávané 13. schéma, později schválené jako Pastorální konstituci o církvi

v dnešním světě a zbylé zprávy se soustřeďují na končící sněm a na zbytek schvalovaných dokumentů koncilu.

„450 účastníků ekumenického koncilu předložilo papeži petici požadující důrazné prohlášení koncilu proti komunismu. Italský biskup Carli v prohlášení tento požadavek zdůvodňuje. Mimo jiné tím, že kdyby koncil o komunismu mlčel, vyznělo by to jako odvolání antikomunistických deklarácí dřívějších papežů a svatého oficia a bylo by to prý >>znamení zbabělosti církve<<.“ (*Rudé právo*, 21. 10. 1965, s. 5, autor neuveden)

Zpráva z 28. října hovoří o vyhlášení platnosti 5 schválených dokumentů. „Jsou to dokumenty o pastýřských povinnostech biskupů, o obrodě náboženského života, o výchově duchovních, o křesťanské výchově a o postoji církve katolické k mimokřesťanským náboženstvím (včetně známého prohlášení o Židech).“ (*Rudé právo*, 29. 10. 1965, s. 3, autor neuveden)

Další zpráva se opět zabývá navrhovanými proklamacemi proti komunismu na koncilu. „Pravice na ekumenickém koncilu žádala vynesení klatby nad komunismem. Pondělní hlasování tento požadavek odmítlo, ve schváleném textu se praví pouze, že >>církev rozhodně neschvaluje ateismus<< a že >>hodlá pozorně zkoumat příčiny odmítání boha ateisty<<.“ (*Rudé právo*, 17. 11. 1965, s. 3, autor neuveden)

Ve zprávě z 5. prosince se hovoří o později schválené konstituci *Gaudium et spes*. „Ve 13. schématu se pojednává o otázkách míru a války, o manželství a rodině a o ateismu. Nově upravený text je pozměněn k horšímu proti původní verzi, neboť ta podle konzervativních a zejména severoamerických biskupů vyznívala jako příliš a rozhodné odsouzení válek. Arcibiskup Hannan z USA se výslovně angažoval na obranu atomových zbraní, které jsou podle něho >>absolutně užitečné a nutné<<. Pokud jde o postoj církve k ateismu, výsledné řešení sice opakuje odpor církve k marxismu, ale nepoužívá proti němu klateb, exkomunikaci a křížácké tažení, které se ostatně ukázaly nejenom bezúspěšné, ale i dvojsečné a církvi samotné škodlivé.“ (*Rudé právo*, 5. 12. 1965, s. 7, autor neuveden)

Zpráva ze 7. prosince hovoří o schválení „>>konstituce<<, o postoji církve k soudobému světu, jež definuje stanovisko církve mj. k otázkám míru a války. 251 z 2 373 přítomných koncilových otců hlasovalo proti němu. Také kapitola o postoji k ateismu neuspokojovala pravicové křídlo.“ (*Rudé právo*, 7. 12. 1965, s. 5, autor neuveden)

Zpráva z 9. prosince hovoří o ukončení II. vatikánského koncilu. „V průběhu závěrečného obřadu pronesl papež stručný projev, v němž tlumočil pozdrav >>všem v celém světě<<. Zdůrazňoval, že církev nevyklučuje nikoho, nikdo jí není cizí. Neopomněl ovšem, jak tu bývá již obligatorním a téměř rituálním zvykem, zmínit se o těch biskupech, kteří >>nemohli přijet na koncil<<, kterým se činí jakási křivda omezování jejich svobody a kteří jsou >>pokořováni<<.“ (*Rudé právo*, 9. 12. 1965, s. 5, autor neuveden)

Co se týká problému obhajoby atomových zbraní na koncilu. Před koncilem bylo v krajním případě, ovšem jen v případě obrané války, možné použít proti agresorovi atomových zbraní. To zapadá do konceptu tzv. „spravedlivé války“, ovšem jen při splnění dalších podmínek, např. do bojů nesmí být zatahováno civilní obyvatelstvo. Za „Karibské krize“, kdy stál svět na pokraji války, byl na jejím konci Chruščov přinucen ustoupit a loď převážející rakety z Kuby stáhnout a přitom si ovšem zachoval tvář. Není tedy divu, že řada amerických biskupů vzhledem k tomuto „úspěchu“ nechtěla vzít na vědomí církevní odsouzení odstrašovací doktríny. V roce 1963 vyšla encyklika Jana XXIII. *Pacem in terris*. Toto mírové slovo na smrt nemocného papeže skoncovalo ve skutečnosti s teorií „spravedlivé války“ a tím pádem i s mravní oprávnitelností použít ve „spravedlivé válce“ atomové zbraně.²⁷

Co se týká problému komunismu a ateismu, na který zprávy z tohoto období narážejí, tak k tomu je třeba poznamenat asi toto: Katolická církev si byla vědoma nepřátelství komunistů vůči náboženství a ke komunismu měla striktně odmítavý postoj. Oficiálně jej deklarovala jako křesťanství nepřátelskou a s křesťanstvím neslučitelnou ideologii, kterou kladla na roveň nacismu, ovšem s předpokladem, že komunismus je mnohem nebezpečnější, neboť lépe maskuje svoji hrůznou podstatu. V roce 1949 gradovalo nepřátelství mezi katolickou církví a komunistickým blokem (zejména pod dojmem pronásledování silných katolických komunit v nových zemích komunistické sféry a v důsledku snahy komunistů v těchto zemích infiltrovat katolickou církev a ovládnout ji zevnitř a zezdola) a papež Pius XII. podepsal výnos, který exkomunikoval členy komunistických stran, podporovatele a spolupracovníky

---

²⁷ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 330-331.

komunismu a zdůraznil, že automatická exkomunikace dolehne na každého, kdo do strany založené na komunistické ideologii vstoupí.²⁸

Nicméně tato exkomunikace byla, dle mého názoru, textem Pastorální konstituce o církvi částečně zeslabena. Konstituce sice odsuzuje „tyto zhoubné nauky a činy, které jsou v rozporu s rozumem i s obecnou lidskou zkušeností a zbavují člověka jeho velikosti“, a myslíme tím ateismus, a také v tomto textu nepřímo jmenuje komunismus jako institucionalizovaný a programový ateismus. Nicméně o komunismu se v této konstituci hovoří pouze nepřímo a je zde spíše odsouzen komunismus jakožto programový ateismus, nikoliv sám o sobě. Konkrétně se odsuzuje pouze ten „ateista, který při svém ateismu setrvává proti hlasu svědomí“. Konstituce však zbavuje viny za „ateismus, který vyvolávají svým počínáním sami křesťané“.²⁹

Dne 12. října 1965 vyšel v Rudém právu článek pod názvem „Vatikán v pohybu?“. Článek se netýká výhradně II. vatikánského koncilu. Ukazuje spíš pohled autora a do jisté míry i komunistického režimu na církve a její dějiny. Nicméně pro pochopení vztahu komunistického režimu k římskokatolické církvi je důležitý, proto bych zde rád jeho obsah zhodnotil. Hned začátek textu je velice sugestivní.

Každé náboženství, které ovládlo duše věřících a současně nabylo materiální podoby v mocné pozemské organizaci, úzkostlivě střeží svá dogmata a hlídá svůj práh. Jsou však situace, kdy jen ústup od některých zvyklostí a ochota ke změnám poskytují možnosti další existence. Zajímavé jsou z tohoto hlediska dějiny římskokatolické církve. Ze všeho nejméně se tato největší náboženská instituce podobá skále; kterou – jak o ní podle podání mluvil Kristus Petrovi – nehnou časy. Přes výraznou konzervativní tendenci je historickým útvarem, který o své bytí a nebytí zápasí ve sledu ustavičného přizpůsobování.³⁰

Je třeba říci, že už začátek tohoto článku je, podle mého názoru, velice manipulativní. Cílem koncilu, který svolal papež Jan XXIII., nebylo přizpůsobování dogmat nebo základních článků víry době. Cílem bylo spíše vyložit poklad víry jazykem tehdejší doby a pokusit se

---

²⁸ *Pronásledování katolické církve v Československu*. [online]. Dostupné na: http://cz.science24.org/w.Pron%C3%A1sledov%C3%A1n%C3%AD_katolick%C3%A9_c%C3%ADrkve_v_%C4%8Ceskoslovensku.

²⁹ Gaudium et spes 21 /Poměr církve k ateismu/. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Zvon, Praha 1995.

³⁰ FOJTÍK, Jan. Vatikán v pohybu? : Církev, dějiny, moderní svět. *Rudé právo : Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa*. 12.10.1965, roč. 46, č. 283, s. 3.

nalézt odpovědi na problémy a otázky, které trápily lidstvo. Je pravda, že některé věci byly na koncilu formulovány nově, ale byly to pouze takové věci, které nebyly dogmatické. Změna se odehrávala na koncilu pouze v tom, co bylo v církvi „lidského“ původu. To, co je v církvi původu Božího, to v církvi zůstává stále a ani koncil nebo papež to nemohou svým rozhodnutím změnit. Proto také i po koncilu zůstala v platnosti všechna dogmata římskokatolické církve, ale změn nabyly např. vztah k Židům nebo vztah k církvím s Římem nesjednocených.

Avšak co všechno může pro církev znamenat zamyšlení nad potřebami dneška a blízké budoucnosti? Článek klade otázku: Žádá-li doba modernizaci i od církve, kde jsou hranice, které zaručují, že nebude popřen smysl její existence? A pokračuje dále: Jak daleko lze ustupovat nárokům soudobého racionálního myšlení, platilo-li celá staletí, že rozum je jen zdrojem nepravosti kacířství? A kam až je možné ustoupit novým a novým nárokům soudobých sociálních hnutí, byla-li vždy pokora a poslušnost, odpovídající představě o neměnnosti společenského řádu, základní křesťanskou ctností?³¹

Věta druhá budí dojem, jako by modernizace byla v příkrém rozporu s církví. Jako by církev nemohla přijmout z této doby nic, co je moderní, a přitom morálně dobré nebo indiferentní. Církev zajisté nepřijímá z moderní doby vše. Církev nemůže z této doby přijmout zajisté to, co je v rozporu s křesťanskou etikou, ale to, co je mravně dobré a co prospívá, to zajisté církev přijmout může a také to dělá. K větě třetí: Je pravda, že nauka církve někdy stála v rozporu s poznatky vědy a vlivem rigorózního výkladu Písma rozšiřovala své kompetence i tam, kam zasahovat neměla, a že některé části její rozvinuté věrouky byly v rozporu i s jejím dřívějším učením. Tím prvním příkladem by mohl být případ Galilea Galileje, a tím druhým „blud čarodějnictví“, který v prvopočátcích jeho „popularity“ mezi lidmi církve odmítala jako nekřesťanský názor, nicméně později ho přijala za svůj. Avšak těchto svých chyb církve hluboce lituje a několikrát se za ně světu omluvila. K otázce sociálních hnutí zmiňovaných v článku je třeba říci, že církev od prvopočátku své existence byla nositelkou sociální praxe. O mnohá staletí dříve, než byl stát vůbec schopen zajišťovat sociální pomoc svým občanům, to byla hlavně církev, která se starala o chudé, nemocné, zdravotně i mentálně choré a staré lidi. To, že starost církve o sociální otázku trvá, pak prokázala církev nejen sociálními encyklikami od Lva XIII. až po Jana Pavla II., ale taktéž

---

³¹ Jako poznámka 30.

svou pomocí potřebným. Posledním důkazem starosti církve o sociální otázku, který chci uvést, je teologie osvobození, která se zrodila v Latinské Americe.

Článek dále pokračuje: Encyklikou Lva XIII. dala církev, pravda, najevo, že si je vědoma tzv. dělnické otázky. Nebylo tu však příliš mnoho chytračení a obav před rostoucím vlivem socialistických učení? Encyklika místo kritiky systému, který plodí útisk, omezuje se na výzvu, aby zaměstnavatelé projevíli smysl pro křesťanskou lásku a spravedlnost. Ne třídní boj, ale charita.³²

Encyklika *Rerum novarum* sice nerozvíjí žádné sociální teorie, nicméně je komplexním textem, který problematiku tzv. dělnické otázky řeší vcelku. Řešení podle ní spočívá na třech úrovních: církve, státu a svépomocných organizací. Třídní boj odsuzuje ze dvou důvodů: 1) upozorňuje na skutečnost, že naprostá rovnost všech lidí je nemožná a 2) odsuzuje nepřátelství (jedni potřebují druhé). Povinnosti vidí jak na straně dělníků, tak na straně zaměstnavatelů. Dělníci mají plnit pracovní smlouvu, chránit se násilím při obhajobě svých zájmů a zaměstnavatelé nemají dělníky považovat za otroky, nevykořisťovat je za účelem zisku, dávat jim přiměřenou práci (pohlaví, věk), spravedlivou mzdu.³³

Encyklika *Rerum novarum* si je vědoma tíživé situace dělníků a kritizuje ty zaměstnavatele, kteří je vykořisťují, nicméně třídní boj není řešením dělnické otázky, protože nahradit vykořisťování ze strany některých zaměstnavatelů třídním bojem a rozdělením majetku zaměstnavatelů rovnoměrně mezi všechny není řešením, ale narušuje společenský pořádek a není spravedlivé, protože se dopouští násilí na zákonných majitelích.

O druhé světové válce a o vývoji po ní se zde píše: Vatikán nepomohl zabránit světovému krveprolití a dokonce ani neusiloval o to, aby válečný požár, když již vypukl, byl ztlumen... S úžasem se dnes dovídáme, že Pius XII. byl zpraven o masovém vyvražďování Židů v německých koncentračních táborech. Každý chápe, že nemohou existovat diplomatické omluvy, jimiž by bylo možné vysvětlit, proč nepozvedl hlas k protestu a neučinil jediný pokus o záchranu lidských životů.³⁴

---

³² Jako poznámka 30.

³³ Šrajer, J. *Sociální etika I ZS 03/04 : Výběr studijních textů*. [online]. Dostupné na: http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/etika/getfile.php?filenamex=texty_doc.

³⁴ Jako poznámka 30.

Pius XII., občanským jménem Eugenio Pacelli, byl hlavou římskokatolické církve zvolen v r. 1939. Když Němci v září 1939 zahájili válku proti Polsku, odsoudil ji ve své nástupní encyklice *Summi Pontificatus*. Když započaly r. 1942 deportace Židů do plynových komor, vydali holandská biskupové se souhlasem Pia XII. proti tomu ostrý pastýřský list, který však vyvolal ještě větší slídění německých úřadů po Židech – a to i po Židech pokřtěných. To pohnulo Pia XII. k větší opatrnosti. Rozhodně nemlčel k nacistickým zvěrstvům, zvláště vůči Židům, nejostřejší bylo jeho vánoční poselství z r. 1942. Takticky však nejmenuje Židy, hovoří pouze o vyvraždění „lidí jiné rasy“. Těchto protestů je celkem 17. Pius XII. dával pokyny církevním institucím, aby Židy ukrývaly. Opatrnost ve vyjadřování tohoto papeže je tedy vysvětlitelná tím, že nechtěl upozorňovat na konspirativní činnost úkrytu Židů v církevních institucích. Pius XII. se snažil pomoci pronásledovaným Židům i nejrůznějšími diplomatickými aktivitami. Slovenské biskupy pohnul k pastýřskému listu proti deportacím židů, což vedlo později k jejich zastavení, taktéž chorvatské biskupy, známé jsou jeho intervence u maďarského diktátora Horthyho. Významná je též intervence Pia XII. u turecké vlády, která nebyla ochotna otevřít své lodě s uprchlými židovskými dětmi. Jménem papeže vyjednával s tureckými úřady internuncius Roncalli. Výsledek byl kladný, Turecko udělilo židovským dětem azyl.³⁵

K dokreslení situace je třeba ještě dodat: Když Itálie v roce 1943 kapitulovala před nacistickým Německem, nařídil Himmler 24. září římskému šéfovi SS Herbertu Kapplerovi, aby byli shromážděni všichni Židé bez ohledu na věk či pohlaví a posláni do Německa. Avšak německý velvyslanec v Římě akci sabotoval a vojenský velitel, polní maršál Kesselring, prohlásil, že Židy potřebuje na stavbu pevností. Kappler využil rozkaz k vydírání židovské obce. Kappler požadoval 50 kilo zlata do šestatřiceti hodin, jinak vyhrožoval zavražděním dvou set Židů. Papež Pius XII. nabídl, že poskytne jakékoli potřebné množství, avšak v té chvíli už bylo shromážděno zlata dost – přispěla spousta Nežidů, zejména farních kněží.

Himmler se do Kapplera obul – nechtěl poklady, ale živé Židy, aby je mohl zabít. Dal svému expertovi přes razie, Theodoru Daneckerovi, k dispozici tým čtyřiačtyřiceti esesáckých zabijáků a rozkaz provést *Judenaktion*. Německý velvyslanec při Svaté stolici varoval papeže, který nařídil římskému duchovenstvu, aby otevřelo svatyně. Ve Vatikánu našlo skrýš 477 Židů a dalších 4 238 Židů se schovalo v konventech a kláštrech. Razie skončila nezdarem.³⁶

---

³⁵ Malý, R. *Církevní dějiny*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2001, s. 262-263.

³⁶ Johnson, P. *Dějiny židovského národa*. Rozmluvy, Řevnice 1995, s. 479-480.

Pisatel dále pokračuje: Se vznikem nových socialistických států muselo nutně dojít ke kolizím s církví i k některým změnám v jejím mocenském postavení v těchto zemích. Věc není v tom, že komunisté jsou nepřáteli věřících a zahánějí je pryč do katakomb, jak jsme nedávno znovu slyšeli z úst nejvyšších představitelů církve. Jde o to, že četní činitelé církve byli od počátku aktivní v protistátní činnosti a hráli negativní politickou úlohu v revoluci. Prokazatelně se snažili učinit vše pro návrat starého režimu a k tomu neváhali využít postavení církve. Bylo nezbytné zakročit proti některým a čelit jejich snahám poškozovat stát. Neznamenalo to a neznamená, že se tím otevřely cesty k potlačování náboženského vyznání. Svoboda tohoto vyznání spojená se svobodným výkonem obřadů je zaručena ústavou a respektována. Nelze ji však v žádném případě zaměňovat za svobodu podvracet a projevovat nepřátelství k lidové moci... V masách křesťanů spatřujeme rovněž ty, kdo touží po lidských podmínkách života a komu dnes stejně tak nade vše záleží na tom, aby se nedostaly do pohybu síly hrozící lidské společnosti zánikem. Nevidíme důvodu, proč bychom na této cestě neměli jít společně, ba bylo by absurdní, kdybychom uvažovali jinak.³⁷

K tomu je třeba poznamenat následující: Komunistický režim byl od počátku k církvi nepřátelský. Podle mého názoru hned z několika důvodů. Komunistický pohled na člověka a na společnost je veskrze materialistický. Všechno ostatní byla pro komunisty nadstavba. Kdežto pohled církve na svět je jiný. Komunisté chtěli vytvořit nového člověka a novou společnost, jenomže jejich budování beztřídní společnosti začínalo třídním bojem proti „zlým kapitalistům vykořisťujícím hodné dělníky“. Tíživé poměry dělníků chtěli řešit tím, že dělníky a kapitalisty postaví proti sobě. Jedno zlo chtěli nahradit jiným zlem státně řízeným. Místo snahy o spravedlivé poměry mezi dělníky a kapitalisty postavili jedny proti druhým a těm prvním dali do rukou moc. Chtěli měnit poměry bez změny člověka. Církevní pohled na svět je jiný: není možná změna poměrů bez toho, aniž by se změnil člověk a církev také říká: není možné na nespravedlivých poměrech budovat spravedlivou společnost. Komunismus dále považoval církev za centrum nevědeckého pohledu člověka na svět brzdící jakýkoli posun vpřed a za centrum reakce sloužící zájmům kapitalismu a buržoazie.

To, jaký byl vztah socialistických států k církvi, však nejlépe dokumentují samy dějiny. Nejhorší byla situace v Sovětském svazu. U pravoslavné církve byly sice povoleny Stalinem tři semináře pro výchovu kléru: v Zagorsku, Petrohradě a Oděse. Současně byla obnovena činnost i několika málo klášterů. Pravoslavná církev však nadále neměla svoji právní

---

³⁷ Jako poznámka 30.

subjektivitu a byla zcela závislá na státu, který rozhodoval, koho pustit do semináře ke studiu a koho nikoliv, aktivní kněží byli nadále posíláni do koncentračních táborů a věřící vyhazováni ze svých míst. Postavení římskokatolické církve v SSSR bylo stejné jako církve pravoslavné. Byly povoleny dva semináře: v litevském Kaunasu a lotyšské Rize, ovšem striktně kontrolované státem co do počtu uchazečů i co do přijetí jednotlivých kandidátů. Biskupské stolce byly obsazeny, ale osobnostmi povolnými režimu, u mnohých z nich byla kanonická jurisdikce pochybná. Řeholní řády byly zakázány, duchovní i laici za sebemenší projev náboženské aktivity a horlivosti byli posíláni do koncentračních táborů na Sibiři. Přesto je obdivuhodné, že i v tomto prostředí nevšedního teroru se rozvinula v podzemí tajná církev, byli vysvěceni tajní biskupové i kněží. Církev v Pobaltí i v západních částech SSSR žila navzdory krutému pronásledování a přežila.

K situaci církve za komunistického režimu v Československu: Zde došlo k likvidaci řeholních řádů, katolických škol a katolického tisku. Komunistická vláda vyhlásila zvláštní zákony, které vázaly výkon duchovenského povolání na státní souhlas. Ten byl zásadně odepírán kněžím, kteří projeví poněkud více náboženské horlivosti. Mnoho duchovních i aktivních laiků se octlo na dlouhá léta v koncentračních táborech a vězeních, věřící katolíci nesměli zastávat vedoucí místa a vykonávat učitelské povolání, neboť výchova se měla dít výhradně v ateistickém duchu. Většina biskupů byla buď uvězněna nebo internována, protože nechtěla podepsat oktrojované státní zákony ponižující církev.³⁸

Pisatel článku se zde také zmiňuje o II. vatikánském koncilu: Že pohyby, které za minulého náměstka Kristova začaly v hlavě církve, pokračují, o tom svědčí skutečnost, že koncil před nedávnem přijal důležitý článek o svobodě náboženského vyznání. Po vzrušivých diskusích popřela konečně církev zásadu, na které po staletí budovala svůj monopol. Je toto přiznání porážky vítězstvím? Každý krok, který odpovídá potřebě doby, a zejména takový, který plyne z pochopení hranic možností a již dávno měl být učiněn, je rozumný.³⁹

Myšlenka náboženské svobody a svobody svědomí nebyla římskokatolické církvi vždy vlastní. Ještě v roce 1864 vydává papež Pius IX. *Syllabus errorum modernorum*, Sbírkou moderních omylů – je jich celkem osmdesát, kde je také mimo jiné odsouzena svoboda svědomí i náboženství.

---

³⁸ Malý, R. *Církevní dějiny*. Matice cyrilometodějská, Olomouc 2001, s. 265-267.

³⁹ Jako poznámka 30.

Naproti tomu Deklarace o náboženské svobodě ze 7. 12. 1965 však vysoce vyzdvihuje svobodu svědomí a náboženství a staví se za její ukotvení v právních rádech jednotlivých států: „Člověk nesmí být žádným způsobem nucen jednat v oblasti náboženství proti svému svědomí. Toto lidské právo na náboženskou svobodu má být uznáno v právním uspořádání společnosti tak, aby se stalo občanským právem... Náboženský život totiž záleží svou podstatou především ve vnitřních dobrovolných a svobodných úkonech, jimiž se člověk přímo zaměřuje k Bohu...“⁴⁰

Článek nakonec vyzdvihuje projev Pavla VI. v OSN, ale zároveň vyčítá církvi nepřátelský postoj ke komunistickým státům a vybízí církve k přátelství vůči komunismu.

Celkově je tento článek nevyvážený. Vyčítá církvi snad všechny domnělé i skutečné chyby, kterých se v minulosti dopustila ona sama nebo její představitelé. Neoceňuje na ní téměř nic, čím lidstvu prospěla. Neoceňuje její nezměrný duchovní, kulturní a sociální přínos, který lidstvu přinesla.

Celkově jsou články z Rudého práva věnující se II. vatikánskému koncilu manipulativní. V člancích se publikuje pouze to, co přináší senzaci a co se komunistickému režimu hodilo publikovat, naopak to, co nepřinášelo senzaci, to se nepublikovalo. Články věnují zvýšenou pozornost všemu, co se komunistickému režimu na církvi nelíbilo, a záměrně zveličují domnělé i skutečné chyby církve. Naopak přínos II. vatikánského koncilu a církve je v člancích bagatelizován nebo je oceňováno jen to, „co se hodí“. Některá fakta jsou záměrně překrucována.

7 Lidová demokracie – obsahová analýza

Tento deník vychází od roku 1945, vydává jej Československá strana lidová.

Za dobu trvání II. vatikánského koncilu jsem v tomto tisku napočítal 97 různě dlouhých zpráv o koncilu. Z těchto 97 zpráv jich bylo 70 zhruba do 35 řádků textu, dalších 27 zpráv bylo víceřádkových a našel jsem zde i pět článků o II. vatikánském koncilu, 2 rozhovory s československými účastníky koncilu a jednu vysvětlující poznámku týkající se koncilu.

---

⁴⁰ Dignitatis humanae 2, 3 /Předmět a základ náboženské svobody/, /Náboženská svoboda a vztah člověka k Bohu/. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Zvon, Praha 1995.

Z celkového počtu zpráv, z toho, že tyto zprávy jsou mnohem delší než zprávy z Rudého práva, a také z toho, že se mnohem častěji než zprávy z Rudého práva objevují na prvních dvou stranách tohoto tisku, usuzuji, že pro deník Lidová demokracie hrály zprávy z Vatikánu větší důležitost než pro deník Rudé právo. Konkrétně se tyto zprávy týkající se II. vatikánského koncilu objevily 14krát na první straně listu, 78krát na druhé straně listu, 3krát na třetí straně deníku a 2krát na čtvrté straně deníku.

7.1 Obsahová analýza zpráv z prvního sněmovního období

V tomto sněmovním období jsem v Lidové demokracii našel 28 kratších zpráv, zhruba do 20 řádků, o II. vatikánském koncilu, 2 delší zprávy, jeden rozhovor s účastníky čs. delegace, jednu obsáhlou vysvětlující poznámku a jeden článek. Z celkového počtu 30 zpráv jednoho rozhovoru, jedné vysvětlující poznámky a jednoho článku, byla jedna zpráva z redakce ČTK, 27 zpráv bylo od zpravodaje Lidové demokracie, 2 zprávy byly bez autora, autorem vysvětlující poznámky byl prof. Fr. Kotalík a autorem článku z 14. října 1962 byl J. Plojhar.

První dvě zprávy: jedna z 11. října 1962 mluví o odletu československých účastníků na II. vatikánský koncil, mezi kterými byl i nám později známý pražský arcibiskup František Tomášek, toho času administrátor v Moravské Hrušové. Druhá z 12. října hovoří o zahájení II. vatikánského koncilu. „Průvod více než 2 500 účastníků došel až do auly koncilu, kde se konala mše. V závěrečné části prvního dne vatikánského koncilu pronesl papež Jan XXIII. projev o významu koncilu a udělil všem účastníkům koncilu apoštolské požehnání.“ (*Lidová demokracie, 12. 10. 1962, s. 1, autor neuveden*)

Zajímavá je zpráva z 13.10.1962, která je naprosto shodná se zprávou z Rudého práva z 14.10.1962. „12. října přijal papež Jan XXIII. v Sixtinské kapli v Římě zástupce oficiálních světských představitelů 85 zemí, kteří se účastní ekumenického koncilu...“ (*Lidová demokracie, 13. 10. 1962, s. 1, autor neuveden*)

Za zdroj u této zprávy je označení ČTK. Předpokládám proto, že oba tyto deníky převzaly tyto zprávy z ČTK ve stejné podobě.

Dne 14. října vyšel v Lidové demokracii celý článek o II. vatikánském koncilu, který nese název „Otázky kolem koncilu“ a jehož autorem je katolický kněz a ministr komunistické vlády za Československou stranu lidovou Dr. Josef Plojhar. Autor na začátku článku píše

o začátku koncilu a přechází postupně ke dvěma okruhům otázek, které bude koncil projednávat a které jsou v souvislosti s koncilem vyslovovány.

První skupina otázek se bude vztahovat k vnitřní obnově církve, a zde bude zaujímat významné místo snaha sblížit všechny křesťanské církve. Druhá skupina otázek je nerozlučně spjata se všemi věcmi týkající se časného řádu, které bývají označovány jako snaha církve přiblížit se dnešní době. Autor dále pokračuje: My budeme pochopitelně sledovat a posuzovat průběh a výsledky koncilu hlavně z hlediska těch otázek, jež jsou určující v dnešním světovém dění.... Věřící, kteří se shromáždili v Loretě a Assisi (když tato místa týden před začátkem koncilu navštívil papež) a svolávali „ať žije papež míru“, jistě nejlépe vyjádřili, co dnešní, v každém ohledu revoluční doba nejvíce potřebuje: Mír, který odvrátí užití atomových zbraní. Mír, který musí pevně zakotvit v srdci každého člověka, neboť jen tak bude zachráněn a uchován pro budoucí generace. Článek dále pokračuje: Tak jako ve všem světovém dění i v katolické církvi zápasí síly, které správně chápou, kam směřuje vývoj a kam spěje lidstvo, a ovšem i síly, jež by chtěly kolo dějin zastavit a případně otočit zpět někam do středověku. Ti moudří a prozíraví vidí, že vývoj se dnes přímo řítí kupředu, neboť je hnán úžasným rozmachem vědy a vahou nových idejí sociální spravedlnosti, lidskosti a míru, které jsou naplněny tisíciletými tužbami lidstva. Uvědomit si to znamená také si přiznat, že existence světové socialistické soustavy dnes představuje určující sílu ve světě nejen v oblasti politické, ale i v rovině vědeckých výbojů, a že ji proto na její vítězné cestě nemůže nic zastavit. Ano, Sovětský svaz a všechny země spojené s ním nerozlučnými svazky přátelství a spolupráce rozvíjejí před lidstvem radostnější a lákavější perspektivy, než jsou smutné poměry, v nichž ještě žije značná část lidstva, ušlápnutá pod panstvím útlaku, nesvobody a vykořisťování.⁴¹

Autor správně předpokládá, čím se bude koncil zabývat a začátek textu je víceméně ideově indiferentní. Nicméně, jak text článku pokračuje, tak také jeho obsah ideově graduje. Když si uvědomíme, kdo je autorem článku, pak můžeme poměrně snadno usoudit, jaký bude onen ideologický směr textu. Ostatně, poslední čtyři výše uvedené věty nás už nenechají na pochybách. Koho autor myslí těmi „silami, které správně chápou, kam směřuje vývoj a kam spěje lidstvo“? Myslí tím toho, kdo, jak dokazují další věty, si uvědomuje, že „socialistická soustava představuje určující sílu...“ O Sovětském svazu a o všech s ním spřátelených zemích píše Plojhar jako o zemích pokroku, které „rozvíjejí před lidstvem radostnější a lákavější

---

⁴¹ PLOJHAR, Josef. Otázky kolem koncilu. *Lidová demokracie* : *Orgán československé strany lidové*. 14.10.1962, roč. XVIII., č. 245, s. 1-2.

perspektivy, než jsou smutné poměry, v nichž ještě žije značná část lidstva....“ Země socialistické soustavy v čele se Sovětským svazem měly být těmi zeměmi pokroku a svobody?: tyto země se svým centrálně plánovaným hospodářstvím, tyto země se svým pronásledováním politických odpůrců, se svými vězeními a pracovními tábory pro politicky nepohodlné osoby. To měla být ta oáza pokroku a svobody? Pokud Sovětský svaz považuje autor za země svobody a pokroku, tak mi není jasné, které země považuje za „panství útlaku, nesvobody a vykořisťování“. Západní země snad?

Autor potom dále pokračuje: Jiní si přejí, aby církve a koncily učinily vše pro upevnění mravnosti, pro sjednocení úsilí o vyšší etiku v západním světě. Toto přání souvisí s názorem, že jedním ze smrtelných nebezpečí západního světa je jeho mravní úpadek a rozklad. Tento mravní úpadek je označován za největší nebezpečí pro křesťanství a církve. Nic prý tak v očích věřících západních zemí nepodlamuje autoritu a vážnost církve jako nemorálnost představitelů kapitalistického světa nejen v jejich osobním životě, ale i v jejich celkovém přístupu k člověku, k bližnímu a ke společnosti vůbec. Zejména snaha o „americký způsob života“ činí v západním světě situaci velmi neutěšenou. Tento americký způsob života, jemuž propadá zvláště mládež, znamená snahu žít jen pro dnešek. Kritikové tohoto mravního úpadku si uvědomují, že byl vždy příznačný pro společnosti odsouzené k zániku. Ptají se, zda církve je schopna přinést záchranu, odvrátit lidi od špatné cesty a dát jim takové cíle, pro které by bylo možno žít.⁴²

Autor zde vyjadřuje myšlenku, že někteří lidé očekávají od církve upevnění mravnosti v západním světě a za původce mravního rozkladu pokládá „americký způsob života“, který charakterizuje snahou žít jen pro dnešek. Je zajisté pravda, že upevňování morálky je jeden z úkolů církve, zejména upevňování morálky ve smyslu křesťanských hodnot. Nicméně autor zde upevňování morálky vztahuje pouze na země západního světa a mluví o velké nemorálnosti představitelů kapitalistického světa a o jejich přístupu k bližnímu. Je zajímavé, že zde nemluví o nemorálnosti představitelů zemí socialistické soustavy a o systémech, které byly založeny na nesvobodě, lži a pošlapávání těch nejzákladnějších lidských práv. V kapitalistických zemích, které byly vystavěny na demokracii a kde byla zaručena svoboda slova, byl také soukromý život veřejných představitelů těchto zemí předmětem zájmu sdělovacích prostředků. Proto i jejich skandály a případné nemorální jednání bylo obsahem produkce veřejných sdělovacích prostředků. V zemích východního bloku nic takového nehrozilo. Zde byly sdělovací prostředky a obsah jejich produkce pod přímou kontrolou státu,

---

⁴² Jako poznámka 41.

a proto ani nemorální život nebo jednání veřejných představitelů státu nebyl jejich obsahem, a proto nebyl ani vidět. Autor dále tvrdí, že americký způsob života se prý vyznačuje snahou žít jen pro dnešek, a toto žití jen pro dnešek je příznačné pro společnosti odsouzené k zániku. Nicméně pokud je žití pro dnešek spojeno s odpovědností k zítřku, tak nemusí vůbec znamenat zánik společnosti. Možná, že tento americký způsob života je zvlášť blízký mladým lidem, ale autor v článku vůbec neobjasňuje, proč by měl být vlastní pouze mladým lidem západních zemí. Domnívám se, že církve může dnes každému člověku nabídnout proti mravnímu indiferentismu současnosti vlastní soubor etických hodnot postavených na více než dvoutisícileté tradici a na Písmu svatém. Je jen na člověku samotném, zda tuto její nabídku přijme nebo ne.

Autor pak dále píše o společném cíli, který by měl sjednocovat křesťany na celém světě a možno říci příslušníky všech náboženství vůbec. Tímto cílem je naprosto nepochybně sjednocení všech v touze po míru a pokoji. Vždyť touha po míru patří k samé podstatě křesťanství, neboť mír znamená vítězství dobra nad zlem, spravedlnosti nad útlakem, bratrství nad rozdělením, nepřátelstvím a rozpory... Doufáme, že slova papeže Jana XXIII., která pronesl k hlavám států při jejich přijetí v Sixtinské kapli – aby naslouchali volání po míru, které se dnes ozývá ze všech koutů světa, a nezanedbali žádného úsilí k dosažení tohoto cíle, který je svrchovaným blahem mezi všemi jinými – nebyla řečena nadarmo.⁴³

Zpráva z téhož dne pak hovoří o „volbě členů komise, o třech koncilových zasedáních (každé v jednom roce) a o příjezdu dvou pravoslavných biskupů do Říma - Vitalije Borového a Vladimíra Kotlianova“. (*Lidová demokracie*, 14. 10. 1962, s. 2, autor neuveden)

V tomto tisku ze 17. října je uveřejněna zpráva o Poselství katolického duchovenstva ČSSR. V poselství, jež představitelé katolického duchovenstva z Československa předali hlavě katolické církve, se mj. uvádí, „že za nacistické okupace naší země byli vězněni i katoličtí kněží, z nichž mnozí zaplatili životem svou lásku k vlasti a odpor k fašistické zlovůli... Kněží po návratu z koncentračních táborů nacistického Německa vydali svůj manifest, v němž se hlásí k práci po boku lidu v novém společenském řádu. Všichni poctiví katolíci se dali nadšeně do budování nového života. Poznali jsme, že stát, postavený na nových základech, dává všem lidem život důstojnější, a že nový společenský řád odstranil všechnu sociální nespravedlnost, takže u nás není již nezaměstnaných a žebráků, a z práce

---

⁴³ Jako poznámka 41

rukou našeho obyvatelstva vyrůstá stále větší blahobyt pro všechny“. *(Lidová demokracie, 17. 10. 1962, s. 1, autor neuveden)*

Je ironií tohoto poselství, že stejně jako mnozí katoličtí kněží byli vězněni za nacistické okupace a mnozí zaplatili za svou lásku k vlasti životem, tak stejně tak mnozí katoličtí duchovní byli vězněni za komunistického režimu a někteří z nich za svou lásku k Bohu a vlasti zaplatili životem. V textu se také hovoří o tom, že „nový společenský řád odstranil veškerou sociální nespravedlnost... a že z rukou našeho obyvatelstva vyrůstá stále větší blahobyt pro všechny“. Je bohužel smutnou pravdou, že nový společenský řád, nejenže sociální nespravedlnost neodstranil, ale naopak byl strůjcem nové nespravedlnosti. Vyvlastnil majetky velkým vlastníkům a ponechal si je pro své vlastní hospodaření. Relativní sociální výhody šedesátých let a mírný vzestup životní úrovně obyvatelstva byl mimo jiné také zabezpečován z peněžní reformy, která postihla všechny vrstvy obyvatelstva a byla provedena v roce 1953.

Její celkový zisk překročil částku 14 miliard korun a pomohl umořit obrovský státní dluh. Komunistický režim si tak vyřešil nejen své bezprostřední hospodářské problémy, ale dokonce si vytvořil i dostatečnou finanční rezervu a prostor pro okázalá sociální gesta.⁴⁴

Zpráva z 18. 10. 1962 mluví o „zpracování hlasů 2500 prelátů, kteří volili 160 členů deseti komisí. Tyto hlasy zpracovávají podle této zprávy elektrické počítače“. *(Lidová demokracie, 18. 10. 1962, s. 2, autor neuveden)*

Tato krátká zpráva ukazuje římskokatolickou církev jako pokrokovou instituci, která využívala již v roce 1962 pro zjištění výsledků voleb do komisí koncilu počítače. Přes krátkost zprávy je její obsah jistě pro mnohé stejně jako pro mne zajímavý.

Zpráva z 21. října je marginální a hovoří pouze o zvolení členů komisí a o poselství koncilu ke světu, které je pak uvedeno v tomto tisku ze dne 23. 10. 1962. „V poselství míru a bratrství, které přijal koncil, se říká, že na světě není člověka, který by nechoval nenávist k válce a který by nebyl naplněn vroucí touhou po míru. Poselství zdůrazňuje, že účastníci koncilu budou brát zvláštní zřetel na všechno, co se týká lidské důstojnosti a přispívá k nastolení opravdového bratrství mezi národy.“ *(Lidová demokracie, 23. 10. 1962, s. 2, autor neuveden)*

---

⁴⁴ Pernes, J. *Takoví nám vládli*. Brána, Praha 2003, s. 171.

Zpráva dále pokračuje informací o Motu proprio, týkající se opatření kolem vystaveného těla zemřelého papeže Jana XXIII. a procedury volby papeže.

Tato zpráva je v podstatě rozšířenou zprávou z Rudého práva ze dne 23. 10. 1962 citovanou výše. Text pojednávající o poselství míru a bratrství je totožný se zprávou z Rudého práva, druhá část zprávy pojednávající o Motu proprio je jen u Lidové demokracie. U Rudého práva je zdrojem ČTK a u Lidové demokracie zpravodaj tohoto tisku. Protože je první část zprávy z Lidové demokracie naprosto shodná se zprávou z Rudého práva, předpokládám, že redaktoři Lidové demokracie opsali první část textu ze zpravodajství ČTK a druhá část je od jejich vlastního zpravodaje.

Zpráva z 25. 10. 1962 je marginální, daleko zajímavější je však zpráva z 26. 10. 1962, která hovoří o mírovém projevu papeže. „Papež Jan XXIII. pronesl ve vatikánském rozhlase projev, v němž žádá všechny vlády, aby učinily pro zachování míru vše, co je v jejich moci. Jedině tak bude zachráněn svět před hrůzou války, jejíž strašlivé následky nemůže nikdo předvídat.“ (*Lidová demokracie, 26. 10. 1962, s. 2, autor neuveden*)

Zpráva zde bezpochyby naráží na vyostřující se Karibskou krizi, která přivedla svět téměř na pokraj války. Tato tiskovina stejně jako Rudé právo ráda citovala papeže, pokud jeho slova odpovídala zájmům států socialistické soustavy.

Následuje zpráva z 27. 10. 1962, která hovoří o tom, že „havanský rozhlas komentoval mírovou výzvu papeže Jana XXIII. a prohlásil o ní, že „bezpochyby směřuje ke snaze premiéra Chruščova dosáhnout schůzky na nejvyšší úrovni a zahájit jednání“. – Papež ve svém projevu vyjádřil hluboké znepokojení nad tím, že dnes „hrozivé mraky znovu zaplnily mezinárodní obzor a zasévají strach do miliónů rodin“, a prohlásil: „Necht' pokračují jednání, neboť tento poctivý a otevřený postoj má velkou cenu pro svědomí každého a před dějinami.“ Papež Jan XXIII. dále vyzval k soustředění úsilí o zachování míru, který, jak řekl, „nebude skutečný a trvalý, nebude-li založen na spravedlnosti a na rovnosti“, a připomněl „významnou povinnost, jež přísluší těm, kdo nesou odpovědnost moci“. (*Lidová demokracie, 27. 10. 1962, s. 2, autor neuveden*)

Tato zpráva je podobná zprávě z Rudého práva z 27. 10. 1962, respektive její část citující projev papeže je se zprávou z Rudého práva, které tuto informaci převzalo z ČTK, shodná. Nicméně u zprávy z Lidové demokracie je uveden zdroj zpravodaj LD. Buď tedy opět

zpravodaj Lidové demokracie část své zprávy opsal z ČTK, já se však domnívám, že může jít i o náhodnou podobnost.

Lidová demokracie ze dne 28. 10. 1962 (neděle) upozorňuje na výzvu amerických biskupů k americkým katolíkům, v níž je vyzývají, „aby příští neděli věnovali modlitbám za Kennedyho vládu“. Dále zpráva pojednává o projednávaném schématu „O liturgii“. „Od úterý, kdy rozprava začala, se debata soustředila na používání latiny při bohoslužbách. Před padesáti lety to ještě problém nebyl. Převratné změny ve světě, zejména v Africe, Asii a Latinské Americe, nutí církve k zaujetí modernějšího stanoviska. Jak se novináři dověděli, mluvilo se na koncilu obšírně o tom, má-li se první díl mše svaté sloužit v latině nebo jazyku té které země. Na tuto úpravu naléhají církevní hodnostáři z Asie a Afriky. Někteří biskupové prý jsou toho názoru, že by se latina měla uchovat při mši svaté, má se však podstatně omezit při obřadech, jimiž se udělují svátosti. Chaldejský patriarcha Cheiko namítal, že koncil stále mluví o latinském ritu, jakoby už žádný jiný neexistoval. Všeobecně převládal názor, že západní kultura musí uvolnit i v liturgii místo jiným kulturám. Otázka liturgie se však neomezuje jen na používání latiny nebo mateřského jazyka při bohoslužbách. První schéma obsahuje mnoho námětů, jimiž se účastníci koncilu budou ještě zabývat.“ (*Lidová demokracie, 28. 10. 1962, s. 2, autor neuveden*)

Používání latiny v liturgii byl již v té době problém, který vzdaloval lid při liturgii od kněze. Málokterý věřící rozuměl slovům bohoslužby při mši nebo při svátostech, a to byl také jeden z důvodů, pro který se lid při liturgii nemohl svátostného dění plně účastnit. Změna v používání mateřských jazyků v liturgii je právě jeden z mnoha příkladů, kde koncil přizpůsobil dosavadní praxi době a umožnil tak větší účast lidu na liturgickém dění.

Zajímavá je zpráva z 31. 10. 1962, která pojednává o projednávání vztahu koncilu ke zbraním hromadného ničení. V Proposici koncilu na zákaz a odsouzení zbraní hromadného ničení, jejímž iniciátorem byl arcibiskup Msgre. Roberts, se praví: „Je velmi nezbytnou nutností, aby koncil definitivně odsoudil všechny zbraně hromadného ničení, a to jak atomové, tak bakteriologické a chemické.“ (*Lidová demokracie, 31. 10. 1962, s. 2, autor neuveden*)

Tato zpráva podle mne jasně upozorňuje na pokrokovost církve a na její schopnost rychle reagovat na otázky mezinárodní bezpečnosti. Účastníci koncilu reagovali svou spontánní iniciativou na právě skončenou Karibskou krizi, která málem vyvolala světový konflikt mezi

národy. Je také třeba zmínit, že na jejím vyřešení měl podstatný vliv papež Jan XXIII., který byl také příznačně nazýván „papežem míru“.

Zpráva z 2. 11. 1962 hovoří pouze krátce o tom, že „účastníci budou projednávat druhou kapitolu schématu, která má název: eucharistie, že od 11. října zemřeli již čtyři účastníci koncilu a že někteří účastníci mluví na koncilu jinak než latinsky. Například patriarcha Saigh Maximos přednesl své připomínky francouzsky“. (*Lidová demokracie*, 2. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Zajímavá je zpráva z následujícího dne. Hovoří o tom, že „rozprava o druhém schématu bude pravděpodobně trvat ještě několik týdnů, ale hlavně, že několik set rodinných příslušníků španělských politických vězňů zaslalo dopis španělským biskupům, účastnícím se koncilu ve Vatikáně. V dopise matky, dcery a sestry vězňů připomínají, že ve Španělsku jsou dosud v platnosti represivní zákony z doby občanské války, která skončila již před 23 lety. Ve frankistických vězeních jsou političtí vězni odsouzeni na 6, 10, 20 ba i 30 let jenom proto, že „požadovali zlepšení mzdových a pracovních podmínek“, nebo že protestovali proti pronásledování Basků a Katalánců. Autorky dopisu žádají španělské biskupy, aby požadovali u Franka okamžitou amnestii pro všechny politické vězně a zasadili se o zrušení represivních zákonů z doby občanské války“. (*Lidová demokracie*, 3. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Lidová demokracie z 4. 11. 1962 přináší poměrně obsáhlou zprávu o dosavadním průběhu jednání koncilu, resp. o schématu, které se zabývá liturgickými otázkami. „Z dosavadního průběhu dá se soudit, že většina účastníků je pro zavedení „živých jazyků“ do bohoslužeb. To znamená, že latinu by měl aspoň v podstatné části bohoslužeb nahradit mateřský jazyk. Obháječi dosavadní praxe jsou převážně kuriální kardinálové a italsí biskupové. Ani ti však nejsou v názoru jednotní. Tak např. A. Baccimu, který dokazoval nutnost latiny jako „pout jednoty“, odpověděl děkan kardinálského sboru E. Tiserrant konstatováním, že v liturgii se užívalo vždy několika jazyků. Ostré hlasy se ozvaly také proti „rubricismu“ v liturgii („rubriky“ znamená předpisy, jak se má bohoslužba konat.) Poukázalo se na to, že rubricismus potlačuje pravou zbožnost, poněvadž místo toho, aby soustředil pozornost na podstatu obřadu, odvádí zájem věřících k sledování formálního čili vedlejšího úkonu. Dosavadní jednání o liturgii mělo tento průběh: Schéma připravené liturgickou komisí bylo odmítnuto jako nedostatečně propracované. V rozpravě se zdůrazňovala zejména nutnost, aby byla dána biskupům určitá autonomie ve věcech liturgie a aby byly dosavadní rity v katolické církvi nejen uznány, ale co nejvíce rozšířeny. Byl uplatňován názor, že zavedením mateřské řeči do liturgie se nejen v misijních zemích, nýbrž všeobecně podpoří budoucí apoštolátní

snahy. Diskuse na koncilu je velmi živá a dochází k rušné výměně názorů. Ukázalo se především, napsal francouzský list *Le Monde*, že konciliární otcové nechtějí být nadále i přes názorové rozdíly „poslušným nástrojem v rukou římského generálního štábu“. To znamená, že jsou rozhodnutí prosadit svou větší nezávislost na římské kurii. Tyto decentralizační snahy, které jsou samy o sobě již dosti silné, podpořil také papež Jan XXIII. ve svém projevu při zahájení koncilu, když se přimlouval za zvýšení nezávislosti biskupů na Římu.“ *Lidová demokracie*, 4. 11. 1962, s. 3, autor neuveden)

Tato zpráva poukazuje nepřímo na „zpátečnický kurs“ kurie a italských biskupů, jakožto obránců latiny jako bohoslužebného jazyka, a představuje kurii jako instituci, která chce vládnout světovému episkopátu. Na koncilu docházelo jistě k vášnivým diskusím o všech schématech koncilu. Nicméně pro posouzení výsledků koncilu jsou než jednotlivé diskuse na koncilu daleko důležitější závazné texty koncilu v podobě konstitucí, dekretů a deklarácí.

V článku 36 Konstituce o posvátné liturgii se říká, že „latinský jazyk necht' je zachován v latinských obřadech“. Tentýž článek také stanovuje, že „ve mši, při udělování svátostí i jinde v liturgii může být pro lid nezřídka velmi užitečné uplatnit národní jazyk. Budiž proto možné poskytnout mu více místa zvláště ve čteních a připomínkách, v některých modlitbách a zpěvech“.⁴⁵

II. vatikánský koncil tím nastartoval liturgickou reformou, která se později projevila v podstatě naprostým prosazením mateřských jazyků v liturgiích národních zemí, jež umožnila širší aktivní účast věřících na liturgii. Konstitucí o posvátné liturgii tak koncil projevil plně svou pokrokovost tím, že umožnil větší uplatnění mateřských jazyků v liturgii.

Kongregace pro bohoslužbu pak zveřejnila 3. října 1984 k překvapení mnoha lidí papežský indult, v němž se biskupům poskytuje možnost dovolit kněžím a věřícím, u „nichž přetrvává náklonnost k takzvanému tridentskému ritu“, slavit „mši za použití *Missale Romanum* podle vydání vytištěného po roku 1962“.⁴⁶

Další zajímavá zpráva z 10. 11. 1962 pojednává o našich biskupech na koncilu. „Hlava československé delegace na druhém vatikánském koncilu, biskup Dr. Eduard Nécsey, byl jmenován papežem členem komise pro apoštolát mezi laiky.“ Zpráva dále pokračuje: „Ihned po zprávě, že byl podán některými biskupy návrh propozice koncilu na zákaz atomových zbraní, navštívil dr. Tomášek jménem československé delegace hlavního návrhovatele

⁴⁵ Sacrosanctum Concilium 36 /Liturgický jazyk/. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Zvon, Praha 1995.

⁴⁶ Adam, A. *Liturgika : Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyšehrad, Praha 2001, s. 66.

propozice titl. arcibiskupa Msgre Robertse, kterému tlumočil přání naší delegace plně se připojit k této propozici. Msgre Roberts byl tímto sdělením velmi potěšen a zůstane s čs. delegací ve stálém spojení.“ Zpráva nakonec dodává, že „čs. delegace se zúčastnila 7. listopadu všeobecné audience u papeže Jana XXIII., že 8. listopadu byli naši biskupové přítomni zádušní mše za šest zemřelých kardinálů v tomto roce a že týž den byli přijati v delší audienci na státním sekretariátě ve Vatikánu“. (*Lidová demokracie*, 10. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Aktivita našich biskupů k zákazu atomových zbraní plně koresponduje s konečným postojem koncilu k atomovým zbráním, vyjádřeném v Pastorální konstituci o církvi v dnešním světě, který varuje před použitím takových zbraní, jež mohou znamenat zkázu lidstva a volá státníky a vojenské činitele k odpovědnosti vůči Bohu a celému lidstvu.

Zpráva z 15. 11. 1962 hovoří o začátku projednávání schématu: Zdroje zjevení a o předpokládaném schválení svatořečení čtyř kněží-řeholníků. Zajímavá je však zpráva z 17.11.1962, která hovoří o pokračování projednávání schématu: Zdroje zjevení a o významných návštěvách našich biskupů. „14. listopadu vykonala čs. delegace návštěvu u milánského arcibiskupa kardinála Montiniho. Následující den byli naši biskupové přijati generálním sekretářem kongregace koncilu Petrem Palazzinim a odpoledne vykonali naši biskupové návštěvu u generála řádu karmelitánů Guiliana Healyho.“ (*Lidová demokracie*, 17. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z následujícího dne hovoří o tom, „že se na koncilu vytvořila silná opozice proti schématu „Zdroje zjevení“, předložené kardinálem A. Ottavianim, předsedou koncilní komise pro učení víry. Ta tvrdí, že schéma má slabiny a že je třeba vypracovat zcela nové znění schématu. K tomuto směru se hlásí především kardinálové a biskupové z Francie, církevní hodnostáři z Rakouska, Holandska, Belgie, USA a zemí střední a severní Evropy, a také předseda komise pro jednotu křesťanů kardinál A. Bea. Tuto skupinu podpořil i melchitský patriarcha z Antiochie. Druhý směr na koncilu je pro to, aby se znění schématu jen přepracovalo a doplnilo. Třetí směr schvaluje schéma v té podobě, v jaké je předložil koncilu kardinál A. Ottaviani. Pozorovatelé v Římě prohlašují, že opozice proti kardinálu A. Ottavianimu, a tím i proti celé římské kurii, je velmi silná. Papež Jan XXIII. reagoval na jednání o druhém schématu v projevu ke shromážděným věřícím. Řekl, že koncil má právo rozhodovat o každém schématu svobodně a že nelze věci řešit již předem vypracovanou předlohou“. (*Lidová demokracie*, 18. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 22. 11. 1962 hovoří o tom, že účastníci koncilu odmítli 1 368 hlasy schéma předložené kardinálem A. Ottavianim, ale protože se na koncilu rozhoduje dvoutřetinovou většinou, bude se v projednávání schématu v původním znění pokračovat. Daleko zajímavější je však zpráva z 24. listopadu, která hovoří o tom, že „zásahem papeže bylo schéma „Zdroje zjevení“ staženo z pořadu jednání koncilu a bude přepracováno v nové komisi, ve které budou kromě kardinálů zasedat také znalci bible a zástupci komise pro jednotu křesťanů“. (*Lidová demokracie*, 24. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Tato zpráva ukazuje prozíravost papeže, který svým přímým zásahem a svěřením přepracování schématu nové komisi pomohl k tomu, aby přepracované schéma odpovídalo vůli většiny koncilu.

Zpráva z 28. 11. 1962 pojednává o začátku projednávání schématu „Ut unum sint“ (Aby všichni jedno byli). „Toto schéma má osvětlit a prohloubit učení římskokatolické církve tak, aby bylo přístupné i církvím východním. „Jsme všichni stejné víry, lišíme se pouze ve výkladu některých pravd, například v jednotě shromáždění kolem Petra,“ uzavřel kardinál Cicognani, předkladatel schématu. 26. listopadu schválil koncil schéma o tisku, rozhlasu, filmu, televizi a divadle. Toto schéma vychází skutečně z velmi pokrokových a dnešní době odpovídajících základních předpokladů.“ (*Lidová demokracie*, 28. 11. 1962, autor neuveden)

Zpráva ukazuje na ekumenické snahy římskokatolické církve a pozitivně vnímá schválené schéma o tisku, rozhlasu, filmu, televizi a divadle.

Zpráva z 29. 11. 1962 hovoří o „nově vytvořené komisi, která bude přepracovávat schéma „Zdroje zjevení“, které většina na koncilu zamítla a které papež stáhl z projednávání koncilu. Schéma má název „O Božím zjevení“ (tento název určil sám papež). Do čela komise byli jmenováni kardinál Ottaviani a Bea, kteří byli vybaveni stejnými pravomocemi“. (*Lidová demokracie*, 29. 11. 1962, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 1. 12. 1962 hovoří o pokračování jednání koncilu schématem „O Panně Marii“ a o tom, že „v bazilice sv. Petra byla poprvé sloužena liturgie, pocházející ze 4. století, při které se užívá klasická etiopština a kterou sloužil habešský arcibiskup z Addis Abeby“. Zpráva dále pokračuje: „Členové čs. delegace – kapitulní vikář pražský Dr. A. Stehlík, kapitulní vikář litoměřický Msgre Dr. E. Oliva a kanovník Dr. J. Beneš navštívili v úterý (27.11.) pozorovatele ruské pravoslavné církve arcikněze V. Borového a archimandritu V. Kotljarova, setrvali s nimi v téměř hodinovém rozhovoru a informovali je

také o práci Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva, o nějž projevíli pozorovatelé ruské pravoslavné církve velký zájem.“ (*Lidová demokracie*, 1. 12. 1962, s. 2, autor neuveden)

Na třetí straně těchto novin z téhož dne je pak obsáhlá vysvětlující poznámka kanovníka profesora CM fakulty ThDr. Fr. Kotalíka o tom, co projednává koncil. Hned na začátku ThDr. Kotalík objasňuje, že koncil se nejprve soustředil na prvních 70 schémat. Liturgická schémata se zaměřují především na první, poučnou část mešní liturgie, kde by se prospěšně uplatnilo užívání lidového jazyka místo dosavadního jazyka latinského. K diskuzi přichází i otázka přijímání věřících pod obojí způsobu chleba a vína, a to alespoň při některých slavnostních příležitostech, např. na Zelený čtvrtek, při prvním sv. přijímání dospělých, při biřmování, udílení dospělým, a při svátosti manželství. Četní účastníci koncilu zdůrazňují promluvu kněze při mši sv., homilii, jako povinnou část liturgie, aby věřící lid mohl dokonaleji porozumět novozákonní oběti. Připravuje se též rozšířené čtení z Písma sv., aby věřící lid poznal plnou krásu i bohatost Božího slova. Přistoupilo by se k rozdělení knih bible na několik let, aby se při liturgii, především mešní, veřejně četly i ty části, které dosud zůstávaly neznámy. Prospěšné liturgické úpravy se mohou týkat i jiných svátostí. Cílem vždy zůstává, aby křesťanská liturgie působila prvokřesťanskou starobylostí a důstojností a přitom aby se přiblížila věřícím a stala se jim podstatně srozumitelnější, a tím i duchovně prospěšnější. A ThDr. Kotalík poté dále pokračuje objasňováním schématu zdroje Zjevení. Toto schéma se stává tím obtížnějším a choulostivějším, jestliže koncil živelně touží objasnit a prohloubit římskokatolické učení církve, aby bylo přístupné i církvím východním. Obtížnost námětu pak vyvrcholuje ve vztahu k ostatním křesťanským církvím, o nichž koncil hodlá pojednat zvláště. Podle katolického učení jsou prameny Zjevení Písmo sv. a tradice, ústní podání. Písmo svaté, především Starý zákon, obsahuje i sedm knih deuterokanonických, které nejsou v židovském kánonu a které nepřijaly téměř všechny ostatní křesťanské církve. ThDr. Kotalík potom vysvětluje vývoj židovského kánonu a postoj jednotlivých církevních otců k němu a nakonec dodává: Nejchoulostivějšími body ve schématu zdroje zjevení ve vztahu k ostatním křesťanským církvím jsou tedy deuterokanonické knihy Starého jistě i Nového zákona a církevní tradice a ústní podání jako druhý pramen Zjevení. Proto byla trochu rigorózní formulace tohoto schématu kardinála Ottavianiho nepříznivě přijata většinou

účastníků koncilu, kteří jistě ve snaze přihlížet i k ostatním křesťanským církvím žádali spíše více povzbudivých závěrů pro další společná teologická bádání.⁴⁷

Na tomto vysvětlujícím komentáři k dosavadnímu průběhu II. vatikánského koncilu je vidět, jak se od sebe lišily deníky Rudé právo a Lidová demokracie. Deník Lidová demokracie publikuje o II. vatikánském koncilu mnohem nezaujatěji a vyváženěji než deník Rudé právo. Obsah zpráv v Lidové demokracii je mnohem méně zabarven komunistickou ideologií než obsah zpráv v Rudém právu. Nakonec mnohé z toho, o čem autor hovoří, když popisuje obsah koncilových diskuzí k projednávanému schématu o liturgii, bylo posléze včleněno do Konstituce o posvátné liturgii. Např. homilie se velmi doporučovala a o neděli a zasvěcených svátcích byla koncilem stanovena jako povinná, koncil také stanovil větší uplatnění národních jazyků ve mši a také byla v konstituci stanovena možnost přijímání pod obojí způsobu i pro laiky, taktéž čtení z Bible ve mši bylo rozděleno do ročních cyklů.

Zpráva z 8. 12. 1962 (sobota) pojednává o programu proběhlého posledního neveřejného zasedání první části koncilu. „V pátek projednávali účastníci koncilu ještě schéma „O církvi“ a schválili tři kapitoly schématu o liturgii. Ve čtvrtek, v předvečer svého svátku a narozenin, byl koncilem poctěn biskup Dr. A. Lazík, apoštolský administrátor trnavský, tím, že před shromážděním otců koncilu intonoval při mši evangelium. Odpoledne se sešli všichni členové čs. delegace, aby ústy biskupa Dr. E. Nécseye jubilantovi blahopřáli. V pátek ráno poslal biskupu Dr. A. Lazíkovi blahopřejný telegram sám papež Jan XXIII. Člen čs. delegace prof. Dr. F. Tomášek dal podnět k ustavení zvláštního sekretariátu při vatikánském koncilu, který by se výlučně zabýval zákazem atomových zbraní a dalšími otázkami: jak zabránit válkám, bojem proti kolonialismu, bojem proti hladu, analfabetismu atd. Tuto propozici podpořili nejen naši biskupové, ale i církevní hodnostáři z jiných zemí, mezi nimi anglický arcibiskup T. Robert a lyonský arcibiskup P. M. Gerlier.“ (*Lidová demokracie*, 8. 12. 1962, s. 4, autor neuveden)

Tato i předchozí zprávy dokazují poměrně velký zájem tohoto tisku o aktivitu našich biskupů, stejně jako to, že naši biskupové nebyli na koncilu jen pasivními přihlížiteli průběhu koncilu. Blahopřejný telegram od papeže biskupu Dr. A. Lazíkovi také dokazuje vysokou míru úcty, jíž se našim biskupům na koncilu dostávalo.

---

⁴⁷ KOTALÍK, František. Co projednává koncil. *Lidová demokracie* : Orgán československé strany lidové. 1.12.1962, roč. XVIII., č. 290, s. 3.

Zpráva z 9. prosince 1962 hovoří o skončení první části zasedání II. vatikánského koncilu a přináší i zestručněný obsah prvního zasedání koncilu a jeho výsledky. „V první části zasedání koncilu, která byla zahájena 11. října, se konala dvě veřejná plenární zasedání a 36 neveřejných plenárních zasedání. Bylo projednáno celkem 5 schémat. Uskutečnilo se 33 hlasování, zejména o liturgických otázkách. V rozpravě promluvilo téměř 600 otců. Písemné připomínky předložilo 523 účastníků koncilu.“ (*Lidová demokracie*, 9. 12. 1962, s. 4, autor neuveden)

Zpráva z 12. prosince pouze krátce informuje o návratu čs. účastníků II. vatikánského koncilu do vlasti. Daleko zajímavější je rozhovor s účastníky II. vatikánského koncilu, který má název: „Sloužit velké myšlence míru“. Biskup Dr. E. Nécsey zdůraznil, že první část jednání II. vatikánského koncilu probíhala v nejlepším mírovém ovzduší. V této souvislosti ocenil zejména osobní přístup papeže Jana XXIII. Papež v průběhu jednání využil každé vhodné příležitosti k tomu, aby podporoval požadavek bratrského, mírového soužití národů a velmi důrazně odsoudil válku jako prostředek řešení sporných problémů. Upřímně se těšíme z toho, že k velkému rozhořčení všech, kdo volají po zbraních, zazněla na koncilu výzva k míru mezi národy, již se nepochybně i v druhé části zasedání koncilu dostane oficiálního vyjádření. Koncil byl svolán proto, aby přispěl k vnitřní obrodě církve, která se má představit modernímu světu v novém světle, a základ, na němž se mohou všichni spojit k plodnému a lidstvu obecně prospěšnému dílu.⁴⁸

Dr. Antonín Stehlík, prelát a kapitulní vikář pražský, vysvětluje v rozhovoru s účastníky II. vatikánského koncilu důvody, které vedly k tomu, že bylo pokračování koncilu odsunuto až na září příštího roku. Dr. A. Stehlík také v rozhovoru říká, že podle posledních náznaků si papež přeje, aby byl koncil ukončen před vánocemi příštího roku. To ovšem předpokládá jasnost a pokrokový charakter předložených schémat, a proto budou od března příštího roku v činnosti příslušné komise, které vypracují a připraví odpovídající podklady. Skutečnost, že v jednotlivých komisích jsou nyní zastoupeny všechny směry, jež se na koncilu projeví, umožňuje prozkoumat návrhy schémat z nejrůznějších hledisek. I tak je ovšem nutno říci, že se komise ujaly úkolu velmi náročného, neboť se od nich očekává, že podstatně usnadní práci druhé části zasedání koncilu, jež má pak v průběhu necelých čtyř měsíců dospět k uceleným, obecně přijatelným závěrům.⁴⁹

---

⁴⁸ Rozhovor s účastníky II. vatikánského koncilu : Sloužit velké myšlence míru. *Lidová demokracie: Orgán československé strany lidové*. 13.12.1962, roč. XVIII., č. 296, s. 3.

⁴⁹ Jako poznámka 48.

Další účastník koncilu, Dr. Petr Franta, kanovník a kancléř kapitulní konsistoře brněnské, se zabýval účastí nekatolických církví na koncilu. Připomněl, že při koncilu byla vytvořena komise pro sjednocení křesťanů v čele s kardinálem Beou. Měli jsme příležitost – pravil kanovník Dr. P. Franta – setkat se osobně s některými z těchto pozorovatelů. Všichni souhlasně vyzdvihovali tři momenty: demokratičnost jednání na koncilu, zcela mimořádné sympatie, jichž se jim dostávalo, jakož i skutečnost, že mají možnost promluvit na koncilu k otázkám sjednocení křesťanů ze svého hlediska.⁵⁰

Prof. Dr. Josef Beneš, sídelní kanovník vyšehradský, hodnotil rovněž výrazné mírové tendence první části zasedání koncilu. Již v zahajovací den jednání – prohlásil – jsme v úvodní papežově řeči slyšeli slova míru. Tomu odpovídala později i přímá výzva, aby „nebylo zanedbáváno žádné úsilí pro dosažení tohoto dobra, jež mezi ostatními je pro lidské společenství dobrem nejvyšším“. Také obsahem prvního usnesení koncilu byla mírová výzva k národům celého světa a i při jiných příležitostech bylo zdůrazňováno, že život v míru je nejdůležitější požadavek dneška. Pro nás jsou velmi potěšitelné zvláště dvě skutečnosti: především to, že papež přijal zcela neformálně a s plným porozuměním Poselství katolického duchovenstva Československa, a že naše delegace podala generálnímu sekretariátu koncilu návrh na usnesení, aby válka byla označena za mravní zlo. Jak naléhavý je to požadavek za existence jaderných zbraní, není třeba zdůrazňovat.⁵¹

Tento rozhovor s účastníky II. vatikánského koncilu, podle mne, jasně ukazuje na to, že všichni 4 účastníci koncilu, kteří tomuto tisku poskytli rozhovor, hodnotí dosavadní průběh koncilu kladně. Dva z nich vysoce oceňují mírový postoj koncilu a jeho odsouzení války. Další z účastníků II. vatikánského koncilu zdůrazňuje obtížnost práce jednotlivých komisí, které mají vytvářet takové návrhy dokumentů, které by mohly být bez rozsáhlejšího přepracování koncilem schváleny a papežem vyhlášeny. Poslední z nich zdůrazňuje účast zástupců nekatolických církví na koncilu a jejich postavením na něm.

7.1.1 Shrnutí analýzy zpráv z prvního sněmovního období

Zprávy z Lidové demokracie, týkající se prvního jednacího období koncilu se zabývají všemi hlavními událostmi první části zasedání II. vatikánského koncilu. Zprávy z tohoto tisku se nejvíce zaměřují na mírové snahy koncilu, jednotlivých účastníků koncilu, mezi kterými nechyběli ani naši biskupové, i na mírové snahy samotného papeže. Celkem 8 zpráv se bezprostředně dotýká tohoto tématu. Dalších 6 zpráv hovoří o projednávání liturgických

---

⁵⁰ Jako poznámka 48.

⁵¹ Jako poznámka 48.

otázek a samotného schématu „O liturgii“. Stejný počet zpráv se zabývá schématem „Zdroje zjevení“, a to zejména nepřijatelností jeho podoby pro koncilní většinu, v níž byl koncilu předložen a jeho přepracováním v nové komisi. Šest zpráv se také nějakým způsobem dotýká účasti československé delegace na koncilu a jejich aktivit na koncilu. Např. zprávy informují o tom, že biskup Dr. Eduard Nécsey byl papežem jmenován členem komise pro apoštolát mezi laiky, další zpráva informuje o připojení se československé delegace k návrhu propozice na zákaz atomových zbraní, další zpráva informuje o významných návštěvách našich biskupů v Římě, o narozeninách biskupa Dr. A. Lazíka, atd. Zprávy z Lidové demokracie k tomuto jednacímu období však také hovoří o projednávání schématu „O církvi“, schématu „o Panně Marii“, schématu „Ut unum sint“, atd. Zprávy z tohoto jednacího období působí v porovnání se zprávami ze stejného jednacího období z Rudého práva daleko vyváženěji a mnohem méně ideologicky zabarveny než zprávy z Rudého práva. I když zprávy z Lidové demokracie z tohoto jednacího období pojednávají o průběhu koncilu vcelku vyváženě a průběh koncilu hodnotí víceméně pozitivně, ani tento list se občas nevyhnul komunistickému pohledu na koncil. Tento pohled je zde nejzřetelnější v článku exkomunikovaného kněze a ministra komunistické vlády za ČSL Dr. Josefa Plojhara.

7.2 Obsahová analýza zpráv z druhého sněmovního období

V tomto sněmovním období jsem v Lidové demokracii našel o II. vatikánském koncilu 29 kratších zpráv, zhruba do 20 řádků, jednu delší zprávu o přijetí čs. účastníků koncilu papežem Pavlem VI. a jeden článek od Josefa Plojhara s názvem „Mírovou cestou“.

První zpráva z 1. října 1963 hovoří o tom, že se „V neděli byla v bazilice sv. Petra slavnostně zahájena druhá část zasedání vatikánského koncilu za účasti 2 400 opatů, prelátů, biskupů, arcibiskupů, patriarchů a kardinálů. Na druhé části zasedání vatikánského koncilu se mají projednávat zejména otázky vnitřního uspořádání církve. První schéma, schéma „O církvi“ bylo již na pořadu jednání v prosinci 1962. Nyní má toto schéma jiné znění. Postupně se mají projednávat další schémata, týkající se liturgie, laického apoštolátu apod. Určité překvapení vyvolala v Římě zpráva, že západoněmečtí biskupové hodlají předložit koncilu osmnácté schéma, zabývající se stanoviskem církve k jiným ideologiím a k současné mezinárodní politické situaci. Do Říma přijelo letos mnohem více oficiálních pozorovatelů nekatolických církví než v minulém roce. Papež Pavel VI. ve svém projevu na koncilu řekl, že bude pokračovat v díle, které započal zesnulý papež Jan XXIII. Vytyčil tyto tři cíle koncilu: reformu církve, obnovení jednoty všech křesťanů a „rozhovor církve se současným světem“.

Papež Pavel VI. připomněl, že za 20 století existence katolické církve vzrostlo „vědecktější a rozumovější myšlení“ lidstva. Naznačil, že při plném zachování církevního dogmatu, vyhlášeného na prvním vatikánském koncilu (o neomylnosti papeže), je na místě rozšířit „odpovědnou a účinnou spolupráci“ biskupů na řízení církve, aby tak byla „její akce účinnější“. K tomu účelu se církev musí sama „hluboce obrodit a obrodit svět kolem sebe“. V další části projevu mluvil papež Pavel VI. o jednotě křesťanských církví. Když hovořil o „rozhovoru církve se soudobým světem“, stěžoval si papež na „pronikání ateismu“. Na adresu osob, stojících v čele národů, řekl, že jejich úkolem je „zajistit národům chléb, kulturu, práci, pořádek, svobodu a svornost. Vy můžete, pracující společně v lásce a spravedlnosti, vytvořit mír, toto nejvyšší blaho“, řekl Pavel VI. závěrem.“ (*Lidová demokracie*, 1. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Další zpráva z 3. října pojednává o „projednávání schématu „O církvi“. Na koncilu byl vnesen požadavek rozšíření pravomoci biskupů a vzniku jakéhosi parlamentu církve, jemuž by předsedal papež. Biskup Gasbarri navrhl úpravu mezi státem a církví“. (*Lidová demokracie*, 3. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 12. října na první straně tohoto tisku obsáhleji informuje o přijetí čs. účastníků koncilu papežem Pavlem VI. a cituje z poselství Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva papeži Pavlu VI. „Papež Pavel VI. přijal ve čtvrtek 10. října v soukromé audienci československé účastníky druhé části vatikánského koncilu. Členové delegace odevzdali papeži Poselství Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva a křišťálovou vázu s cyrilometodějskými motivy Mikoláše Alše (vyobrazena u zprávy). Papež Pavel VI. poděkoval za Poselství a dar a uvedl, že miluje naši vlast a její lid a že ctí naše národní světce. V další části svého projevu poděkoval čs. účastníkům koncilu za jejich práci. Prohlásil, že pamatuje na naši vlast ve svých modlitbách, a požádal čs. účastníky, aby tlumočili projev jeho přízně a lásky všem věřícím v Československu. Papež Pavel VI. projevil lítost nad tím, že nemohl k československé delegaci promluvit její mateřštinou; jeho italský projev byl však přetlumočen. Členové čs. delegace dostali v upomínku pamětní medaile a po skončení audiencie jim papež udělil apoštolské požehnání. Čs. biskupové a členové jejich doprovodu byli mezi prvními, které papež Pavel VI. přijal od zahájení druhé části vatikánského koncilu.“ (*Lidová demokracie*, 12. 10. 1963, s. 1, autor neuveden)

Zpráva dále přináší text poselství Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva. „Římskokatolické duchovenstvo se svými biskupy a ordináři v upřímné

synovské úctě a lásce projevuje vaší Svatosti hold oddanosti a věrnosti. S pocitem upřímné vděčnosti přijali jsme spolu s naším věřícím lidem Poselství Vaší Svatosti, které nám odevzdala delegace po návratu ze slavné korunovace, a zvláště nás potěšila ta slova Poselství, že „na samém počátku svěřeného úřadu mezi ostatními národy světa se zcela zvláštní přízní v Kristu milujete a objímáte náš národ“. Radujeme se z tohoto projevu přízně, mimořádného vyznamenání a důkazu lásky k našemu lidu. S nemenším ohlasem setkalo se v naší vlasti zdůraznění, že Váš pontifikát bude pokračováním ušlechtilých snah předchůdce Jana XXIII. zvláště v úsilí dorozumění mezi národy a nastolení míru a mírové koexistence. Naše vlast, která za poslední války přinesla tak těžké oběti, toužebně si přeje život v míru a naše nové společenské zřízení napomáhá všemi prostředky k jeho uskutečnění. Moskevská smlouva zakazující pokusy s atomovými zbraněmi, kterou Vaše Svatost v blahopřejném telegramu N. S. Chruščovovi nazvala „smlouvou,,“, která přináší tak velké ulehčení a je tak významná“, je podle Vašich slov „důkazem dobré vůle, zárukou shody a příslibem bezoblačnější budoucnosti“. My se chceme modlit a pracovat k tomu, aby po tomto prvním kroku k nastolení pokojného života na naší planetě následovaly další, aby konečně duha Božího míru se rozklenula nad celým světem.“ (*Lidová demokracie, 12. 10. 1963, s. 1, autor neuveden*)

Zpráva dále pokračuje. „Naše duchovenstvo a veškerý věřící lid oslavil letos zcela mimořádným způsobem 1100. výročí příchodu našich slovanských věrozvěstů sv. Cyrila a Metoděje, kteří otevřeli cestu ke zdrojům kultury a civilizace. Při vyvrcholení těchto církevních oslav na posvátném Velehradě si slíbili naši věřící, že i nadále zůstanou věrni odkazu svatých soluňských bratří, že v bratrské lásce budou vytvářet mezi sebou a mezi národy nejlepší vztahy mírového soužití, kteroužto cestu tak zářně a jasně vytyčuje encyklika „Pacem in terris“. (*Lidová demokracie, 12. 10. 1963, s. 1, autor neuveden*)

Tato zpráva, stejně jako zprávy z prvního sněmovního období II. vatikánského koncilu ukazuje na poměrně významnou pozornost, kterou tento list věnoval československým účastníkům II. vatikánského koncilu. Dále tato zpráva jasně vyjadřuje papežovu lásku k naší vlasti a také mimořádnou přízeň papeže k naší delegaci. Poselství Celostátního mírového výboru katolického duchovenstva se však nedokázalo v textu zbavit jisté ideologičnosti, která je nejvíce patrná tam, kde se píše, že „naše vlast...si toužebně přeje život v míru a naše nové společenské zřízení napomáhá všemi prostředky k jeho uskutečnění“. Ideologičnost tohoto poselství je patrná také tam, kde se zmiňuje o Moskevské smlouvě zakazující pokusy

s atomovými zbraněmi. Je ironií tohoto poselství, že právě toto zřízení, jmenovitě SSSR, byl přímým strůjcem Karibské krize, v důsledku čehož se svět ocitl na prahu světové války.

Také další zpráva z téhož dne z druhé strany tohoto listu je velice zajímavá. „Na koncilu připomnělo mnoho církevních hodnostářů požadavek pomáhat chudým a trpícím. Belgický biskup Himmer zdůraznil, že projednávání schématu „O církvi“ by mělo být neseno otcovskou láskou k bližním. Skromností a aktivní pomocí strádajícím se podle zpráv italských listů vyznačuje další účastník koncilu titulární arcibiskup, světící biskup v Riu de Janeiro Camera. Odmítá oslovení Excellence, nosí jen jednoduchý železný kříž a veškeré úsilí zaměřuje k odstranění bídy na perifériích města. Podle zprávy francouzského orgánu Information připravuje biskup Camera dopis dalším biskupům, aby se nenechali nazývat Excelencí a aby zaměnili zlaté kříže za prosté železné, aby používali skromnějších dopravních prostředků a řídili se ve své činnosti příkladem apoštolů.“ (*Lidová demokracie*, 12. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 3. října i zpráva z druhé strany z 12. října dokazují, že koncil byl názorově pluralitní a že názorová pluralita jednotlivých účastníků koncilu byla velmi široká. Zároveň tyto dvě zprávy ukazují velkou pokrokovost myšlení účastníků koncilu a u druhé zprávy taktéž na mimořádnou starost účastníků koncilu o chudé a na snahu jim všemožně pomáhat.

Zpráva z 13. října (neděle) informuje o tom, že „pondělní generální kongregací vstoupí jednání druhé části vatikánského koncilu do třetího týdne. Účastníci koncilu budou pokračovat v projednávání schématu „O církvi“ a odhlasují zbývající připomínky k schématu o liturgii. V pátek bylo vzpomenuáno prvního výročí zahájení vatikánského koncilu. Papež Pavel VI. pronesl projev o poslání koncilu a mírovém úsilí Jana XXIII.“ (*Lidová demokracie*, 13. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 15. října pak informuje o tom, že na koncilu se právě projednává schéma o církvi. „Došlo také k hlasování o schématu „O liturgii“, které však nebylo schváleno a vrací se zpět do liturgické komise k dalšímu projednání.“ (*Lidová demokracie*, 15. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Další zpráva informuje o diskusi na koncilu. „Definitivně byla zahájena diskuse o třetí kapitole schématu o církvi. Pojednává o vztazích mezi hierarchií a laiky. Dále se mluvilo

o vztazích mezi biskupy a papežem. Bylo řečeno, že jeho primát nesmí omezovat biskupy, ale podporovat jejich autoritu.“ (*Lidová demokracie*, 18. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

20. října vyšel v Lidové demokracii článek od Josefa Plojgara pod názvem „Mírovou cestou“. Říká se, že trpělivost přináší růže. A byla to právě ona neochvějná iniciativa, s níž sovětská vláda po léta prosazovala a vysvětlovala své ušlechtilé mírové cíle, jejímž konkrétním výsledkem je podepsání moskevské dohody o částečném zákazu zkoušek s nukleárními zbraněmi. K tomu se v těchto dnech přiřadila jednomyslná rezoluce pléna Valného shromáždění OSN, vyzývající všechny země neumísťovat v kosmickém prostoru zbraně hromadného ničení. Poctiví lidé na celém světě přijímají s opravdovým nadšením tyto dohody, neboť v nich právem spatřují reálný základ, z něhož může vyrůst světlá stavba mírového uspořádání světa. S plným uspokojením uvítal současný vývoj ve světě i věřící lid. Všichni jsme s pocitů opravdové radosti sledovali nové pozitivní rysy v oblasti církevní politiky. Mírové projevy zesnulého papeže Jana XXIII. a jeho prozíravý, velkorysý postoj k otázkám přátelského soužití lidí a národů nejrůznějších společenských systémů byly výrazným dokladem, že opravdová starost o budoucnost lidstva je i pro církve otázkou kardinálního významu. Také dosavadní průběh druhé části vatikánského koncilu, který pochopitelně nemůže opomíjet tuto objektivní vývojovou linii, jak ji správně chápal Jan XXIII., svědčí o tom, že se i nadále v církvi prosazují názory, odpovídající světovému vývoji, usilující o obrodu církve v duchu doby a hledající možnosti přátelského soužití s nekatolickými církvemi i se zeměmi, k nimž dříve Vatikán neměl právě nejlepší vztahy. Nové vztahy mezi národy, jež se po podepsání moskevské dohody projeví výrazněji než kdykoli dříve, jsou v naprostém souladu s naší snahou přispívat k pozitivnímu ovzduší vzájemné spolupráce. Tuto zásadu naší politiky plně potvrdily nedávné návštěvy zahraničních hostů v Československu. Do tohoto pozitivního vývoje však stále rušivě zasahují pokusy imperialistických kruhů, které se nemohou smířit s vítězstvím rozumu. Pro své cíle se i nadále pokoušejí zneužít náboženství a ve jménu světa minulosti a rozkolu se snaží rušit dobré vztahy mezi národy. Dokladem toho je počínání některých tzv. křesťanských politiků a orgánů v Německé spolkové republice. Jedním z nich je místopředseda Spolkového sněmu a člen Křesťanskosociální unie Dr. Jaeger. V době, kdy svět odsuzuje krvavý teror Salazarovského Portugalska v jeho afrických državách a brutální postoj portugalské policie a vojska proti obyvatelům těchto kolonií, jež žádají národní samostatnost, vystupuje Dr. Jaeger na ochranu „křesťanského“ Portugalska. Ne, Dr. Jaeger zcela v rozporu s pravdou vyzdvihuje „křesťanské poslání“ Salazarovy vlády v Africe! Pokusy ochraňovat kolonizátory

a jejich metody nemají s křesťanstvím a náboženstvím nic společného. Marné jsou proto snahy Salazara, Franka i jejich obhájců, jako je Jaeger nebo Strauss.⁵²

Autor sice přeceňuje význam v Moskvě podepsané dohody, neboť ta mluví pouze o částečném zákazu zkoušek nukleárních zbraní, nicméně pozitivně hodnotí mírové úsilí papeže Jana XXIII. i koncilu.

Zpráva z 24.10.1963 informuje o tom, že „se bude jednat o další, čtvrté kapitole schématu o liturgii. Těžiště koncilu (rozuměj druhého zasedání) spočívá v projednávání třetí kapitoly schématu o církvi“. (*Lidová demokracie*, 24. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

„Dnešní 53. generální kongregací skončí čtvrtý týden jednání koncilu. Od 30. září projednali účastníci koncilu jen dvě kapitoly schématu „O církvi“, schválili řadu připomínek k liturgickému schématu a vrátili jeho dvě kapitoly k přepracování liturgické komisi. Tento pomalý postup prací vyvolává v kruzích koncilu stále větší znepokojení. Ve Vatikáně se proto hovoří o možnosti omezit počet účastníků koncilu asi na dvě třetiny, přičemž by ovšem byl zachován reprezentativní charakter koncilu. Konference biskupů z různých zemí by jmenovaly své zástupce, jimž by bylo uloženo vyložit na koncilu společně dohodnuté stanovisko. Tím by se rozprava poněkud urychlila.“ (*Lidová demokracie*, 25. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 26. října hovoří o tom, že „včera skončil koncil projednávání třetí kapitoly schématu „O církvi“. Jako první vystoupil v rozpravě čs. účastník koncilu Dr. F. Tomášek. Hovořil jménem čs. delegace na téma povinnosti rodičů k dětem. Jeho latinský projev vyslechli účastníci koncilu s velkou pozorností. Dnes navštíví čs. delegace Assisi. Účastníci koncilu odhlasovali již čtvrtou kapitolu liturgického schématu, která pojednává o kněžském breviáři. Na generálních kongregacích příštího týdne se bude hlasovat o dalších kapitolách liturgického schématu. Na generálních kongregacích se v tomto týdnu vyslovilo mnoho účastníků pro rozšíření počtu auditorů koncilu“. (*Lidová demokracie*, 26. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

---

⁵² PLOJHAR, Josef. Mírovou cestou. *Lidová demokracie* : *Orgán československé strany lidové*. 20.10.1963, roč. XIX., č. 251, s. 1.

Zpráva z následujícího dne hovoří o zahájení rozpravy o čtvrté kapitole schématu „O církvi“ a o hlasování o dalších kapitolách liturgického schématu a dále pokračuje: „Již dnes lze soudit, že do 4. prosince neprojednájí účastníci koncilu všech 17 připravených schémat, ale jen tři až čtyři. Četné zahraniční listy přinesly zprávu, že papež Pavel VI. svolá do konce roku, s největší pravděpodobností v polovině prosince, konsistoř a oznámí jména nových kardinálů.“ (*Lidová demokracie*, 27. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Další zpráva pojednává o „porážce konzervativců na koncilu. Schéma o Matce Boží bylo začleněno do schématu o církvi, což je hodnoceno jako vítězství novátorů“. (*Lidová demokracie*, 31. 10. 1963, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 2. listopadu se ptá: „Oč jde italským biskupům?“ a dále pokračuje. Italští biskupové vydali ve čtvrtek (31. října) pastýřský list, v němž znovu burcuje k antikomunismu. Dovolávají se přitom předchozích pastýřských listů na toto téma, ale přecházejí pokyny Jana XXIII., který se několikrát zmínil o pozitivních a správných věcech „i v proudech, jež jsou katolické církvi cizí“. List „Paese sera“ poznamenává, že autorem je palermský arcibiskup kardinál Rufčini a papež Pavel VI. v něm učinil jisté úpravy a zmírnil některé formulace, které se mu zdály příliš přehnané. Tento výrazně politický dokument, píše list, označuje, jak se zdá, počátek nového obratu v dějinách Vatikánu po pontifikátu Jana XXIII.“ (*Lidová demokracie*, 2. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 5. listopadu hovoří o 60. generální kongregaci. „Bude se jednat o schématu o biskupech a řízení diecézí, které navazuje na schéma o církvi.“ (*Lidová demokracie*, 5. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)

Na předchozí zprávu navazuje zpráva z 8. listopadu. „Rozprava o schématu o biskupech a řízení diecézí se proměnila v boj proti nadvládě kurie v katolické církvi. Melchitský patriarcha požadoval, aby se na řízení církve podíleli východní patriarchové a sídelní biskupové z různých zemí.“ (*Lidová demokracie*, 8. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)

„Včera pokračovali účastníci koncilu v projednávání schématu „O biskupech a řízení diecézí“. Jménem 50 italských a zahraničních biskupů předložil arcibiskup z Florencie Florit kompromisní návrh na řešení otázky organizační struktury řízení katolické církve. Podle tohoto návrhu by měla být vytvořena ústřední kongregace, v níž by byli zastoupeni různí sídelní biskupové a již by byly podřízeny ostatní římské kongregace. Tato ústřední

kongregace by řešila otázky, které by jí svěřil papež. Návrh arcibiskupa Florita zůstal zatím bez odezvy. V mnohém se však přibližuje názorům na reformu římské kurie, které vyslovil sám papež Pavel VI.“ (*Lidová demokracie*, 9. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)

„Rozprava na páteční (8.11.) generální kongregaci byla podle zpráv zahraničního tisku nejrušnější od zahájení koncilu. Velmi ostře kritizoval římskou kurii jménem velké skupiny účastníků koncilu arcibiskup z Kolína nad Rýnem kardinál Frings. Svaté officium označil za konzervativní a autoritativní a žádal jeho reformu. Kardinál A. Ottaviani, sekretář Svatého officia, zase ostře odpověděl kardinálu Fringsovi a snažil se hájit poslání kurie. Tiskový úřad koncilu oznámil, že byl vydán oficiální dokument, na němž pracoval sekretariát pro jednotu křesťanů plné dva roky. Pojednává o vztahu katolíků k Židům, lidem jiných vyznání a ateistům. Dokument byl rozdán účastníkům koncilu. Je nesen velmi smířlivým tónem. Již papež Jan XXIII. prosadil, aby z liturgických textů byly vyňaty všechny pasáže, zaměřené proti Židům.“ (*Lidová demokracie*, 10. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)

Všechny tři zprávy upozorňují na problematický vztahu mezi Vatikánem, resp. mezi kurií a biskupy. Na koncilu zazněla dokonce ze strany patriarchů otázka, ve které se skrývala i odpověď. „Kde byli se svým privilegovaným postavením v církvi kardinálové na prvních koncilech nerozdělené církve?“

„Účastníci koncilu pokračovali včera v rozpravě o další kapitole schématu „O biskupech a řízení diecézí“. Pojednává o funkcích a pravomocích národních episkopálních konferencí. Znění celé kapitoly obsahuje jen všeobecná ustanovení a ponechává volné pole pro různé návrhy a názory. Účastníci koncilu se shodují v názoru, že národní episkopální konference mají být vytvořeny v každé zemi světa. Zatím existují jen v některých zemích – významná je např. konference jihoamerických biskupů. Rozdílné názory panují mezi účastníky koncilů jen pokud jde o pravomoc episkopálních konferencí. Zahraniční tisk si stále všímá té skutečnosti, že na koncilu byly schváleny kapitoly liturgického schématu, týkající se církevního umění a bohoslužebných předmětů. Doporučuje se např. uplatnění prací mladých výtvarníků v chrámových prostorách a zavedení umělecké výchovy v kněžských seminářích.“ (*Lidová demokracie*, 14. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)

„Včera byla již 67. generální kongregace vatikánského koncilu, který skončí své letošní zasedání 4. prosince. Pokračovala rozprava o druhé kapitole schématu „O biskupech a řízení diecézí“. Účastníci koncilu vzpomněli 101. narozenin arcibiskupa A. Carinciho. V kruzích

koncilu byl vysloven požadavek, aby byli zvoleni noví předsedové a členové komisí koncilu. Četní účastníci koncilu vyjádřili zejména nespokojenost s prací liturgické komise, jejímž předsedou je kardinál Ottaviani, představitel konzervativní skupiny na koncilu. V těchto dnech bylo jmenováno 12 nových členů papežské komise, která má za úkol přepracovat kodex kanonického práva.“ (*Lidová demokracie, 15. 11. 1963, s. 2, autor neuveden*)

Následující zpráva informuje o jednání koncilu o ekumenismu. „Na 69. generální kongregaci bylo projednáváno schéma, které vypracoval Sekretariát pro jednotu křesťanů. Zaujímá postoj k dalšímu sblížení a dosažení spolupráce mezi nekatolickými církvemi a náboženstvími.“ (*Lidová demokracie, 19. 11. 1963, s. 2, autor neuveden*)

„Účastníci koncilu projednávali včera první z pěti kapitol schématu „O ekumenismu“. Podle zpráv tiskových agentur se vyslovila většina diskutujících proti smířlivému postoji vůči jiným křesťanským církvím. Jen tři z nich hovořili tónem tolerantním a upřímným, jak to činil zesnulý papež Jan XXIII., který se vždy vyslovoval pro jednotu křesťanských církví a otevřený a přátelský dialog s mimokřesťanskými církvemi. Četní účastníci koncilu se postavili proti celkovému zaměření schématu a měli k němu negativní poznámky nejrůznějšího druhu. Nevraživý postoj k ekumenismu pramení u mnoha biskupů z podmínek v jejich zemích. Tak např. nevráživost vůči židovskému náboženství je u četných biskupů ze zemí Středního východu vyvolávána oportunistem vůči příslušným vládám v arabských zemích a obavou před represáliemi proti nepočetným křesťanským obcím, píše list Unitá. Španělští biskupové se naopak stavějí proti „dialogu s protestanty“, protože diktátor Franko poskytl v poslední době protestantům větší možnosti působení. Učinil to proto, aby se jednak zalíbil USA, a jednak aby vyvíjel nátlak na část španělského duchovenstva, které zaujalo vůči jeho politice kritický postoj.“ (*Lidová demokracie, 20. 11. 1963, s. 2, autor neuveden*)

Zpráva z 23. listopadu pojednává o „protichůdných názorech na koncilu. Na generální kongregaci vyslovili četní účastníci koncilu souhlas se zněním schématu o ekumenismu, jiní žádali doplnění“.*(Lidová demokracie, 23. 11. 1963, s. 2, autor neuveden)*

„Při projednávání schématu o ekumenismu vystoupil biskup E. Nécsey a řekl, že různé mezi církvemi lze překlenout vzájemným porozuměním, poukázal na slova Pavla VI. o smíření a vzájemném odpuštění chyb a vyzval k nápravě všeho, co dnes křesťany rozděluje.“(*Lidová demokracie, 30. 11. 1963, s. 2, autor neuveden*)

Tyto čtyři zprávy jasně ukazují na ekumenické snahy koncilu, které přes četné peripetie pak dostaly svou konkrétní podobu nejen v dekretu o ekumenismu, ale také ve zřetelném gestu, kterým během závěru II. vatikánského koncilu mezi sebou cařihradský patriarcha Athenagoras I. a papež Pavel VI. smazali vzájemné exkomunikace po bolestném schizmatu, který měl svůj počátek v roce 1054.

Poslední zpráva k druhému zasedání koncilu přináší zprávu o ukončení druhého zasedání. „Definitivně byla schválena schémata o liturgii a o prostředcích sociálního styku. Na 3. části zasedání, které má začít 14. září 1964, se dostanou do popředí otázky vztahu církve k modernímu světu.“ (*Lidová demokracie*, 5. 12. 1963, s. 2, autor neuveden)

7.2.1 Shrnutí analýzy zpráv z druhého sněmovního období

Zprávy z *Lidové demokracie*, týkající se druhého jednacího období koncilu, se zabývají všemi hlavními událostmi a projednávanými schématy druhé části zasedání II. vatikánského koncilu. Zprávy z tohoto období se však nejčastěji zaměřují na projednávané schéma „O církvi“. Celkem 10 zpráv se bezprostředně dotýká tohoto tématu. Na koncilu se hovořilo v souvislosti s tímto schématem zejména o vztazích mezi hierarchií a laiky a o vztazích mezi biskupy a papežem. Dalších 6 zpráv se zabývá schématem „O liturgii“. Stejný počet zpráv se věnuje schématu „O biskupech a řízení diecézí“, který vyústil v otevřený konflikt mezi biskupy a římskou kurií. 4 zprávy se věnují schématu „o ekumenismu“ a stejný počet zpráv vzpomíná papeže Jana XXIII. a oceňuje jeho mírové úsilí. Pouze 2 zprávy se zmiňují o československých účastnících vatikánského koncilu. Zvláště zajímavý je článek z 20. října 1963, který vysoce hodnotí mírové snahy zemřelého papeže, ale zároveň odsuzuje některé postoje západních křesťanských politiků. Zprávy z tohoto období se však téměř vůbec nevěnují schématu „O hromadných sdělovacích prostředcích“, pokud nepočítáme poslední zprávu z tohoto jednacího období, která hovoří o schválení tohoto schématu. I když zprávy z *Lidové demokracie* z tohoto jednacího období pojednávají o průběhu koncilu vcelku vyváženě a průběh koncilu hodnotí víceméně pozitivně, ani tento list se občas nevyhnul komunistickému pohledu na koncil. Tento pohled je podle mne nejzřetelnější ve zprávě, která hovoří o burcování italských biskupů proti komunismu. Taktéž spory mezi kurií a biskupy, téma ekumenismu a „demokratizace“ hierarchického uspořádání církve byly z ideologického hlediska zajímavé a čtenářsky přitažlivé.

7.3 Obsahová analýza zpráv z třetího sněmovního období

V tomto sněmovním období jsem v Lidové demokracii našel 6 kratších zpráv, zhruba do 30 řádků, o II. vatikánském koncilu, 15 delších zpráv a jeden článek. Z celkového počtu 21 zpráv a jednoho článku bylo 9 zpráv od zpravodaje Lidové demokracie, 12 zpráv bylo od jiné redakce nebo autora vystupujícího pod zkratkou šz a autorem článku z 22. listopadu 1963 byl J. Plojhar.

První zpráva z 15. 9. 1964 hovoří o tom, že „včera 14. září byla slavnostní mše, kterou sloužil v bazilice sv. Petra papež Pavel VI. spolu se třemi kardinály, 19 arcibiskupy a biskupy a dvěma superiory náboženských řádů, zahájena třetí část zasedání vatikánského koncilu. V aule koncilu se shromáždilo téměř 2500 církevních hodnostářů, pozvaní zástupci světských katolických organizací a 60 oficiálních pozorovatelů nekatolických církví. Po bohoslužbách pronesl papež Pavel VI. projev, v němž hovořil o hlavních otázkách, jež budou na této části zasedání koncilu projednávány. V závěru svého projevu srdečně pozdravil oficiální pozorovatele jiných církví. Dnes bude zahájeno první pracovní zasedání. Účastníci koncilu budou jednat o sedmé kapitole schématu „O církvi“. Celkem má být projednáno šest schémat a sedm různých návrhů, na které byl redukován původní počet více než osmdesáti schémat. Pozornost účastníků koncilu se soustředí zejména na tato schémata: „O pastýřských povinnostech biskupů“, „O laickém apoštolátu“, „O misiích“ a na třinácté schéma, pojednávající o postoji křesťanů k problémům dneška – mj. k míru, rozvojovým zemím apod.“ (*Lidová demokracie, 15. 9. 1964, s. 2, autor neuveden*)

Druhá zpráva ze 17. září přináší zajímavosti z II. vatikánského koncilu. „Druhé části zasedání vatikánského koncilu se zúčastnilo 2 427 otců koncilu. Dnes zasedá v aule koncilu 2 513 církevních hodnostářů ze všech kontinentů. Generální kongregace začínají pravidelně v 9 hodin dopoledne a končí v poledních hodinách. V bazilice sv. Petra působí však i mnoho kněží a laiků. Pracují v mezinárodní informační službě, tiskovém úřadu koncilu, dbají o dobrý chod elektronkových strojů, pečují o mikrofony a zesilovače, přijímají a odesílají dopisy a starají se, aby účastníkům koncilu nic nechybělo. Na první části zasedání měli odpovědnou práci uvaděči. Nyní již každý účastník koncilu ví, kde je jeho místo. Uvaděči – většinou mladí kněží – mají proto jiné úkoly. Rozdávají různé dokumenty sekretariátu koncilu, dále hlasovací lístky a zase je sbírají. Někdy se v aule koncilu hlasovalo až sedmkrát. Uvaděči museli rozdat a sebrat až 21 560 lístků. Všechna padesát uvaděčů hovoří plynule několika jazyky. Odpovědnou práci mají rovněž stenografové. V roce 1962 jich pracovalo v bazilice sv. Petra čtyřicet.

Později bylo zavedeno magnetofonové zařízení a na druhé části zasedání koncilu jich proto působilo jen patnáct. I na této části zasedání koncilu přepisují z magnetofonových pásek projevy účastníků koncilu a dodávají je sekretariátu koncilu. Poprvé v dějinách koncilu se generálních kongregací účastní také ženy. Zatím jen ve funkci posluchaček. Jsou to především řeholní sestry a členky velkých katolických organizací. Na koncil letos přijelo 2 000 akreditovaných novinářů a dalších 300 o akreditaci požádalo.“ (*Lidová demokracie, 17. 9. 1964, s. 2, autor neuveden*)

Zpráva ukazuje, kolik lidí koncil „zaměstnával“, a jak obtížné bylo zajistit jeho hladký průběh. Zajímavou je pro mne informace, že toto je první koncil v dějinách církve, kterého se smějí účastnit ženy, i když zatím jen v roli posluchaček. Zpráva také ukazuje velký zájem médií o koncil.

„Včera byla na koncilu zahájena diskuse o dalším schématu – „Pastorační povinnosti biskupů“. Současně byly odhlasovány jednotlivé kapitoly schématu „O církvi“. Celkově lze říci, že se koncilní otcové zabývali až dosud zejména otázkami vnitrocírkevního života, postupně se však dostávají do popředí otázky, v nichž církve vyjadřuje svůj vztah k neaktuálnějším otázkám dneška. Průběh koncilních jednání je rychlý a spořádaný. V kruzích koncilu panuje názor, že by touto třetí částí zasedání mohl koncil skončit. 16. září promluvil na koncilu apoštolský administrátor nitranský biskup dr. E. Nécsey. Hovořil o osmé kapitole schématu „O církvi“. Poukázal zejména na to, jak velký význam v životě národa má spořádaná rodina. Tentýž den večer byla pak čs. delegace hostem na čs. velvyslanectví v Římě. Generálních kongregací se denně účastní průměrně 2 100 koncilních otců. Děkan kardinálského sboru kardinál E. Tisserant znovu zdůraznil, že koncil nehodlá vyhlášovat nějaká církevní dogmata, ale hlavně se soustřeďuje na pastorační otázky.“ (*Lidová demokracie, 19. 9. 1964, s. 2, autor neuveden*)

Pesch považuje třetí jednací období za období velké krize koncilu. I když koncil běží na plné obrátky, tak se schéma za schématem – krátí, spojuje, vynechává se program, který se má absolvovat, diskutuje se a zpracovává podle postupu stanoveného jednacím řádem. Zajímavá je proto zmínka o tom, že v koncilových kruzích se má za to, že tímto zasedáním by mohl koncil skončit.

„Na úterní generální kongregaci (22.9.) pokračovala hlasování o jednotlivých paragrafech třetí kapitoly schématu „O církvi“. Pojednává o spolupráci biskupů s papežem na celkovém

řízení katolické církve. V poslední době zesílily v kruzích církevní hierarchie hlasy, požadující větší nezávislost na římské kurii a širší možnosti působení při řízení církve nejen ve svých diecésích, ale i ve světovém měřítku. Na pondělní generální kongregaci zasedla poprvé v dějinách koncilů na místě, určeném pro auditory, žena. Je to Marie Luisa Monnetová – předsedkyně největší mezinárodní katolické organizace žen. Spolu s dvanácti auditory tvoří skupinu posluchačů koncilu. V neděli ji přijal ve zvláštní audienci papež Pavel VI.“ (*Lidová demokracie*, 23. 9. 1964, s. 2, autor neuveden)

Zajímavá je zpráva z 25. září, která pojednává o právě skončené rozpravě o jedné kapitole schématu „O ekumenismu“, která pojednává o náboženské svobodě a o pokračování hlasování o ustanoveních třetí kapitoly schématu „O církvi“. Zpráva je ale především zajímavá tím, že popisuje, jak se na koncilu hlasuje, a jak se výsledky z hlasování zpracovávají. „Hlasování probíhá takto: každý koncilový otec má na svém místě magnetickou tužku. Při hlasování se rozdají po sektorech hlasovací lístky, na nichž jsou vytištěna čísla textu, o němž se hlasuje, a tři rubriky s těmito nadpisy: Přijímám, nepřijímám a přijímám s výhradou. Po přečtení latinského textu koncilovní otcové křížkem označují, zda text přijímají, nebo ne. Potom se hlasovací lístky posbírají, uloží se do elektrického kybernetického stroje, který hlasy spočítá. Když se hlasuje o jednotlivých člancích té které kapitoly, mohou koncilovní otcové hlasovat jenom „ano“ nebo „ne“. Ale po odhlasování všech článků se znovu hlasuje o celé kapitole. To už mohou koncilovní otcové hlasovat všemi třemi možnostmi: přijímám, nepřijímám nebo přijímám s výhradou. V posledním případě musí být vyznačeno, o jakou výhradu jde.“ (*Lidová demokracie*, 25. 9. 1964, s. 2, autor neuveden)

Další zajímavá zpráva je ze 7. října. „Na včerejší generální kongregaci skončila diskuse ke schématu „O božím zjevení“ a byla odhlasována celá první kapitola schématu „O ekumenismu“. Dnes má být zahájena diskuse k předposlednímu schématu „O laickém apoštolátu“ a bude se pokračovat v hlasování o dalších člancích k druhé kapitole schématu „O ekumenismu“. Zbývá potom již jen jediné schéma k diskusi: „Církev v moderním světě“. Obě schémata byla důkladně přepracována. Koncil vyzývá k úsilí o obnovení jednoty a katolíkům ukládá účastnit se ekumenického hnutí. Má se to projevat tím, že „se budou vyhýbat slovům, názorům a činům, jež by mohly urážet“ nekatolíky a příslušníky jiných křesťanských církví, že jejich experti si budou více vysvětlovat své odlišné poučky, a konečně, že různé křesťanské církve budou navzájem spolupracovat.“ (*Lidová demokracie*, 7. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

„Aby všichni byli jedno“, to byl jeden z cílů, jehož chtěl papež Jan XXIII. koncilem dosáhnout, i když i on si zřejmě uvědomoval, že cesta k jednotě je dlouhá a samotným koncilem se tohoto cíle nedosáhne. Koncil vzal tento cíl papeže Jana za vlastní a Dekretem o ekumenismu deklaroval snahu o sblížení mezi křesťanskými církvemi. „Vyzýval všechny katolické věřící, aby pochopili znamení doby a horlivě se účastnili ekumenického díla.“⁵³

Zpráva z 10. října 1964 hovoří o tom, že „na koncilu pokračovali účastníci koncilu v jednání o laickém apoštolátu. Většina z 60 otců koncilu, kteří za tři dny promluvili v diskusi, kritizovala předložené schéma. Žádala přesnější formulaci těch pasáží, které hovoří o právech církevní hierarchie dohlížet na práci laiků“. Dále zpráva shrnuje výsledky devatenácti generálních kongregací. „Na nich byla projednána celkem čtyři schémata: „O církvi“, „O pastýřských povinnostech biskupů“, „O ekumenismu“ a „O božím zjevení.“ Zpráva dále pokračuje. „Příští týden má být dokončena rozprava o laickém apoštolátu a zahájena debata o posledním schématu: „Církev v moderním světě.“ (*Lidová demokracie, 10. 10. 1964, s. 2, autor neuveden*)

Daleko zajímavější je zpráva ze 14. října onoho roku. „Na včerejší generální kongregaci promluvil kromě koncilových otců i auditor koncilu, katolík z Irska. Jménem světských posluchačů koncilu zaujal stanovisko k projednávanému schématu o laickém apoštolátu. Zabýval se zejména spoluprací laiků s duchovními v pastorační činnosti. Jménem novátorského proudu na koncilu požádalo 15 kardinálů papeže Pavla VI., aby „překazil manévry, které překážejí koncilu v práci“, a zajistil „plné respektování koncilových práv“. Kardinálové prohlašují, že schéma „Církev v moderním světě“ je velmi důležité a zároveň velmi sporné, a proto musí být projednáno bez jakéhokoliv časového omezování. Proto by neměl koncil skončit tímto zasedáním, ale měl by pokračovat čtvrtým zasedáním v příštím roce. Navržené schéma totiž obsahuje některé myšlenky, které by mohly v duchu „linie Jana XXIII.“ pozměnit některá tradiční stanoviska katolické církve, např. i k otázce soukromého vlastnictví. Konzervativci proto vyvíjeli v zákulisí a v příslušné komisi po dlouhou dobu houževnaté úsilí, aby schéma bylo změněno, redukováno, a tak zmařena další diskuse.“ (*Lidová demokracie, 14. 10. 1964, s. 2, autor neuveden*)

---

⁵³ Unitatis redintegratio 4 /Ekumenismus/. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Zvon, Praha 1995.

Je pravda to, že bylo „vyloženým záměrem konzervativních otců koncilu zabránit otevření světu a omezit se na čistě nitrocírkevní témata, jež sejevila, jak naznačovala připravená schémata, jako zvládnutelná „bez nebezpečného rizika“.⁵⁴

Významná byla i úloha laiků na přípravě Pastorální konstituce v dnešním světě. „Papež Pavel VI. nařídil přibrat do přípravných grémií laiky s poradní funkcí. Tímto způsobem dostali laici poprvé 24. dubna 1964 možnost nahlédnout do vznikajícího dokumentu. Ihned se angažovali. Když potom znovu poklesla nálada – při kontroverzních diskusích o manželství a rodině, zazněl ihned znovu návrh: stáhnout z pořadu! Věc není „ještě zralá“. Laici v poradních grémiích se ihned a s úspěchem ohradili: koncil by přinesl miliónům lidí zklamání, kdyby přerušil práce na tomto dokumentu.“⁵⁵

Zpráva z 15. října 1964 informuje o tom, že „spor mezi konzervativní a progresivní skupinou na koncilu není ještě vyřešen. V úterý (13.10.) navštívil kardinál J. Frings papeže Pavla VI. a informoval ho podrobně o požadavku progresivní skupiny: je třeba prodiskutovat důkladně třinácté schéma, které pojednává o vztahu katolické církve k dnešku. Rozprava musí pokračovat bez časového omezení a nelze-li dospět k přijatelnému závěru na tomto zasedání, měla by debata pokračovat na čtvrtém zasedání koncilu. Konzervativní skupina naproti tomu zastává názor, že není třeba o schématu dlouho diskutovat a že by měl koncil skončit ještě v tomto roce. Podle zpráv z novinářských kruhů může mít latentní krize na koncilu dalekosáhlý vliv na další průběh koncilu. Je v sázce i to, co již bylo projednáno a schváleno. Papež Pavel VI. se dosud k memorandu 15 kardinálů veřejně nevyslovil“. (*Lidová demokracie*, 15. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z následujícího dne pak hovoří o tom, že „ředitel latinskoamerického tiskového střediska dr. C. Cruzat oznámil, že papež Pavel VI. podrobně prostudoval memorandum patnácti kardinálů a rozhodl se vyhovět požadavku progresistů. Tiskové agentury k tomu poznamenávají, že tím byla zmařena snaha konzervativců nedopustit projednávání třináctého schématu: „Církev v moderním světě“. Nevyšly prý rovněž manévry konzervativních kruhů na koncilu zaměřené na oslabení účinnosti dvou deklarácí: o Židech a náboženské svobodě. Poměrně liberálně formulované texty těchto deklarácí zůstanou tedy v podstatě v původní podobě. Konzervativci se však budou v komisích i nadále snažit o prosazení takových formulací, které by jim vyhovovaly“. (*Lidová demokracie*, 16. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

---

⁵⁴ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 301.

⁵⁵ Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 307.

Zpráva z 22. 10. 1964 hovoří o tom, že „na včerejší generální kongregaci pokračovala rozprava ke schématu „Církev v moderním světě“. Došlo opět k ostré výměně názorů mezi stoupenci předloženého znění a jeho odpůrci. Celkem promluvílo na včerejší generální kongregaci 14 účastníků koncilu. Zatím není známo, jak dlouho bude všeobecná rozprava pokračovat. Po jejím ukončení mají teprve koncilové otcové hlasovat. Bude-li schéma přijato v předloženém znění za základ diskuse, má tato probíhat ve třech etapách. Nejprve začnou účastníci koncilu projednávat úvod schématu a první kapitolu, pak druhou a třetí kapitolu a nakonec čtvrtou kapitolu, závěr a 5 dodatků. Tyto dodatky jsou formulovány velmi konkrétně. Pojednávají o odzbrojení, nebezpečí nukleární války, rasové snášenlivosti a dalších otázkách dneška.“ (*Lidová demokracie*, 22. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

Církevní otcové, shromáždění na koncilu, pociťovali v jeho průběhu silnou potřebu existence dokumentu, který by pojednával nejen o postavení církve v dnešním světě, ale také o postoji církve k aktuálním otázkám tehdejší doby. Konstituce vychází zejména ze starostlivé péče církve o lidstvo. To ostatně jasně dokazuje první věta Pastorální konstituce o církvi.

„Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“⁵⁶

Samozejmě, že při projednávání jednotlivých schémat a jejich schvalování docházelo leckdy k složitému dohadování a vypracovávání takových schémat, která se dají označit za kompromisní, a tudíž přijatelná pro koncilovou většinu, to ovšem ve své podstatě také znamená, že nebylo možno přijmout žádný dokument proti vůli většiny koncilu. Než se dospělo ke konečné verzi daného schématu, tak to někdy trvalo velmi dlouho, a samotné třetí jednací období označuje Pesch za období velké krize koncilu, nicméně někdy zdánlivě pomalý postup koncilu přinášel postupně své výsledky v podobě jednotlivých schválených dokumentů. I Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě je „produktem“ takového kompromisu. To znamená, že je dokumentem přijatelným pro většinu, ale jeho obsah není plně shodující se s názory každého jednotlivého účastníka koncilu.

Zpráva z 27. října upozorňuje na mírovou výzvu papeže Pavla VI. „Chceme, aby obrovské síly, jichž se používá k aktivizaci zhoubných a ničivých zbraní, byly vynaloženy ve prospěch

---

⁵⁶ GS 1 /Těsné spojení církve s celou rodinou národů/... op. cit.

života a budování,“ prohlásil papež Pavel VI. v projevu v opatství Monte Cassino. Vyslovil se důrazně pro odzbrojení a pokračoval: „Chceme odmítnout názory, které v ovzduší nenávisti, pýchy a závisti připravují válku. Chceme, aby takové názory nahradila naděje na shodu a spolupráci.“ V opatství Monte Cassino, vzdáleném 100 km o d Říma, padli v bojích za osvobození Itálie od nacistického jařma vojáci čtyřiceti národů.“ (*Lidová demokracie*, 27. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

Projev papeže plně koresponduje s postojem II. vatikánského koncilu k válce, který odsuzuje válku jako zlo, kterému je třeba se vyhnout a vyzývá k mírovému řešení mezinárodních konfliktů.

Zpráva z následujícího dne pojednává o dalších kapitolách „třináctého“ schématu. „Na 110. generální kongregaci jednali účastníci koncilu již o druhé a třetí kapitole schématu „Církev v moderním světě“. V průběhu včerejší rozpravy došlo opět k prudkým řečnickým soubojům mezi stoupenci třináctého schématu a jeho odpůrci. Dosud nejsilnější řečnický výpad proti schématu jako celku podnikl westminsterský arcibiskup J. C. Heenan. Zdůraznil, že se autoři návrhu schématu důkladně neseznámili s velkými problémy dneška. Průběh jednání o poslání církve v moderním světě je poměrně rychlý. Jen jedna generální kongregace stačila, aby koncilové otcové projednali úvod a první kapitolu. V úvodu schématu se hovoří o tom, že je třeba sdružit lidi v míru a jednotě. Schéma nechce být odborným návodem pro řešení různých otázek, ale uvádí morální principy, jež je nutné dodržovat. Velký zájem vyvolalo mezi účastníky koncilu memorandum Msgre H. P. Camary, arcibiskupa z Recife v Brazílii. Podle zpráv zahraničního tisku vyzval arcibiskup Camara vysoké církevní hodnostáře, aby se hlouběji zamýšleli nad problémy chudých lidí a přispívali k zlepšení jejich životních podmínek. Uvedl, že v některých zemích Latinské Ameriky stojí v blízkosti honosných chrámů chatrče chudiny, a zdůraznil, že všechny křiklavé sociální kontrasty je třeba vymýtit. Arcibiskup Camara se vyslovil pro účinnou pomoc rozvojovým zemím a apeloval na všechny církevní hodnostáře, aby vždy jednali v zájmu lidí, kteří neoplývají hmotnými statky.“ (*Lidová demokracie*, 28. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

Církev se od počátku svého vzniku se starala o chudé a trpící. Byla na dlouho jedinou institucí poskytující svou pomoc těm, jež si z různých důvodů nemohou pomoci sami.

Zpráva z 30. října 1964 hovoří o tom, že „již osmý den diskutují účastníci koncilu o významném schématu „Církev v moderním světě“. Na včerejší generální kongregaci pozvedlo opět mnoho koncilových otců svůj hlas proti rasismu. Americký biskup Grutka

prohlásil. „Je třeba neodvolatelně a bez jakékoli polovičitosti odsoudit každou rasovou, kmenovou nebo náboženskou diskriminaci jako provokaci proti prozřetelnosti Boží, jako nejtěžší urážku lidské důstojnosti a občanských práv.“ Rovněž další americký prelát – washingtonský arcibiskup Patrice O’Boyle – hovořil jménem všech severoamerických účastníků koncilu proti rasismu. Žádal, aby v předloženém návrhu schématu byly jasně vyloženy teologické důvody proti rasismu a aby byla rasová diskriminace jednoznačně odsouzena. Řekl: „To je jedna z nejpotupnějších a nejodpornějších skvrn lidstva. Kdyby koncil tento problém přehlížel nebo podceňoval, ukázal by tak, že nepochopil jedno z hlavních znamení doby a projevil by necitelnost, kterou by miliony lidí církvi zazlívaly.“ (*Lidová demokracie*, 30. 10. 1964, s. 2, autor neuveden)

Koncil se pak v Pastorální konstituci o církvi v dnešním světě skutečně postavil proti jakékoliv „kulturní nebo sociální diskriminaci v základních právech člověka z důvodu pohlaví, rasy, barvy, společenského postavení, jazyka nebo náboženství“.⁵⁷

„Papež Pavel VI. přijal k oficiální audienci československou delegaci na vatikánském koncilu. Audience se zúčastnili všichni čs. katoličtí biskupové, jejich poradci a doprovod. Papež Pavel VI. setrval s čs. biskupy v delším rozhovoru, ve kterém se zajímal o život čs. lidu a projevil svoje pochopení pro jeho práci a úsilí. Našemu státu, jehož práci sleduje s porozuměním, přál blahobyt a rozkvět v míru. Po čtyřdenní přestávce obnoví zítra koncil svá jednání. Účastníci koncilu budou pokračovat v diskusi o čtvrté kapitole schématu „Církev v moderním světě“. Tři zbývající články kapitoly pojednávají o hospodářském a sociálním životě, odzbrojení a úsilí o mír. Potom přikročí koncilovní otcové k projednání závěru schématu a jeho pěti dodatků. Mají celkem 62 článků a jsou rozděleny do tří tématických skupin. Tento týden bude na koncilu pokračovat i hlasování o dalších kapitolách schématu „O církvi“. První dvě kapitoly tohoto schématu, upravené podle připomínek koncilových otců, byly již schváleny minulý týden. Významný projev pronesl minulý týden pařížský arcibiskup kardinál M. Feltin. Světová veřejnost očekává, že koncil odsoudí nukleární zbraně, prohlásil. Kardinál M. Feltin se vyslovil pro široké uplatnění encykliky „Pacem in terris“ a žádal, aby církev účinněji spolupracovala s mezinárodními organizacemi, které usilují o mír a všeobecné odzbrojení. Závěrem zdůraznil, že by měla být vytvořena zvláštní komise, která by důkladně zpracovala všechny závažné otázky, obsažené v třináctém schématu.“ (*Lidová demokracie*, 3. 11. 1964, s. 2, autor neuveden)

---

⁵⁷ GS 29 /Zásadní rovnost všech lidí a sociální spravedlnost/... op. cit.

„Také na úterní (10. 11. 1964) generální kongregaci zaujímali účastníci koncilu stanovisko k otázkám míru a války, atomovým zbraním, odzbrojení a účinným krokům ke zmírnění mezinárodního napětí. Příslušné články čtvrté kapitoly schématu „církev v moderním světě“ neformují podle názoru četných koncilových otců tyto závažné otázky tak jasně, jako encyklika papeže Jana XXIII. „Pacem in terris“. V diskusi proto převažují hlasy, dožadující se přepracování celého schématu. Utrechtský arcibiskup kardinál B. Alfrink připomněl, že by se schéma mělo vyslovit jasněji proti jaderným zbraním. Řekl, že koncil by měl odsoudit nejen „špinavou“, ale i tzv. „čistou“ atomovou zbraň. Svého času ospravedlňovaly vojenské kruhy USA „čistou pumou“ své horečné zbrojení. Podle názoru kardinála B. Alfrinka by měl koncil rovněž odsoudit bakteriologické a chemické zbraně hromadného ničení. Významný projev měl na koncilu francouzský biskup Guilhem. Uvedl, že situace v dnešním světě vyžaduje, aby si lidé navzájem pomáhali a společně usilovali o zajišťování míru. Biskup Guilhem zdůraznil, že by měl koncil rozptýlit mylné názory, že mír lze hájit pomocí vojenské rovnováhy a vzájemného strachu z atomových zbraní. Mír spočívá především na vzájemném pochopení a dialogu mezi lidmi.“ (*Lidová demokracie, 11. 11. 1964, s. 2, autor neuveden*)

Koncil v Pastorální konstituci o církvi v moderním světě odsoudil válku jako hrůzu a zvrácenost a varoval také před nebezpečím vědeckých zbraní. Ve zprávě se hovoří o omlouvání vlastního horečného zbrojení ze strany USA „čistou pumou“, ale zpráva se vůbec nezmiňuje o horečném zbrojení států socialistické soustavy. Je zajímavé, že zpráva uvádí stanovisko biskupa Guilhema, který představu některých zemí, že za pomoci vojenské rovnováhy a vzájemného strachu ze zbrojení lze hájit mír, považuje za mylnou. Zpráva tak upozorňuje na kritiku koncilových otců k závodům ve zbrojení mezi západními demokraciemi a státy socialistické soustavy.

Zpráva z 12. listopadu 1964 hovoří o tom, že „na vatikánském koncilu pokračuje diskuse o schématu „Církev v dnešním světě“. Na včerejší generální kongregaci jednali účastníci koncilu o propozici „De religiosis“ a dnes budou hlasovat o druhé kapitole schématu „O ekumenismu“. (*Lidová demokracie, 12. 11. 1964, s. 2, autor neuveden*)

Zpráva z 15. listopadu 1964 upozorňuje na blížící se konec třetí části zasedání koncilu. „Na sobotní (14.11.) generální kongregaci pokračovali účastníci koncilu v jednání o propozici „O výchově kněží“. V diskusi se ozvalo mnoho kritických hlasů. Na včerejším zasedání hlasovali konciloví otcové rovněž o další kapitole schématu „O ekumenismu“. Příští týden budou projednány dvě zbývající propozice, pojednávající o katolických školách a svátosti manželství. Bohoslužbami v bazilice sv. Petra a v bazilice Santa Maria Maggiore třetí část

zasedání vatikánského koncilu 21. listopadu skončí.“ (*Lidová demokracie*, 15. 11. 1964, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 21. 11. 1964 informuje o končícím zasedání koncilu. „Slavnostním veřejným zasedáním skončí dnes v bazilice sv. Petra třetí část zasedání koncilu. Papež Pavel VI. má vyhlásit tři schémata, přijatá většinou účastníků koncilu: „O církvi“, „O ekumenismu“, „O východních církvích“. K hlasování o deklaraci, pojednávající o náboženské svobodě, nakonec nedošlo. V kruzích „progresistů“ vyvolalo rozhodnutí koordinační komise rozhořčenou reakci. Značná část koncilních otců z USA, Kanady, Austrálie a Anglie opustila aulu koncilu. Krátce nato podepsalo přes 800 účastníků koncilu latinsky stylizovanou protestní petici papežovi. „Progresisté“ působí hlavně v zemích s protestantskou většinou a jsou proto nuceni zaujímat tolerantnější postoj k jiným vyznáním a církvím. Usilovali proto, aby deklarace o náboženské svobodě byla odhlasována již na tomto zasedání koncilu.“ (*Lidová demokracie*, 21. 11. 1964, s. 2, autor neuveden)

Dne 22. listopadu 1964 vyšel v *Lidové demokracii* článek od J. Plojgara pod názvem „Krise koncilu“? Ještě v třicátých letech tohoto století zaujímala katolická církev k vývoji ve světě vyčkávací stanovisko. Nové politické a sociální proudy často ignorovala, anebo je rázně odmítala. Neprospívalo to ani církvi, ani světu. Až na některé výjimky trval tento stav do sklonku pontifikátu Pia XII. Teprve Jan XXIII. razil nové cesty a myšlenky. Uznával, že se tvář světa změnila. Viděl svět, jaký je, a vyvodil důsledky ze dvou historických skutečností: ze vzniku a rozmachu světové socialistické soustavy a ze zhroutilí koloniálního systému.⁵⁸

Církev ne vždy držela „prst na tepu světa“, nicméně nebyla ke světu lhostejná a neignorovala nové sociální proudy. O tom, že se církev zajímala o svět, svědčí např. sociální praxe církve nebo její zájem o dělnickou otázku, ke které se oficiálně vyjadřovali nejprve jednotliví služebníci církve a poté se této otázky chopil i papež Lev XIII. Je namístě říci, že ve srovnání s předešlými papeži zaujmul radikálně pozitivní vztah ke světu až papež Jan XXIII., ale obvinění církve z pasivity ke světu není relevantní. On sám mluvil o oknech, která je třeba v církvi otevřít dokořán a nechat dovnitř proudit čerstvý vzduch a taktéž si přál, aby k němu lidé nevzhlíželi jako k diplomatovi a politikovi, ale aby v něm viděli pastýře, který miluje své stádo. Dalo se o něm říci, že bez výjimky miloval celý svět. I nepřátele církve.

---

⁵⁸ PLOJGAR, Josef. Krise koncilu? *Lidová demokracie* : *Orgán československé strany lidové*. 22.11.1964, roč. XX., č. 280, s. 1.

Jan XXIII. si uvědomoval, že musí nastat zásadní obrat v myšlení církve. Proto razil termín „aggiornamento“. Vnitřní obrodu církve však nemohl prosadit sám - kromě jiného i vzhledem ke svému vysokému věku. V roce 1958, v roce jeho zvolení, se všeobecně mělo za to, že jeho pontifikát nebude mít na další vývoj církve rozhodující vliv. Všichni, kdo takto uvažovali, se hluboce mýlili. Jan XXIII. zahájil novou éru v dějinách katolické církve. Svolal druhý vatikánský koncil. Aby mohly být projednány na široké základně všechny teologické otázky a současně i aktuální problémy dneška. Ještě za jeho života začala příslušná komise sestavovat znění schématu o poslání církve v moderním světě. Někteří konzervativně smýšlející církevní hodnostáři se pokoušeli projednání tohoto schématu oddálit, anebo zcela znemožnit. Progresivní většina účastníků koncilu však schéma prosadila, a tak mohla být debata o něm 20. října zahájena. Je pochopitelné, že právě při projednávání tohoto schématu, které nemá vyloženě teologický charakter, muselo dojít ke střetnutí mezi konzervativními silami a silami progresivními. V první fázi rozpravy odsoudila většina diskutujících všechny formy rasismu, kolonialismu a náboženské nesnášenlivosti. Na smutné dědictví koloniálního panství poukazovali zejména biskupové z Asie, Afriky, Latinské Ameriky. O rasismu četní koncilní otcové řekli, že je jednou z nejpotupnějších skvrn lidstva, urážkou lidské důstojnosti a základních občanských práv. Žádali rovněž, aby koncil veřejně pranýřoval politiku Jihoafrické republiky. Velmi živá byla rozprava o ekonomických a sociálních člancích třináctého schématu. Biskupové z rozvojových zemí poukazovali na nerovnoměrné rozdělení hmotných statků a žádali spravedlivé uspořádání sociálních poměrů v zájmu chudých a potřebných. Brazilský biskup Golland Trinitade prohlásil, že církev vystupuje před zraky prostých lidí příliš často i jako hospodářská velmoc, a proto by měla být prodchnuta větším „duchem chudoby“. Navrhl, aby se koncilní otcové scházeli v aule koncilu jen v prostém kněžském šatě a odevzdali své biskupské prsteny a pektorální kříže pro potřeby chudiny. Kolínský arcibiskup kardinál J. Frings se vyslovil pro vytvoření takové univerzální organizace pro pomoc chudým, jež by účinně bojovala proti hladu ve světě. Pod dojmem této rozpravy věnoval papež Pavel VI. pro potřebu chudiny svou drahocennou tiáru a četní koncilní otcové připojili k tomuto daru další. Toto papežské gesto, byť jakkoli symbolické, bylo přijato v kruzích veřejnosti jako náznak realističtějšího postoje katolické církve k sociálním otázkám dneška, jako výraz úsilí pokorné služby lidstvu v ekumenickém duchu. Zbývá k tomu dodat, že i katolická církev si musí být vědoma toho, že problémy chudoby a hladu, sociální bídy nevyřeší žádná, ani ta nejnadšenější charitativní obětavost, ale nový sociální řád, který v této etapě historického vývoje lidstva uvědoměle vytváří socialistická společnost.⁵⁹

---

⁵⁹ Jako poznámka 58.

Otázka chudoby byla vždy jednou ze stěžejních témat, kterého se komunistický režim zmocňoval. Na třídním boji chudých proti bohatým a rozdělení majetku bohatých mezi chudé byla komunistická ideologie vystavěna. K tomu měl posloužit nový sociální řád, který chtěli komunisté nastolit. Koncilové řešení chudoby naopak staví na solidaritě bohatých s chudými. Církevní stanovisko říká, že není možné měnit špatné poměry předtím, než změníme člověka. K proměně světa je prvním předpokladem změna postoje člověka k druhým lidem, i ke světu samotnému.

Mnoho se v aule koncilu hovořilo o nutnosti dialogu nejen s příslušníky křesťanských církví, ale i mimokřesťanskými náboženskými organizacemi a ateisty. Také vztah katolické církve ke kultuře byl na koncilu předmětem živé rozpravy. Štrasburský biskup Echlinger zdůraznil, že odsouzení Galilea Galileje je symbolem těžkého dědictví církve v posuzování progresivních myšlenek. V duchu těchto úvah bychom chtěli připomenout, že během jednání koncilu se objevila se stejnou naléhavostí otázka rehabilitace našeho mistra Jana Husa. Odpovědně přistupovali koncilní otcové k mírovým otázkám, jež tvoří poslední komplex otázek třináctého schématu. Většina diskutujících naléhala, aby koncil vyjádřil stanovisko církve k těmto životním otázkám lidstva ještě výrazněji, než je tomu v posledních papežských dokumentech. Kardinál B. Alfrink žádal, aby koncil důrazně odsoudil nejen atomové zbraně, ale i ostatní zbraně hromadného ničení. Francouzský biskup Guilhem řekl, že mír spočívá především na vzájemném pochopení a dialogu mezi lidmi. Koncil by měl rozptýlit mylné názory, že mír lze hájit pomocí vojenské rovnováhy a vzájemného strachu z atomových zbraní. V každém diskusním příspěvku se promítala myšlenka, že všechny spory mezi státy je třeba řešit mírovou cestou. Schéma „Církev v moderním světě“ nebylo odhlasováno a zůstává tedy na pořadu jednání koncilu. Význam rozpravy o tomto schématu tkví v tom, že došlo k dalšímu tříbení duchů, což se pravděpodobně projeví kladně v budoucnu. Neznamená to ovšem, že se konzervativní kruhy v římské kurii s dosavadním vývojem smíří. Lze předpokládat, že se budou i nadále snažit o potlačení progresivních myšlenek na koncilu. Jejich postoj vyvolal v průběhu třetí části zasedání koncilu několik latentních krizí – a to nejen v souvislosti s třináctým schématem. První vážná krize vypukla na koncilu před dvěma lety v souvislosti s projednáváním schématu „O zdrojích zjevení“. Tato krize mohla být zažehnána jen osobním zásahem papeže Jana XXIII. Na tomto zasedání koncilu se konzervativní kruhy z římské kurie soustředily na třetí kapitolu schématu „O církvi“, která pojednává kromě jiného také o kolegiu biskupů, jež má spolu s papežem řídit záležitosti církve. V polovině října se při projednávání této kapitoly postavili konzervativní účastníci koncilu proti předloženému znění. Známý vídeňský katolický týdeník „Die Furche“ tehdy

v úvodníku napsal, že jde o nejdůležitější krizi koncilu. Kurie se dovolávala dogmatu o papežské neomylnosti a zdůrazňovala, že na principu papežského primátu nelze nic měnit. V podstatě jí šlo o to uchovat si i nadále rozhodující postavení v církvi. Minulý čtvrtek došlo na koncilu k další krizi. Progresivní účastníci koncilu energicky prosazovali odhlasování deklarace o náboženské svobodě. Zasazovali se o to zejména koncilní otcové z USA, Anglie, Kanady a Austrálie. V těchto zemích je protestantská většina, a proto jsou katoličtí církevní činitelé nuceni zaujímat k jiným vyznáním a církvím tolerantnější postoj. Italští, španělští a portugalské biskupové spatřovali v deklaraci „příliš velký ústupek“. A schválení odmítali. Když bylo oznámeno rozhodnutí koordinační komise, že se o deklaraci letos hlasovat nebude, opustili progresivní koncilní otcové aulu koncilu.⁶⁰

Stejně jako autor článku, tak také Pesch považuje třetí jednací období za období velké krize koncilu. Nicméně i tyto krize koncilu byly překonány, což potvrzuje i úspěšné skončení II. vatikánského koncilu a také schválení kompromisních dokumentů koncilu a jejich následné potvrzení papežem.

Tyto události znovu prokázaly, že vliv konzervativních církevních představitelů je stále silný. V průběhu třetí části koncilu však převládaly kladné momenty, které opravňují k naději, že koncil půjde dál po cestě, kterou vytyčil ve své encyklice „Pacem in terris“ papež Jan XXIII. Kdy se sejde koncil ke čtvrtému zasedání, není ještě známo. O tom má právo rozhodnout papež. Jsou náznaky, že by se koncil mohl sejít znovu na jaře příštího roku. Angličtí biskupové navrhli přestávku dvou až tří let, během níž by se na základě nejnovějších poznatků mohlo dospět k formulaci schémat v takové formě, aby odpovídala požadavkům dneška. Katolický týdeník „Die Furche“ nedávno správně poznamenal, že církve s řešením mnoha ožehavých otázek dlouho, až příliš dlouho otálela. Nemá-li dojít na dalším zasedání koncilu k novým krizím, je třeba uvážlivosti a rozvahy. Lidé dobré vůle na celém světě očekávají, že další jednání koncilu budou vedena v tomto směru. Byl by to cenný příspěvek v úsilí lidstva o trvalý mír a přátelství mezi národy.⁶¹

Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě je zajisté významný koncilový dokument, který zodpověděl mnohé dosud nezodpovězené otázky a komplexně řeší postoj církve ke světu a jeho problémům. Při čtení tohoto článku mne však napadlo, zda to, proč autor článku tak výrazně vyzdvihuje tento dokument, není skutečnost, že v tomto koncilovém dokumentu jsou obsažena taková témata a výpovědi k některým problémům tehdejšího světa, jichž se

---

⁶⁰ Jako poznámka 58.

⁶¹ Jako poznámka 58.

komunistický režim rád zmocňoval. Rétorika výpovědí komunistických států je podobná výpovědím k některým tématům obsaženým v tomto dokumentu. Rozdíl je však v tom, že tuto rétoriku používaly komunistické režimy jako ideologickou zbraň proti západním demokraciím. Církev však naléhavě upozorňovala na problémy celého tehdejšího světa, na jejichž konstruktivním řešení se chtěla také podílet. Ostatně církev v konstituci také nepřímo kritizovala komunistickou ideologii jako ideologii programového ateismu – o tom však autor článku raději nemluví. Pozitivní význam této konstituce a celého koncilu je však také podle mne a jistě i podle mnoha dalších pro církev i svět neoddiskutovatelný. Největší význam Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě vidím v tom, jakým způsobem se církev vyjádřila k válce a k chudobě.

Zprávy ke třetímu zasedání koncilu končí 22. listopadu 1964 na druhé straně tohoto tisku. „Veřejné zasedání koncilu bylo zahájeno v sobotu (21.11.) slavnostní mší, kterou sloužil v bazilice sv. Petra papež Pavel VI. za koncelebrace 24 biskupů, v jejichž zemích jsou významné mariánské svatyně. Potom zasedl papež na papežský trůn. Na hlavě měl místo tiáry biskupskou mitru. Po společné modlitbě zahájil generální sekretář koncilu P. Felici hlasovací akt. Oznámil papeži, že koncilní otcové připravili dekrety a konstituci, a přečetl z každé kapitoly konstituce začátek a závěrečná slova. Jakmile skončily kybernetické stroje svou práci, oznámil arcibiskup. P. Felici výsledek hlasování. Pro schéma „O církvi“ hlasovalo 2 151 účastníků koncilu, proti 5. Schéma „O východních církvích“ schválilo 2 110 koncilních otců, proti bylo 36. Většinou 2 137 hlasu proti 11 bylo přijato schéma „O ekumenismu“. Papež Pavel VI. potom vyhlásil platnost konstituce „O církvi“ a dekretů „O východních církvích“ a „O ekumenismu“. Ve svém projevu k účastníkům koncilu papež Pavel VI. vysvětlil, proč nemohla být všechna schémata a propozice projednány. Koncilní otcové předložili totiž mnoho připomínek, které je nyní třeba postupně zpracovat a včlenit do schémat, jež by odpovídala požadavkům moderní doby. Papež Pavel VI. v této souvislosti řekl, že čtvrté zasedání koncilu bude zasedáním posledním. Přislíbil také určitou obrodu římské kurie. Má spočívat v tom, že do ní budou povoláni preláti z různých zemí, aby tak přestala mít charakter čistě italský. Ohlášená reforma byla přijata účastníky koncilu potleskem. Papežovým projevem třetí část zasedání koncilu skončila. V odpoledních hodinách se papež ještě zúčastnil bohoslužeb v bazilice Santa Maria Maggiore. Třetí část zasedání koncilu byla zahájena 14. září. Poprvé zasedly v aule koncilu ženy – představitelky mezinárodních katolických organizací a náboženských řádů. Počet auditorů koncilu se letos podstatně zvýšil. Nebyli pasivními posluchači, ale několikrát zasáhli do diskuse. Zvýšil se také počet oficiálních pozorovatelů nekatolických církví na koncilu. Na tomto zasedání se

konalo 48 generálních kongregací. Od zahájení koncilu v roce 1962 jich bylo celkem 127 – nejvíc ze všech dosavadních koncilů.“ (*Lidová demokracie*, 22. 11. 1964, s. 2, autor neuveden)

7.3.1 Shrnutí analýzy zpráv z třetího sněmovního období

Zprávy z třetího jednacího období z Lidové demokracie týkající se II. vatikánského koncilu hovoří o všech hlavních schématech, o kterých se na tomto zasedání jednalo, nebo která se schvalovala. Středem zájmu tisku z tohoto zasedání koncilu se však stalo schéma „O církvi v moderním světě“ schválené jako Pastorální konstituce o církvi v moderním světě. Celkem deset zpráv se přímo zmiňuje nebo pojednává o tomto tématu, článek J. Plojhara se také z větší části věnuje tomuto schématu. Tyto zprávy se zejména zaměřují na spory kolem rozsahu a koncepce schématu a dále se zaměřují na diskuse kolem témat: války, míru, rasové a náboženské diskriminace a nesnášenlivosti a chudoby. Podle mého názoru se tento tisk soustředil na dané téma ze dvou hlavních důvodů: jednak bylo čtenářsky i novinářsky zajímavé, neboť v něm církev vymezovala svůj postoj k modernímu světu a jeho problémům, navíc toto téma bylo pro komunistický režim dobře ideologicky využitelné. Zprávy týkající se tohoto schématu, rozdělují účastníky koncilu na konzervativce, kteří jsou zpátečníctví a nepřátelští k modernímu světu, a na pokrokové, kteří se stavějí na stranu lidstva a jeho problémů. Další šest zpráv je obecných nebo se zabývá obecnostmi a zvláštnostmi koncilu. Tyto zprávy pojednávají o zahájení nebo ukončení třetího zasedání koncilu, jedna zpráva však také mluví o „zaměstnancích“ koncilu a jedna o způsobu hlasování a zpracovávání výsledků hlasování účastníků koncilu. Čtyři zprávy hovoří o schématu „O církvi“, 3 o schématu „O ekumenismu“ a stejný počet zpráv se zabývá i schématem „O laickém apoštolátu“. Zprávy z tohoto jednacího období se také okrajově zmiňují o schématech: „O pastoračních povinnostech biskupů“, „O misiích“, a „O božím zjevení“. Čtyři zprávy se věnují otázkám míru, války, atomovým zbraním, odzbrojení a účinným krokům ke zmírnění mezinárodního napětí. Jedna zpráva se také zmiňuje o přijetí čs. delegace papežem a rozhovoru mezi ním a čs. biskupy. Počet zpráv i jejich rozsah ukazuje, že zprávám z tohoto zasedání věnoval tento tisk poměrně velkou pozornost. Zprávy jsou delší a ideologicky vyváženější. Přesto se domnívám, že tisk se neubráníl jisté míře ideologičnosti ve výběru hlavního tématu tohoto jednacího období a zpráv týkajících se schématu „O církvi v moderním světě“. Také článek J. Plojhara prozrazuje ideologické zaměření autora. Nicméně celkově hodnotí zprávy toto zasedání koncilu a jeho průběh většinou pozitivně.

7.4 Obsahová analýza zpráv ze čtvrtého sněmovního období

V tomto sněmovním období jsem v Lidové demokracii našel 6 kratších zpráv, zhruba do 30 řádků o II. vatikánském koncilu, 9 delších zpráv, dva články a jeden rozhovor s čs. koncilními otci. Z celkového počtu 15 zpráv byl autorem 13 z nich pravděpodobně Josef Kružík z ČTK, který je také autorem článku 10. 12. 1965, jedna zpráva je od zpravodaje Lidové demokracie a u jedné zprávy není autor uveden. Autorem článku z 24. 11. 1965 je Ivan Soeldner.

První zpráva ze čtvrtého sněmovního období pochází z 26. září. „Elektronkové počítačové stroje si minulý týden zapracovaly. Otcové koncilu hlasovali o dvou schématech: „O náboženské svobodě“ a „O církvi v moderním světě“. Znění těchto schémat bylo obrovskou většinou přijato za základ dalšího jednání. Přepřacují je podle připomínek diskutujících příslušné komise a vrátí na pořad jednání generálních kongregací ke konečnému schválení. Otcové koncilu odhlasovali rovněž první kapitoly již loni projednávaných schémat: „O božím zjevení“ a „O laickém apoštolátu“. Úterní hlasování lze hodnotit jako vítězství progresivních sil na koncilu. Většina účastníků koncilu se totiž v rozpravě vyslovovala pro přijetí schématu zejména proto, aby byl podtržen ekumenický duch některých pasáží schématu. Stavěli náboženskou snášenlivost nad zásadu výlučného postavení katolického náboženství. V tomto smyslu hovořili zejména ti církevní hodnostáři, kteří pocházejí ze zemí s protestantskou většinou. Předložené znění schématu „O náboženské svobodě“ zavrhovali především četní italští, španělské a někteří latinskoameričtí biskupové. Tvrdili, že schéma toleruje zásady, které jsou v rozporu s učením církve, a nechává otevřenou cestu tezí, které „zavánějí liberalismem, laicismem a indiferentismem“. Konzervativní účastníci koncilu chtěli opakovat svůj „úspěch“ z loňského zasedání koncilu a zabránit hlasování o tomto schématu. Tentokrát se jim to však nepodařilo. Ze 2 221 otců koncilu bylo pro přijetí schématu 1 997. K druhému významnému hlasování na koncilu došlo ve čtvrtek, kdy bylo přijato obrovskou většinou hlasů za základ dalších jednání znění schématu „O církvi v moderním světě“. Většina diskutujících se vyslovila pro přijetí nového znění, na němž se podíleli i významní odborníci. Kritice podrobili četní otcové koncilu latinský text schématu, protože nevyjadřuje přesně všechny problémy dneška. Nejen v aule koncilu, ale i mimo ní se minulý týden mnoho hovořilo o ekumenismu. Předseda sekretariátu pro jednotu křesťanů kardinál A. Bea přijal oficiální pozorovatele různých církví, jejichž počet se od zahájení koncilu zdvojnásobil. Pastor Dr. D. Horton vyjádřil uspokojení nad zlepšením vztahů mezi katolickou církví

a křesťanskými církvemi a kardinál A. Bea zdůraznil, že dialog musí být stále veden v duchu absolutní věrnosti pravdě.“ (*Lidová demokracie*, 26. 9. 1965, s. 2, autor neuveden)

Co se týká schématu „O náboženské svobodě“, tak je třeba říci, že na straně „konzervativních“ otců koncilu existovalo přesvědčení, že jen pravda má právo na existenci, nikoli omyl. A protože katolická církev je ne z vlastní síly, nýbrž vedením Ducha svatého v držení plné a neklamné pravdy, nemůže vůči církvi existovat žádné právo na omyl. Kde jsou tedy stát a společnost katolické, může církev požadovat, aby stát zamezil působení nekatolických či dokonce nekřesťanských názorů, natož misí, a prohlásil katolickou církev za státní náboženství, a tak s ní také jednal. Kde jsou však katolíci ve společnosti a ve státě v menšině, smějí a musí žádat od státu, aby z důvodu přirozeného práva zaručil šíření katolické nauky. Koncilní většina však byla jiného názoru: Nikoli pravda nebo omyl jsou nositeli práv, nýbrž osoby. Osoby nemohou a nesmějí být nuceny k víře na základě své svobody ani vnějším nátlakem, ani vnitřní manipulací – což není nic než nauka tradice. Jinými slovy: pokud jde o veřejnou platnost vlastní nauky, distancuje se církev od toho, že by ve srovnání s jinými náboženstvími a světovými názory chtěla zaujímat ještě nějaký privilegovaný status. Víra může být jen přesvědčením přijatým ve svobodě. Je pochopitelné, že se o tento myšlenkový model prudce bojovalo. Schválení tohoto způsobu myšlení totiž neznamenalo nic menšího než rozchod s dokonalou symbiózou církve a státu, jak tehdy stále ještě v některých zemích existovala (Itálie, Španělsko aj.).⁶²

Zpráva z 5. října hovoří o papežově cestě do sídla OSN v New Yorku. „Papež Pavel VI. přiletěl včera ve 14.30 hod. střeoevropského času na mezinárodní Kennedyho letiště v New Yorku. Byl uvítán předsedou jubilejního XX. Valného shromáždění OSN A. Fanfanim, generálním tajemníkem OSN U. Thantem a dalšími významnými činiteli aparátu OSN, starostou města New Yorku Wagnerem a různými oficiálními osobnostmi. Z letiště pak odjel v černém lincolnu hustě zaplněnými ulicemi do rezidence newyorského arcibiskupa F. Spelmana. Při průjezdu městem se také krátce zastavil v katedrále sv. Patricka. Ve 20.30 hodin střeoevropského času pronesl papež Pavel VI. v zasedací síni OSN své mírové poselství, setkal se s vedoucími představiteli členských zemí OSN, v kapli sv. Rodiny proti budově OSN se zástupci různých církví a židovské obce a v hotelu Waldorf s americkým presidentem L. Johnsonem. Potom odjel na Yankee stadium, kde sloužil pontifikální mši. Cestou na letiště se ještě zastavil ve vatikánském pavilónu na newyorské

---

⁶² Pesch, O. H. *Druhý vatikánský koncil 1962 1965 : Příprava průběh odkaz*. Vyšehrad, Praha 1996, s. 296-297.

výstavě. Dnes v úterý v poledních hodinách je papež Pavel VI. očekáván opět v Římě. Účastníci koncilu setrvávají po skončení generální kongregace na svých místech, aby vyslechli projev papeže Pavla VI. Bude hovořit k otcům koncilu o výsledcích své cesty do sídla OSN v New Yorku.“ (*Lidová demokracie*, 5. 10. 1965, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z následujícího dne pojednává podrobněji o návštěvě papeže v New Yorku a o jeho projevu v sídle OSN. „Včera v poledne se vrátil papež Pavel VI. ze své třináctihodinové návštěvy v New Yorku. Papež projel vyzdobenými ulicemi Říma k bazilice sv. Petra, před níž ho uvítalo více než 50 000 lidí. V aule koncilu pak promluvil o své mírové misi. Otcové koncilu odměnili jeho projev dlouhotrvajícím potleskem. Vyslovili zároveň souhlas s návrhem kardinála Lienarta, aby papežovo mírové poselství členským zemím OSN bylo zařazeno mezi dokumenty druhého vatikánského koncilu. V projevu, který včera papež na půdě OSN pronesl, „konstatujeme totéž vědomí nesmírného nebezpečí války v naší epoše, jak již o něm bylo psáno v encyklice *Pacem in terris*, kterou před dvěma lety vydal jeho předchůdce Jan XXIII.“, napsal včera list *Humanité*, orgán francouzské KS. Z papežova projevu list vyzvedává varování před hrozícím nebezpečím atomových zbraní a doporučení, aby mezinárodní vztahy byly řešeny rozumem, spravedlností a právem na jednání, nikoliv silou, násilím, válkou nebo naháněním strachu. Není náhodou, pokračuje *Humanité*, že papežova výzva k míru byla pronesena právě z tribuny OSN. V posledních měsících jsme totiž svědky pokusů popírat autoritu této významné mezinárodní organizace. Bohužel papež Pavel VI. – píše *Humanité* závěrem – se ve svém projevu nezmínil o vietnamském dramatu, přestože zásadní principy Charty OSN, jako nevměšování do vnitřních záležitostí států, právo národů na sebeurčení, jsou brutálně ničeny americkou agresí ve Vietnamu.“ Zpráva dále pokračuje: „Papež krátce hovořil s ministry zahraničních věcí čtyř velmocí a několika dalších států. S A. Gromykem si dlouho potřásali rukou. Fotoreportéři zachytili na mnoha obrázcích jejich usmívající se tváře. S Pavlem VI. se setkala i vdova po zavražděném prezidentu USA J. Kennedyová, senátoři Robert a Edward Kennedyovi.“ (*Lidová demokracie*, 6. 10. 1965, s. 2, autor neuveden)

Zpráva ze 17. října informuje o průběhu koncilu. „Neobyčejně rychle pokračoval koncil minulý týden v jednání. V úterý skončila rozprava o schématu „O misijní činnosti církve“ a od středy do soboty jednali otcové koncilu již o schématu „O životě a povinnostech kněží“. Současně schválili účastníci koncilu obrovskou většinou předredigovaná schémata: „O výchově v seminářích“, o vztahu katolické církve k mimokřesťanským náboženstvím s dodatkem o vztahu k židovskému náboženství. Zajímavé byly výsledky hlasování. Nejvíce

hlasů proti (250) odevzdali účastníci koncilu při hlasování o deklaraci o vztahu katolické církve k mimokřesťanským náboženstvím a při hlasování o schématu „O křesťanské výchově v rodinách“ – celkem 183. Téměř jednohlasně bylo přijato schéma „O výchově v seminářích a dvě schémata, o nichž se hlasovalo již dříve: „O pastoračních povinnostech biskupů“ a „O náboženských řádech“. Počet hlasů se pohyboval od 13-15 hlasů. V rozpravě o misijní činnosti církve se mnoho otců koncilu pozastavovalo nad povšechnou formulací některých článků schématu. Žádalo přepracování předloženého znění podle potřeb dneška. Často řečníci zdůrazňovali, že katolická církev musí v misijních zemích postupovat jinak než v dobách, kdy zde vládli kolonizátoři. Poukazovali přitom na nutnost společného postupu misionářů různých vyznání v boji proti analfabetismu, vymýcení hladu a nakažlivých nemocí. Biskup de Reeper z Kisumu v Keni řekl: „Až se vrátíme z koncilu, nebudou s nás lidé ptát, jak bylo schéma definováno, ale jakou konkrétní pomoc přinášíme.“ Mnoho řečníků žádalo, aby misijní činnost církve byla řízena jedině kongregací pro šíření víry a aby se misionáři mnohem více než dosud přizpůsobovali mentalitě, kultuře a životním zvyklostem asijských, afrických a latinskoamerických národů. Mnoho kritických hlasů se ozvalo v aule koncilu i proti předloženému znění schématu „O životě a povinnostech kněží“. Je to čtvrté schéma, které musí být podrobena důkladnému rozboru. Od 15. září byla již prodiskutována schémata: „O náboženské svobodě“, „O církvi v moderním světě“ a „O misijní činnosti církve. S velkým napětím byl očekáván výsledek hlasování o dodatku deklarace, v němž se deklaruje postoj katolické církve k židům. Na třetí části zasedání koncilu v minulém roce se podařilo konzervativním kruhům na koncilu hlasování oddálit. Tentokrát se jim to však nepodařilo. Nové znění, které připravil sekretariát pro jednotu křesťanů, bylo přijato. K jednotlivým formulacím lze mít výhrady, ale zásadně jde o konstruktivní krok katolické církve v zájmu náboženské snášenlivosti a spolupráce.“ (*Lidová demokracie*, 17. 10. 1965, s. 2, autor neuveden)

Tato zpráva hodnotí dosavadní průběh čtvrtého jednacího období pozitivně, o čemž svědčí i poslední věta uvedené zprávy a vyzdvihuje pozitivní výstup jednoho z účastníků koncilu.

Zpráva z 29. října 1965 jenom krátce informuje koncil se pomalu přesunuje do své poslední fáze. „Na koncilu se včera konalo slavnostní veřejné zasedání generální kongregace. Papež Pavel VI. na něm vyhlásil platnost pěti dokumentů, které byly projednány a odhlasovány na letošním zasedání. Jsou to: 1. o pastýřských povinnostech biskupů; 2. o obrodě náboženského života; 3. o výchově duchovních; 4. o křesťanské výchově; 5. o postoji církve katolické k mimokřesťanským náboženstvím (včetně známého prohlášení

o Židech). Ze schválených dokumentů je pozoruhodný zejména dokument O pastýřských povinnostech biskupů. Stanoví totiž určitou „kolektivnost“ při řízení církve, princip, který de facto také potvrdil papež vytvořením biskupského synodu pod svým vedením. Dekret o obrodě náboženského života sleduje cíl přizpůsobit život církevních řádů moderním potřebám – i pokud jde o způsoby oblékání. Soudí se, že koncil skončí 8. prosince.“ (*Lidová demokracie*, 29. 10. 1965, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 31. října 1965 hovoří o tom, že „od zahájení koncilu v roce 1962 bylo již schváleno deset dokumentů. Na první části zasedání nebyl přijat žádný, na druhé Konstituce „O liturgii“ a dekret „O prostředcích, jež tvoří veřejné mínění“, na třetí Konstituce „O církvi“ a dekrety „O ekumenismu“ a „O východních církvích“. Prozatímním výsledkem práce koncilu v tomto roce je pět dokumentů, tedy stejný počet dokumentů, jímž dala placet dvě předchozí zasedání koncilu. Na slavnostní vyhlášení čekají další již projednaná schémata: „O náboženské svobodě“, „O laickém apoštolátu“ a „O božím zjevení“. O prvních kapitolách schématu „O náboženské svobodě“ se na koncilu začalo hlasovat v úterý (26.10.). Účastníci koncilu přednesli nebo předložili písemně 916 vážných připomínek, takže lze předpokládat, že schéma jako celek nebude přijato. Příslušná komise je bude muset přepracovat a předložit účastníkům koncilu k novému hlasování. K dalším dvěma schématům nebudou mít asi otcové koncilu mnoho připomínek. Za nejschůdnější se považuje v kruzích koncilu schéma „O laickém apoštolátu“. Toto schéma bude pravděpodobně slavnostně vyhlášeno již na veřejné generální kongregaci v polovině listopadu. Totéž platí pro schéma „O laickém apoštolátu“. Příští týden nebude koncil zasedat. Další neveřejná generální kongregace se sejde až 9. listopadu a poté 18. listopadu. Přestávky v jednání v aule koncilu využijí komise k přepracování projednaných schémat: „O církvi v moderním světě“ a „O životě a povinnostech kněží“. Rozprava o tomto schématu skončila v aule koncilu v úterý. Lze předpokládat, že bude vyhlášeno v polovině listopadu. Delší dobu si naproti tomu vyžádá jednání o schématu, jež pojednává o misijní činnosti církve. Pět zbývajících schémat nebude proto vyhlášeno s největší pravděpodobností najednou. Z dosavadního průběhu jednání koncilu vyplývá, že otcové koncilu jsou rozhodnutí věnovat největší pozornost dvěma stěžejním schématům: „O náboženské svobodě“ a „O církvi v dnešním světě“. Budou asi schváleny až na poslední veřejné generální kongregaci v prosinci.“ (*Lidová demokracie*, 31. 10. 1965, s. 2, autor neuveden)

Zpráva z 14. listopadu 1965 pojednává o tom, že „papež Pavel VI. vyhlásí ve čtvrtek 18. listopadu další dva dokumenty koncilu: konstituci „O Božím zjevení“ (schválen 29.10.)

a „O laickém apoštolátu“ (schválen 10.11.). Počet na čtvrtém zasedání koncilu schválených dokumentů se tím zvýší na sedm. Na třetí veřejné generální kongregaci dne 7. prosince pak budou vyhlášena zbývající schémata. První generální kongregace po desetidenní přestávce v jednání se uskutečnila ve středu (9.11.). Předsedové biskupských sborů přednesli své stanovisko k otázce poskytování odpustků. Podle přání četných otců koncilu mají být upraveny normy pro poskytování odpustků. Příští týden se má hovořit v aule koncilu o úpravě půstu a církevních nařízeních o smíšených manželstvích. Ve středu bylo koncilem schváleno 2 208 hlasy proti 5 schéma „O laickém apoštolátu“. Tentýž den byla také zahájen porada předsedů národních liturgických komisí. Jednání se zúčastnili i apoštolský administrátor trnavský biskup Dr. A. Lazík a apoštolský administrátor pražský biskup Dr. F. Tomášek. Ve čtvrtek byli všichni účastníci porady přijati papežem Pavlem VI. V pátek se v aule koncilu hlasovalo o schématu, které pojednává o misijní činnosti církve. K novému znění bylo předneseno mnoho připomínek, a proto se jimi bude muset zabývat příslušná komise. V sobotu skončilo se stejným výsledkem hlasování o schématu „O životě a povinnostech kněží“. S velkým zájmem se očekává hlasování o novém znění schématu „O církvi v moderním světě“. V pátek 19. listopadu dojde k dalšímu významnému hlasování. Otcové koncilu schválí nebo vrátí zpět komisi schéma o náboženské svobodě. Od 21. do 28. listopadu se opět generální kongregace nebudou konat. Komise zpracují všechny připomínky účastníků koncilu, aby mohla být zbývající schémata předložena v prvním prosincovém týdnu k hlasování. Slavnostním zasedáním za účasti hlav mnoha států druhý vatikánský koncil 8. prosince skončí“. (*Lidová demokracie, 14. 11. 1965, s. 2, autor neuveden*)

Přes spory ohledně celkové koncepce schémat je zde vidět velká snaha otců dovést koncil k úspěšnému konci a všechna schémata alespoň v kompromisním znění nebo ve znění, které by odpovídalo názoru většiny, schválit. Otcové koncilu si uvědomovali obrovský význam tohoto církevního shromáždění pro církve i pro svět. Za pro nás zdánlivě malicherným slovíčkařením se skrývalo vědomí obrovské odpovědnosti koncilních otců. Účastníci koncilu velmi dobře věděli, že tento koncil je na dlouhou dobu posledním, a proto velmi pečlivě zvažovali každé slovíčko jednotlivých schémat. Ke konečným verzím jednotlivých dokumentů se proto dospívalo velmi pomalu a většina z nich byla schválena až v posledním zasedacím období koncilu.

„Jeden z nejvýznamnějších týdnů v jednáních koncilu skončil. Hlasů „ano“ pro jednotlivé články třináctého schématu („O církvi v moderním světě“) byla většina, negativních hlasů málo. Elektronkové stroje však zaznamenaly celkem 3 496 hlasů „ano, ale s výhradou“,

a proto nemohlo být toto stěžejní schéma odhlasováno jako celek. Velkým množstvím připomínek se musí zabývat příslušná komise. Tato komise je nejzaměstnanější komisí koncilu. Má 10 subkomisí, v níž zasedají kromě církevních hodnostářů i významní odborníci. Třinácté schéma se totiž zabývá tak aktuálními otázkami dneška jako je odzbrojení, nukleární zbraně, mírové otázky, hospodářské a sociální problémy, ateismus, rasová diskriminace. V subkomisích docházelo k prudkým bojům o formulaci každého článku a již tam se progresivním účastníkům koncilu podařilo odrazit četné útoky konzervativců. Šlo především o pátou kapitolu třináctého schématu, která pojednává o otázkách míru a války a jaderných zbraní. Američtí preláti prosazovali jak ve všeobecné rozpravě v aule koncilu, tak v subkomisi názor, že lze jaderné zbraně připustit jako „odstrašující prostředek“. Navrhovali takové znění, které by v podstatě ospravedlňovalo použití atomových pum „v národním zájmu“. Ještě před středním hlasováním (17.11.) se arcibiskup Hannan v New Orleansu pokoušel získat co nejvíc hlasů pro dvě změny v textu. Nepodařilo se mu to a obrovská většina koncilu schválila předložené znění, v němž se odsuzuje nejen použití, ale zároveň hromadění jaderných zbraní. Také pokus jiné skupiny konzervativců ztroskotal. Z iniciativy biskupa Carliho předložilo 450 – především italských a španělských prelátů – předsednictvu koncilu návrh, aby koncil ve zvláštním prohlášení odsoudil komunismus. Když tento záměr nevyšel, pokoušeli se prosadit v člancích 19-22, jež pojednávají o ateismu, takovou formulaci, která by odpovídala jejich původnímu požadavku. Odpovědí otců koncilu byla obrovská většina hlasů pro původní znění, v němž se praví, že „církev rozhodně neschvaluje ateismus, ale hodlá pozorně zkoumat příčiny odmítání boha ateisty“. Po třech pracovních zasedáních koncilu se ve čtvrtek uskutečnilo zasedání slavnostní, na němž papež Pavel VI. vyhlásil další dokumenty koncilu: konstituci „O Božím zjevení“ a dekret „O laickém apoštolátu“. Od roku 1962 schválil koncil již 12 dokumentů: tři konstituce, 7 dekretů a 2 deklaráce. Papež oznámil, že bude zahájen proces blahověčení jeho dvou předchůdců – Jana XXIII. a Pia XII., a že bude na památku druhého vatikánského koncilu vybudován v Římě chrám zasvěcený Matce církve. Podrobně hovořil papež o připravovaných reformách římské kurie. Řekl, že nový statut bude mít i Sv. Oficium. Za nejdůležitější lze pokládat papežovo oznámení, že v roce 1967 – ve sv. Petra a Pavla – bude poprvé svolán biskupský synod. V pátek schválil koncil definitivní znění deklaráce „O náboženské svobodě“. Příští generální kongregace bude až 30. listopadu.“
(Lidová demokracie, 21. 11. 1965, s. 2, autor neuveden)

Co se týká otázky jaderných zbraní tak v předloze bylo zavržení atomové války, na druhé straně však přípustnost obrany proti nespravedlivému napadení. Bylo poukázáno, že v textu je rozpor. Z jedné strany text rozhodně zavrhuje válku, zejména atomovou, z druhé strany

prohlašuje dovolenost obrany proti nespravedlivému napadení. Obě tvrzení jsou po pravdě řečeno dobře podložena, protože bez práva na obranu by mělo každé násilí volnou ruku. Toto právo však s sebou nese korelativní právo vyrábět atomové zbraně. Není právě toto důvod, proč závody ve zbrojení pokračovaly i přes všeobecnou touhu po míru a přes úsilí mezinárodních konferencí? Sněm musel překonat tento rozpor. Nebylo jeho úkolem podat politická nebo technická řešení. Nemohl však obcházet svou povinnost říci světu, jaké jsou z hlediska mravního požadavky obecného blaha pro celou rodinu národů. Řešení se má hledat podle učení Pia XII., Jana XXIII. a Pavla VI., jak naznačuje sám text, v pokroku společenství národů a mezinárodních institucí. Za současných okolností obecné blaho celé lidské rodiny vyžaduje, aby se všechny národy neodvolatelně a bezvýhradně odřekly práva na válku a v důsledku toho i všeho, co je pro válku nutné, a ponechaly si jen prostředky k zajištění vnitřního pořádku. Jen mezinárodní organizace by měly disponovat ozbrojenými silami a měly by jich používat k zamezení pokusů o válku. Sněm tak nakonec deklaroval „pouze“ právo na spravedlivou obranu, ovšem až po vyčerpání všech prostředků jednání o míru.⁶³

24. listopadu 1965 vyšel v Lidové demokracii článek od Ivana Soeldnera pod názvem „Řím těchto dnů“, který zde uvedu téměř celý, protože, ač nepřináší zprávy o průběhu jednání koncilu, tak přináší nemálo zajímavostí o něm. Bazilika svatého Petra se otevírá letos na podzim pro veřejnost jenom odpoledne. Dopoledne zasedá koncil. Náměstí před mamutím chrámem je rozděleno přenosným dřevěným zábradlím na několik částí. Jsou vyhrazeny pro příchod otců koncilu, pro jejich auta nebo autobusy, pro diváky, pro příjezd do Vatikánského státu, pro autokary výprav, nebo pro frontu u vatikánské pošty, pro příchod do baziliky, pro odchod do baziliky atd., atd., jak kdy. Armáda nosičů stále pobíhá s jednotlivými díly zábradlí po obrovském náměstí, protože, jak známo, situace se každou chvíli může změnit. Podstatnou část baziliky zaplňují dvě obrovské konstrukce sedadel pro otce koncilu. Tato velkorysá konstrukce je vysoká několik desítek metrů, její zadní stranu zahalují obrovské pruhy látek. Odpoledne se kolem ní nenápadně procházejí nápadní mužové a jemně odstrkují zvědavější turisty. Je být na co zvědavý: i prázdná bazilika říká hodně o organizaci koncilu. V prvních řadách jsou stolky pro sekretáře a elektronkové stroje pro počítání hlasů, telefony pro spojení s hlavní tribunou. Nad delegáty, téměř v kopuli, sedí experti, a ještě nad nimi jsou překladatelské a rozhlasové kabiny. U řečnického stolku je přístroj, který každého diskutéra upozorní, že se blíží konec jeho desetiminutové příležitosti, po uplynutí oněch deseti minut mu předseda odeberá slovo. Obzvláště důležitá je v bazilice jedna malá žárovka; všichni ji stále hlídají, poněvadž její rozsvícení upozorní, že koncil pozoruje zvláštní televizi papež

---

⁶³ Skalický, K. *Radost a naděje*. Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2000, s. 130.

Pavel VI., který se jej jinak nezúčastňuje. Prý, aby svou přítomností neovlivňoval a „nebrzdil“ diskusi. Bazilika sama je obrovská – a to ji přitom teď tribuny relativně zmenšují – je tak obrovská, že ztrácí působivost. Všechno je zde v nadživotní velikosti včetně nejnovější bronzové sochy Pia XII. Jen jedna socha na mne zapůsobila: Michelangelova Pieta. Snad proto udělal Michelangelo až nestvůrně veliký chrám, aby v něm vyniklo jediné jeho mramorové dílo: Matka, která drží v náručí tělo mrtvého Syna. Velikostí se tato skulptura v bazilice ztrácí; neztrácí se ale svým hlubokým, lidským obsahem.⁶⁴

Zpráva z 28. listopadu 1965 oznamuje, že „po desetidenní přestávce se v úterý (30.11.) opět zaplní aula koncilu. Koncil vstoupí tímto dnem do své závěrečné fáze. Elektronkové stroje budou počítat hlasy ke schématu o misijní činnosti církve. Rozhodnutí o dalším schématu – „O životě a povinnostech kněží“ padne 2. prosince. O stěžejním schématu koncilu, které pojednává o poslání církve v moderním světě, budou otcové koncilu hlasovat dva dny – 4. a 6. prosince. Očekává se, že všechna tři schémata budou velkou většinou schválena, takže by mohla být společně s již dříve odhlasovanou deklarácí o náboženské svobodě slavnostně vyhlášena na veřejné generální kongregaci, která se uskuteční 7. prosince. Téhož dne přijme papež Pavel VI. v Sixtinské kapli členy diplomatického sboru a pronese projev. Slavnostní mši před bazilikou sv. Petra – anebo v případě nepříznivého počasí v aule koncilu – bude 8. prosince dopoledne zahájen závěrečný den druhého vatikánského koncilu. Po projevu pak papež Pavel VI. posvětit základní kámen k mariánskému chrámu, který bude vybudován na památku koncilu. Na tomto slavnostním zasedání bude nakonec přečteno poselství koncilu ke světu. V pátek (26.11.) přijal papež Pavel VI. zpravodaje tiskových agentur a světových listů v soukromé audienci. Ve francouzsky proneseném projevu jim poděkoval za úsilí, které věnovali jednáním koncilu. Čs. otcové koncilu zhlédli na čs. zastupitelském úřadě v Římě film režiséra C. Carliho Terezín a zúčastnili se slavnostního zasedání na počest zakladatele genetiky P. Řehoře Mendla, který působil v augustiniánském úřadě v Brně. V poslední době pokročila významně nejen jednání o reformě římské kurie, ale také jednání o reformě kanonického práva. V komisi zasedá 65 kardinálů a 70 konzultorů. Předseda komise kardinál P. Ciriaci oznámil, že po ukončení koncilu přistoupí komise k závěrečným jednáním, takže by mohly být začátkem příštího roku vyhlášeny všechny změny“. (*Lidová demokracie*, 28. 11. 1965, s. 2, autor neuveden)

---

⁶⁴ SOELDNER, Ivan. Řím těchto dnů. *Lidová demokracie* : *Orgán československé strany lidové*. 24.11.1965, roč. XXI., č. 326, s. 2.

Zpráva z 6. prosince pojednává o tom, že „hlasováním o připomínkách k druhé části třináctého schématu skončí dnes pracovní zasedání koncilu. Zítra se uskuteční slavnostní zasedání, na němž papež Pavel VI. vyhlásí zbývající dokumenty koncilu. Ve středu bude druhý vatikánský koncil, který začal 11. října 1962, ukončen“. Zpráva dále hovoří o tom, že „stěžejním dokumentem koncilu bylo tzv. třinácté schéma. Zabývalo se aktuálními otázkami dneška a několikrát muselo být přepracováno. Toto schéma obsahuje také významnou kapitolu, která pojednává o morálce v manželství. Původní text uváděl v souhlasu s katolickým učením zásadu, že muž a žena uzavírají manželský svazek k trvalému spojení za účelem plození a výchovy dětí, neodsuzoval však výslovně používání antikoncepčních prostředků. Dával tedy zvláštní papežské komisi možnost autoritativního vyjádření. Papež totiž několikrát zdůraznil, že se na koncilu o regulaci porodnosti nebude mluvit. V době, kdy subkomise připravovala definitivní text příslušné kapitoly, poslal kardinál-státní sekretář A. Cicognani předsedovi subkomise dva dopisy. Odvolával se v nich na encykliku papeže Pia XI. „Casti connubii“ z roku 1930 a úvahy papeže Pia XII. z roku 1951. Encyklika zakazovala kromě jiného katolickým ženám používat jakýchkoli pilulek nebo prášků, které mají schopnost omezovat plodnost. Většina členů subkomise odmítla měnit znění kapitoly, v níž se oceňuje vzájemná náklonnost a láska obou manželů stejně jako jejich povinnost přivádět na svět děti. Na tomto stanovisku setrvala i poté, když se ukázalo, že kardinál A. Cicognani tlumočil vlastně papežovy připomínky. Subkomise sice vtělila do definitivního znění odkazy na encykliku Pia XI. a prohlášení Pia XII., ponechala však přijatými formulacemi zvláštní papežské komisi možnost vyhlásit jasné stanovisko“. (*Lidová demokracie*, 6. 12. 1965, s. 2, autor neuveden)

Podrobně se otázkami manželského života a také otázkou regulace porodnosti zabývá encyklika *Humanae vitae* papeže Pavla VI. z 25. července 1968.

Krátká zpráva z 9. prosince 1965 pojednává o skončení koncilu. „Včera skončil téměř tříhodinovým obřadem II. vatikánský koncil, který začal 11. října 1962. Prostranství kolem oltáře zaplnilo 2 500 otců koncilu, členové zahraničních delegací atd. Při čtení evangelia pronesl papež Pavel VI. projev, v němž tlumočil pozdrav všem v celém světě. Ve 168 generálních kongregacích bylo proneseno přes 6 000 projevů, které by vydaly na 27 000 stran tištěného textu. V 500ti hlasováních bylo schváleno 16 dokumentů.“ (*Lidová demokracie*, 9. 12. 1965, s. 1, autor neuveden)

Dne 10. prosince 1965, dva dny po skončení II. vatikánského koncilu, vyšel v *Lidové demokracii* článek Josefa Kružíka pod názvem: „Druhý vatikánský koncil a dnešek“

s podtitulem „Společné úsilí o mír“. „Pastoračním a ekumenickým duchem jednání, počtem účastníků i významem nejen pro katolíky, ale pro všechny lidi dobré vůle liší se druhý vatikánský koncil od všech předcházejících dvaceti koncilů. Vaticanum II. se postavilo čelem ke světu. Na rozdíl od prvního vatikánského koncilu (1869-1870) nebylo od roku 1962 přijato v aule koncilu ani jedno dogma. Výsledkem čtyřletého zasedání je 16 dokumentů, které vyjadřují vnitřní obrodu církve a jsou zároveň cenným příspěvkem v úsilí lidstva o upevnění míru na všech kontinentech. Když papež Jan XXIII. vydal 25. prosince bulu „*Humanae salutis*“, oznamující svolání druhého vatikánského ekumenického koncilu, bylo již jasné, jakým směrem se bude ubírat. Nástupce Pia XII. v četných projevech a kázáních zdůrazňoval, že koncil nebude nikoho odsuzovat za to, že se zpronevěřil učení církve, a že nebude také zatracovat nebo dokonce veřejně pranýřovat různé teologie a politické a hospodářské směry, které vyvstaly od roku 1870. Syn malorolníka ze Sotto il Monte rozjasnil svým širokým úsměvem chladné prostory Apoštolského paláce ve Vatikánu a zahájil tak často citované „aggiornamento“, jehož vyvrcholením byla encyklika „*Pacem in terris*“. Za pontifikátu Jana XXIII. dospěla katolická církev k poznání, že se musí přizpůsobit dnešku. Vzala v úvahu dvě hlavní skutečnosti: vznik a rozvoj světové socialistické soustavy a rozpad koloniálního systému. Uznala, že každé nové „křížácké tažení“ by skončilo neúspěchem, a proto se koncil po čtyři roky snažil o podporu těch tendencí, které stmelují všechny lidi dobré vůle v ušlechtilém snažení o společné blaho, o trvalý a spravedlivý mír. Všechny palčivé otázky dneška koncil nevyřešil. To přísluší vládám a parlamentům. Přispěl však svou morální autoritou k urovnání cest, jež vedou k uskutečnění velkých cílů lidstva. Konzervativní kruhy v katolické církvi byly zatlačeny do defenzívy. Budou muset naplňovat činy dokumenty koncilu, ale určitě nevynechají jedinou příležitost k oslabení „prováděcích nařízení“. V aule koncilu docházelo velmi často k ostrým slovním půtkám mezi konzervativci a progresisty. Útokům konzervativců zejména z římské kurie byly vystaveny prakticky všechny dokumenty. Největší řečnické bitvy se však sváděly o třinácté schéma, které nemělo výrazný teologický charakter. Více než 2 200 koncilních otců zaujímal stanovisko k novým formám kolonialismu, odzbrojení, nukleárním zbraním, k ateismu, práci o mír a blaho lidstva, ke kultuře. Těmto otázkám věnoval koncil nejvíce času – jak na loňském, tak i letošním zasedání. Progresistům šlo o to dokázat, do jaké míry vyšla církev vstříc světu a jak daleko půjde ve svém *aggiornamentu*. Bojovali proto důsledně o každou formulaci, o každé slovo. V aule i v subkomisích odrazily úspěšně snahy skupiny italských a španělských prelátů zaměřené na odsouzení komunismu. Podobně jako při projednávání jiných schémat zvítězil i v tomto případě názor, že církev má pokračovat v dialogu, posilovat ekumenické tendence a snášenlivost. Také při projednávání kapitoly o míru a válce odrazili progresisté nápor

konzervativců. Skupina prelátů zejména z USA prosazovala totiž názor, že by koncil měl uznat právo každého státu na použití atomových pum pro obranu svých zájmů. Poslední pokus o změnu textu podnikl 4. prosince newyorský arcibiskup kardinál F. Spellman. Na jeho výzvu odevzdalo 481 koncilních otců hlasy „ano, ale s výhradou“. Vzniklo tedy nebezpečí, že celé třinácté schéma nebude odhlasováno jen proto, že nezískala bezvýhradný souhlas právě tato důležitá kapitola. Nakonec však koncilní otcové dospěli ke kompromisu, který ovšem citelně zmírnil protiválečný a mírový tón tohoto významného dokumentu. Generálních kongregací se aktivně zúčastnili i čs. koncilní otcové. Dva z nich zasedali také v důležitých komisích. Dnes již bude většina z 2 200 koncilních otců ve svých diecézích. Nastává pokoncilní období, které je v mnoha směrech stejně důležité jako jednání v aule koncilu. Nyní jde o to vtělit přijaté dokumenty do církevněprávních norem a praktických ustanovení. Naše planeta musí být ušetřena nových válek! Lidstvo chce žít v míru a pokoji. Plánuje jen jedno velké tažení: proti bídě, hladu, analfabetismu a nemocem. Mnoho bitev již vyhrálo. Nyní sbírá síly k rozhodujícímu střetnutí. Mírové tažení skončí slavným vítězstvím, jestliže se na něm budou podílet všichni, jimž je společné dobro cennější než sobecké zájmy.⁶⁵

Článek sice pozitivně hodnotí „tvůrce“ koncilu stejně jako samotný průběh koncilu i jeho výsledky, ovšem zejména jeho vývody jsou značně ideologicky podbarveny a proto působí článek celkově neobjektivně.

11. prosince 1965 vyšel v Lidové demokracii rozhovor s československými koncilními otci o II. vatikánském koncilu. **Biskup Dr. F. Tomášek:** Druhý vatikánský koncil dal mohutný podnět k vnitřní obnově církve a vzájemnému porozumění mezi křesťany všech vyznání na cestě k sjednocení. Směrnice pro tuto vnitřní obnovu církve dává Konstituce „O církvi“ a již v roce 1963 schválená Konstituce „O liturgii“. Úsilí o sblížení všech křesťanů je vyjádřeno v dekretu „O ekumenismu“. Tento dokument měl praktický důsledek ve společném prohlášení papeže Pavla VI. a cařihradského patriarchy Athenagorase, jímž vzájemně odvolali církevní tresty vyhlášené v roce 1054. Za nejvýznamnější výsledek koncilu považují kromě zmíněné Konstituce „O církvi“ pastorační Konstituci „O církvi v moderním světě“. V ní se určuje hlavní poslání církve: sloužit všem v duchu pravé křesťanské lásky. Druhý vatikánský koncil je prvním koncilem v dějinách církve, který nevyřkl anathema (církevní trest – pozn. red.) nad nikým, nýbrž otevřel svou náruč všem. Tato skutečnost se projevila zejména na veřejné generální kongregaci dne 7. prosince. Koncilní otcové neodměnili od zahájení Vaticanum II. žádný projev nebo významnou událost v aule tak dlouhým a bouřlivým potleskem jako právě

---

⁶⁵ KRUŽÍK, Josef. Druhý vatikánský koncil a dnešek : Společné úsilí o mír. *Lidová demokracie : Orgán československé strany lidové*. 10.12.1965, roč. XXI., č. 342, s. 1.

bratrské objetí papeže Pavla VI. s metropolitou Melitonem, dokumentující velké smíření po 911 letech. **Biskup Dr. F. Nécsey:** Církevní dějiny zhodnotí podle mého názoru druhý vatikánský ekumenický koncil jako jeden z nejdůležitějších. Na rozdíl od předcházejících dvaceti koncilů měl druhý vatikánský koncil mnohem rozsáhlejší agendu. Zvládl ji však díky společnému úsilí koncilních otců ze všech kontinentů. Čs. koncilní otcové připravili pro generální kongregace čtyři diskusní příspěvky: 1. o výchově v rodinách, 2. o kontaktech s odloučenými bratry, zejména s pravoslavnými církvemi, 3. o nových aspektech ekumenismu, 4. o pomoci mladým lidem, kteří zakládají rodinu. Kromě toho předložili koncilní otcové generálnímu sekretariátu koncilu písemný návrh na zřízení sekretariátu pro otázky sociální, odzbrojení a pokojné soužití mezi národy. Diskusní příspěvky, jakož i návrhy otců z Československa byly přijaty v kruzích koncilu s velkým porozuměním a měly značný ohlas. **Biskup Dr. R. Pobožný:** ...Vaticanum II. sledovalo od roku 1962 s mimořádným zájmem nejen 500 miliónů katolíků na celém světě, ale současně všichni lidé dobré vůle, věřící i nevěřící. Koncil se vyznačoval ekumenickým duchem a byl důležitým mezníkem v rozvoji dialogu se světem. **Biskup Dr. A. Lazík:** „Druhý vatikánský koncil se zapsal do dějin katolické církve svou univerzálností a jasným postojem k nejpálčivějším otázkám dneška. Za nejvýznamnější výsledek koncilu proto považuji skutečnost, že upevnil svazky bratrské lásky uvnitř církve a zároveň vůči všem lidem bez rozdílu náboženského vyznání. Učinil velký krok ke sjednocení křesťanů a dal jasné směrnice všem lidem dobré vůle, jak pokračovat ve vytváření podmínek požehnaného života jednotlivců, rodin i národů. **Msgre Dr. E. Oliva:** Na koncilu se snažila katolická církev získat nový pohled na sebe samu, aby na základě tohoto vyjasněného sebepoznání nabyla i jasného pohledu na současný svět a vytvořila nový vztah k modernímu světu a člověku. Tento nový vztah měl být vyjádřen zejména v 13. schématu. „Pastorální konstituce o církvi v současném světě“ byla vyvrcholením a současně závěrem prací koncilu. Projednávání návrhu této konstituce nebylo snadné a vyžádalo si mnoho dobré vůle, námahy a práce nejen pléna koncilu, ale zejména jeho četných komisí. Přes to, že se o této konstituci sami její navrhovatelé a obhájci vyjadřovali jako o koncilním díle, které není a snad ani nemůže být dokonalé a úplné, soudím, že obsahuje mnoho dobrého a všeobecně prospěšného. Katolická církev se v ní upřímně snaží kladně chápat současný moderní svět a upřímně nabízí svoji pomoc, ke které zavazuje všechny své věřící, při vytváření a zajišťování šťastného života všech lidí na tomto světě.⁶⁶

---

⁶⁶ Českoslovenští koncilní otcové hovoří o koncilu. *Lidová demokracie* : *Orgán československé strany lidové*. 12.12.1965, roč. XXI., č. 344, s. 2.

7.4.1 Shrnutí analýzy zpráv ze čtvrtého sněmovního období

Zprávy ze čtvrtého jednacího období pojednávají o všech důležitých dokumentech v podobě schémat, o kterých se v tomto koncilovém období jednalo nebo které byly v tomto jednacím období schváleny a vyhlášeny. Středem zájmu tisku tohoto jednacího období koncilu se však stalo schéma „O církvi v moderním světě“ nebo také jak bylo tenkrát nazýváno třinácté schéma. Celkem 7 zpráv přímo pojednává o tomto schématu a také článek z 10. prosince 1965 se z velké části věnuje tomuto koncilovému dokumentu. V textu zpráv se zdůrazňuje, že jde o stěžejní schéma koncilu, protože obsahuje otázky, jež se dotýkají všech lidí dobré vůle na celém světě. Třinácté schéma se totiž zabývá tak aktuálními otázkami dneška, jako je odzbrojení, nukleární zbraně, mírové otázky, hospodářské a sociální problémy, ateismus, rasová diskriminace. Problematickými se staly téměř všechny kapitoly tohoto schématu, zprávy však zdůrazňují rozpory kolem kapitol pojednávajících o míru a válce a jedna zpráva také upozorňuje na aktivitu části biskupů směřující k přímému odsouzení komunismu. Čtyři zprávy pojednávají o schématu „O božím zjevení“, stejný počet zpráv pojednává o schématu „O apoštolátu laiků“. Tři zprávy hovoří o schématu „O náboženské svobodě“, stejný počet zpráv pak pojednává také o schématech: „O životě a povinnostech kněží“, „O vztahu katolické církve k mimokřesťanským náboženstvím“ včetně známého prohlášení o Židech, „O pastýřských povinnostech biskupů“ a „O křesťanské výchově“. Dvě zprávy se týkají také schémat: „O misijní činnosti církve“, „O výchově v seminářích“ a „O náboženských řádech“. Jedna zpráva také pojednává o výchově duchovních a o obrodě náboženského života. Zajímavý je také článek Ivana Soeldnera ze 14. listopadu 1965, který nezmiňuje žádné projednávané schéma koncilu, ani nemluví o samotném průběhu koncilu a nevypočítává jeho výsledky, ale pojednává o uspořádání prostoru před bazilikou i v ní a o rozložení míst pro jednotlivé účastníky koncilu i pro „pomocný personál koncilu“ během jeho zasedání. Dvě zprávy také hovoří o cestě papeže Pavla VI. do sídla OSN a jeho mírovém projevu k členským zemím OSN, na návrh kardinála Lienarta bylo pak toto mírové poselství včleněno mezi dokumenty II. vatikánského koncilu. Poslední důležitá zpráva je vlastně rozhovorem s československými účastníky II. vatikánského koncilu o tom, co každý z nich považuje za důležité o tomto, na dlouhou dobu posledním, koncilu říci a jakým způsobem hodnotí význam tohoto shromáždění římskokatolické církve. Zprávy z tohoto jednacího období koncilu mluví o průběhu koncilu i jeho dosavadních výsledcích vesměs pozitivně. Také množství zpráv, které tento tisk věnoval jednání II. vatikánského koncilu, ukazuje na mimořádnou pozornost (na tu dobu), kterou tento tisk věnoval zprávám z tohoto církevního shromáždění. Přesto se však autor

většiny zpráv z tohoto období opět nevyhnul jisté míry ideologičnosti v hodnocení jednání a průběhu koncilu. Tuto ideologičnost vidím zejména ve výběru sporných jednání koncilu, zejména týkajících se třináctého schématu a v rozdělování účastníků na progresisty a konzervativce, aniž přesně jmenuje, koho těmi progresisty a konzervativci myslí.

8 Kulturní tvorba – článek

Na závěr bych rád uvedl článek z Kulturní tvorby, který se věnuje právě skončenému koncilu. Článek má název Koncil skončil, koncil začíná a jeho autorem je Ilja Šetlík. Jeho většinu zde uvádím: „Papež Jan XXIII., známý jako realista, říkával: >>Evangelium je dnes třeba hlásat ve světě, kde každý čtvrtý člověk je Číňan, dva ze tří lidí nejedí dosyta, jeden ze tří lidí žije v komunistickém režimu, jeden ze dvou křesťanů není katolík.<< - Nový generál jezuitů Arrupe nedávno přiznal, že >>...ateismu se podařilo v krátké době dobýt velké části lidstva...<<, zatímco >>...církev po dvou tisíciletích dosud nenašla účinné prostředky, jak šířit své poselství. V roce 1961 činili katolíci 18 procent obyvatelstva světa, dnes poklesli na 16 procent.<< - Také nynější papež Pavel VI. vydal o situaci církve v současném světě zajímavé svědectví ve svém rozhovoru s redaktorem italského listu Corriere della sera: >>Církev se otevírá světu a nalézá svět, který je z velké části nevěřící ... Milióny osob už nemají náboženskou víru. Musíme přistoupit k těm, co nám nevěří, a říci: takoví jsme, řekněte, proč nám nevěříte, proč proti nám bojujete<<. Všemi těmito problémy se po 4 léta zabýval II. vatikánský koncil, který skončil 8. prosince barvitou ceremonií v plenéru před masivním průčelím svatopetrské basiliky. A teď se dělá bilance všeho toho, co se tu řeklo. Zvažuje se, jaký mají smysl a dosah přijaté dokumenty pro další život církve, pro její >>umístění<< v dnešním světě, pro její postoj k jiným křesťanům, nekřesťanům i k ateistům. Otázky lze shrnout: je dnes v prosinci 1965 církev katolická tím, čím byla v říjnu 1962, kdy koncil začínal? Změnila se? V čem a jak? Z tohoto hlediska jsou jistě druhořadé ty změny v liturgii a ve vnitřní organizaci církve, které tu zabraly hodně místa a času, takže na vlastní definici postoje církve k dnešnímu světskému světu zbylo času méně a dost se s tím šturmovalo. Protože symbolika je v církvi konstantou, lze spatřovat hluboký smysl koncilu v tom, co neudělala: za 20 století to byl první koncil, který nevynesl žádné anatema, nikoho neuvrhl do klatby, nevyhlásil žádnou exkomunikaci. Dokonce jednu odvolal: tu proti cařihradskému patriarchovi z roku 1054! Tedy: žádné klatby, žádné exkomunikace. Vztah

církve k jejím odpůrcům má být napříště dialogem. Zintenzivní se dialog s církví pravoslavnou i protestantskými obcemi, neboť katolíci >>uznávají přirozené hodnoty<< i jiných velkých náboženství – islámu, buddhismu. Deklarace o >>náboženské svobodě<< tedy fakticky dementuje někdejší tezi o absolutní prioritě víry katolické, a tím i nárok na konkordátní záruky jejího privilegovaného postavení ve státě. V zásadě jistě není přehnané tvrzení levicového týdeníku Mondo nuovo, že v době od 11. října 1962 do 8. prosince 1965 se tvář katolické církve změnila více než v době od 8. prosince 1869, kdy začínal I. vatikánský koncil, do října 1962. A je příznačné, že právě tam, kde by církev bývala, měla vyjít nejvíc vstříc očekávání světa, v bodech, které se nejbezprostředněji dotýkají každodenního života lidí, tam narážela na větší překážky než v otázkách vnitrocírkevních. V nové úpravě svého vztahu k Židům (odvolání starého nařčení, že zabili Krista) byla příliš opatrná z obavy, aby nevyvolala protikatolickou reakci arabských zemí. Ve velké otázce míru a války, zbrojení, atomové hrozby má definitivní verze církevní konstituce (tzv. 13. schéma) blíže k opatrnému stylu diplomatů než k pádným slovům >>osvícených zvěstovatelů pravdy<<. Z původního návrhu formulovaného ještě za Jana XXIII. a vyznívajícím dost důrazně proti válce, zbylo pouze jakési trpné, byť lítostivé konstatování, že >>rozsáhlé zdroje jsou určeny na zbrojení<<, místo aby pomáhaly odstranit hlad a bídu ve světě, že atomové zbraně jsou (jaksi bohužel) používány i v době míru jako součást strategie >>rovnováhy strachu<<, což není mír. Tedy věci všeobecně známé. Pověstné 13. schéma o postoji církve k soudobému světu, které mělo být jakousi Magnou chartou >>aggiornamenta<<, zůstalo v mnoha částech okleštěné v důsledku kompromisního setkání >>na půli cesty<< mezi diametrálně protichůdnými stanovisky >>konzervativců<< a >>progresistů<<. Stalo se obětním beránkem na oltáři snahy dosáhnout při každém hlasování téměř totálního souhlasu, neomezovat se na potřebnou prostou většinu. A to je s podivem také proto, že převaha novátorských pozic byla jasná po celé 4 roky zasedání koncilu. Konzervativní proudy se ovšem projevíly jako dobře organizované a velice agilní, a proto na koncil působily víc, než by odpovídalo jejich numerické síle. Z boje o 13. schéma vyšly ultrareakční tendence poraženy v tom, že nedosáhly onoho >>slavnostního a veřejného odsouzení<< komunismu a marxismu, po jakém volaly speciální petici. Ale dosáhly aspoň kompromisu podle přísloví o vlku a koze. V poznámce se dokument dovolává encyklik, které k tomu už předtím vydali čtyři papežové. Všechny síly konzervativismu se až do poslední chvíle trvání koncilu snažily dosáhnout investitury pro svá křížácká tažení antikomunismu. V těchto termínech však pokus ztroskotal. Ale nevymizel ze zasedacích síní kongregací. Jistě nebudou chybět pokusy vnést ho na vzduch. Obojakost a polovičatost koncilových dokumentů jim umožňuje najít si v nich teoretický fundament. Neboť, když generální tajemník ekumenického koncilu Msgr Pericle

Felici dočetl papežův dekret o ukončení koncilu, nebyla to vůbec definitivní tečka za koncilem. Koncilové práce neskončily, ba někdy se i říká, že koncil začíná, když skončil. To proto, že jeho závěry se musí nyní promítnout do konkrétních církevně právních norem. To je práce na roky. Ale nejen to. Koncilové dědictví se netýká jenom církve samé, ale i jejího vztahu ke světu. Příkop, který odděluje církev od ostatního světa, je i po koncilu hluboký a široký. Čtyřleté úsilí církve pochopit svět, vyrovnat s ním krok, načrtnout odpovědi na jeho otázky, bylo jistě velkorysé a nelze je ani přehlížet ani bagatelizovat. Leč započatý dialog je teprve na samotném začátku. Církev se nadále musí měřit se společností, která vědomě i mimoděk urychluje a zvyšuje svou distanci od církve. Proporce se fatálně mění v její neprospěch: kultura, věda, sociálně politické problémy stavějí církev denně před nové vážné problémy a bylo by iluzorní očekávat, že >>klerikální tvář<< byla jednou provždy zakryta a že církev stojí mimo hru. V pokoncilovém období nelze předpokládat pasivitu konzervativců. V této protichůdnosti zájmů pod jednou katolickou střechou jsou ovšem i objektivní meze možností převést do praxe onoho >>ekumenického ducha<<, který by měl být extraktem, koncentrátem, esencí všeho nového, čím by se měla církev napříště odlišovat od minulosti. Některá akta a gesta Pavla VI. (i mimo vlastní koncilovou aulu, jako např. jeho cesta do Indie, do OSN) nasvědčují, že si je vědom nutnosti vést svůj ovčín dále ekumenickým směrem, i když je jeho >>hamletovský duch<< nakloněnější respektovat přání retardačních vlivů než Jan XXIII. Proto teprve větší historický odstup dovolí vynést soud, zda II. vatikánský koncil byl něčím víc než historickou raritou.⁶⁷

Tento článek by možná ani vlastní komentář nepotřeboval, protože hovoří sám za sebe, přesto se o něj pokusím. Tak předně tvrzení, že změny ve vnitřní organizaci církve a v liturgii jsou druhořadé, je velice odvážné tvrzení, neboť Konstituce o posvátné liturgii a na ni navazující liturgická reforma jsou označovány za nejviditelnější dílo koncilu. Vztahem církve k modernímu světu se koncil zabýval poměrně dlouho, neboť 26. 6. 1964 vstupuje předloha s číslem 13 před koordinační komisi, je schopná předložení sněmu a vystupuje na světlo sněmovní veřejnosti. 20. října 1964 je zahájena rozprava o 13. předloze, 23. října 1964 je přijata koncilními otci za základ rozpravy a 21. září 1965 je ve čtvrtém sněmovním období zahájena znovu rozprava o 13. předloze.

Je pravda, že 2 247 hlasů iuxta modum, obsahujících asi 20 000 navrhovaných úprav, se před pracovníky na 13. předloze vztyčilo jako hora. Vzhledem k tomu, že se již koncil blížil ke svému závěru, musely být pouze ty nejdůležitější připomínky zapracovány do textu

---

⁶⁷ ŠETLÍK, Ilja. Koncil skončil, koncil začíná. *Kulturní tvorba : Týdeník ÚV KSČ pro politiku a kulturu*. 23.12.1965, roč. III., č. 51, s. 14.

konstituce tak, aby byl dokument přijatelný pro koncilovou většinu. Takže na některé dobré nápady se nedostalo.⁶⁸

Nemyslím si, že by v Deklaraci o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím v oddíle, který se týká židovského náboženství, byla církev opatrná, „církve želí nenávisti, pronásledování a projevů antisemitismu, jimiž se kdykoli a kdokoli obrátil proti Židům“.⁶⁹

Otázce míru věnoval koncil celou polovinu 5. kapitoly a k otázce války a míru se vyjádřil dosti jasně. Koncil odsuzuje hrůzu, nelidskost a zvrácenost války. Taktéž koncil prohlašuje: „závody ve zbrojení jsou nejtěžší ranou lidstva a neúnosně poškozují chudé“.⁷⁰

Nakonec koncil požaduje „naprostý zákaz války a ustavení mezinárodní autority, která by zajišťovala bezpečnost, spravedlnost a úctu k právům pro všechny“.⁷¹

V zájmu přijatelnosti koncilových dokumentů pro většinu jejich účastníků jsou vesměs všechny koncilové dokumenty, Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě nevyjímaje, dokumenty kompromisními. Nicméně je třeba říct, že koncil těmito dokumenty sdělil a vykonal právě to, co sdělit a vykonat chtěl. Protože počet hlasů proti jednotlivým koncilovým dokumentům byl vždy relativně nízký, a schválila je tedy naprostá většina koncilových otců, nejsou jen právně závazné (na základě jejich schválení a vyhlášení papežem), ale jistě i morálně závazné pro celou církev, a toho chtěl koncil také dosáhnout.

Nedomnívám se, že po koncilu zůstal příkop mezi církví a světem hluboký a široký. Naopak církev snad nikdy nebyla světu blíže než v okamžiku skončení II. vatikánského koncilu a dokázala, že je schopna reagovat na palčivé otázky doby a zasvěceně a odpovědně na ně hledat a nacházet odpovědi. Už dnes je, myslím, možné docenit význam II. vatikánského koncilu v tom smyslu, že to nebyla jen jakási „historická rarita“, ale událost, která provždy ovlivnila církev samou i její vztah ke světu.

---

⁶⁸ Skalický, K. *Radost a naděje*. Karmelitánské nakl., Kostelní Vydří 2000, s. 211-212.

⁶⁹ *Nostra aetate 4 /Židovské náboženství/*. In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Zvon, Praha 1995.

⁷⁰ GS 81 /Závody ve zbrojení/... op. cit.

⁷¹ GS 82 /Naprostý zákaz války a mezinárodní akce k jejímu zamezení/... op. cit.

9 Srovnání zpráv z Rudého práva a Lidové demokracie týkajících se II. vatikánského koncilu

Hned při prvním srovnání zpráv z výše uvedených tiskovin je zřejmé, že Lidová demokracie se II. vatikánskému koncilu věnovala daleko více (zhruba 4krát - celkově 104 „zpráv“) než Rudé právo (26 „zpráv“) a také, že zprávy z Lidové demokracie jsou rozsáhlejší a obsahově pestřejší než zprávy z Rudého práva. Zprávy z Rudého práva se v každém sněmovním období koncilu soustřeďují pouze na to, co se komunistickému režimu hodilo a co mohl použít ve svůj prospěch nebo proti církvi. To je patrné zejména u prvního jednacího období koncilu ve výrazném zaměření zpráv na otázky míru, které v souvislosti s právě probíhající Karibskou krizí se jeví jako vysoce aktuální. Ve třech zbývajících obdobích se deník Rudé právo zaměřuje zejména na to, co se komunistickému režimu hodilo, např. ve druhém jednacím období na konstituci o církvi a zejména kapitolu, která se věnuje struktuře církevní hierarchie, ve čtvrtém se pak zprávy z Rudého práva soustřeďují zejména na vztah katolické církve ke komunismu a na snahu některých účastníků koncilu, aby se sněm negativně vymezil proti komunismu. Zprávy z tohoto deníku se snaží také význam všeho, čeho se na koncilu dosáhlo, bagatelizovat. Jan Fojtík ve svém článku z 12. října 1965 pod názvem: „Vatikán v pohybu?“ vyčítá církvi snad všechny domnělé i skutečné chyby, jichž se církev v minulosti dopustila a téměř nic na ní neoceňuje. Zprávy z Rudého práva nevěnují II. vatikánskému koncilu takovou pozornost, jakou mu věnují zprávy z Lidové demokracie, a také jsou mnohem neobjektivnější, zaměřené pouze na „populární“ témata a více ideologicky podbarvené než zprávy z Lidové demokracie. Zprávy z Lidové demokracie se v každém koncilovém období věnují všem tématům, o kterých se na II. vatikánském koncilu v daném období jednalo, nicméně i zprávy z tohoto tisku se při vši své rozsahové a obsahové pestrosti zaměřují na tzv. „populární témata“ – tj. na např. mírové snahy papeže a koncilu a na schéma „o církvi v moderním světě“. Ve zprávách z tohoto tisku je také patrná daleko menší míra ideologičnosti, než je tomu u zpráv z Rudého práva. Pouze články Josefa Plojhara činí v tomto směru výjimku. Menší ideologická podbarvenost zpráv z Lidové demokracie v porovnání se zprávami z Rudého práva byla dána tím, že Lidová demokracie musela přece jen jakožto orgán lidové, byť národně frontové, strany zachovávat z propagandistických důvodů vůči církvi jakousi „vstřícnější tvář“. Zprávy z Lidové demokracie tak podávají jasnější a úplnější obraz o jednání II. vatikánského koncilu, než je tomu u zpráv z Rudého práva, i když ve zprávách z tohoto tisku se také neodráží proporcionální poměrnost jednotlivých projednávaných a schválených schémat koncilu. U zpráv z Lidové demokracie je

zajímavé, že věnuje poměrně značnou pozornost také aktivitě československých účastníků koncilu a přináší na svých stránkách dva rozhovory s nimi.

ZÁVĚR

Co říci závěrem? Když jsem začal psát tuto diplomovou práci, tak jsem nečekal výsledky, ke kterým jsem v průběhu psaní docházel. Myslel jsem si, že zprávy z jednotlivých deníků vycházejících v tehdejší Československu budou rozsahem i obsahem velmi podobné. Nečekal jsem tak velké rozdíly v počtu zpráv, v jejich rozsahu, obsahu a jejich ideologickém zatížení. Jeden můj předpoklad byl však potvrzen. Jak ve zprávách z Rudého práva, tak i Lidové demokracie se odrážel postoj tehdejšího režimu k církvi, a proto nemohly zprávy z uvedených deníků o této významné církevní události referovat objektivně a ani rozsah těchto zpráv nemohl být vzhledem k této skutečnosti takový, jaký by si II. vatikánský koncil zasloužil. Zprávy z Lidové demokracie byly vzhledem ke svému „křesťanskému zaměření“ rozsahově bohatší a obsahově pestřejší, ani ty se však nevyhnuly ideologickému hodnocení koncilu. Bohužel moje práce nemůže být vzhledem k omezenému rozsahu komplexnější. Pro to, aby tato práce mohla být komplexním zhodnocením reakce československého tisku na II. vatikánský koncil, musela by obsahovat také zprávy z Kulturní tvorby, Duchovního pastýře, Katolických novin, kde jsem zprávy o II. vatikánském koncilu také našel. Tuto diplomovou práci by také bylo možno obohatit o hodnocení koncilu přímo komunistickými orgány jako např. ministerstvem zahraničí nebo ÚV KSČ a o zprávy československé delegace doprovázející československé biskupy do Říma na koncil, které jsem našel v Národním archivu ČR v Praze.

Co tato práce přinesla mne samotnému? Více informací o II. vatikánském koncilu a přes značné ideologické zabarvení zpráv a jejich celkovou neobjektivnost právě tyto zprávy dokazují, že církev žije a II. vatikánský koncil dokázal, že má silnou naději žít dál.

Seznam literatury

ADAM, A. *Liturgika : Křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha : Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-420-1.

BÜHLMANN, W. *Jan XXIII. : Zápas za budoucnost církve*. Praha : Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-218-7.

DE ROSA, P. *Temné papežství*. Praha : ETC Publishing, 1997. ISBN 80-86006-04-2.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha : Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

FILIPI, P. *Do nejhlubších hlubin : Život setkávání teologie*. Praha : Kalich, 1990. ISBN 80-7017-132-4.

GELMI, J. *Papežové : Od svatého Petra po Jana Pavla II.* Praha : Mladá Fronta, 1994. ISBN 80-204-0457-0.

HALAS, F. X. *Fenomén Vatikán*. Brno : CDK, 2005. ISBN 80-7325-034-9.

HÜNERMANN, W. *Farář světa : Život Jana XXIII.* Praha : Zvon, 1993. ISBN 80-7113-092-3.

JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Řevnice : Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6.

KRÁTKÝ, S. *Druhý vatikánský koncil a jeho poselství*. Praha : Vyšehrad, 1970.

Lidová demokracie : Orgán Československé strany lidové, 1962-1965.

L'osservatore Romano, 9-10 Dicembre 1965, N. 234 (32.039), pag. 2, 5.

MALÝ, R. *Církevní dějiny*. Olomouc : Matice cyrilometodějská, 2001. ISBN 80-7266-083-7.

Pavel VI. [online]. Dostupné na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pavel_VI.>.

PERNES, J. *Takoví nám vládli*. Praha : Brána, 2003. ISBN 80-7243-162-5.

PESCH, O. H. *Druhý vatikánský koncil : Příprava průběh odkaz*. Praha : Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-194-6.

Pronásledování katolické církve v Československu. [online]. Dostupné na: <http://cz.science24.org/w_Pron%C3%A1sledov%C3%A1n%C3%AD_katolick%C3%A9_c%C3%ADrkev_v_%C4%8Ceskoslovensku>.

RENDZINA, C. *Příběhy papežů : Dějiny a tajemství*. Praha : Volvox Globator, 2005. ISBN 80-7207-574-8.

ROTHMANN, R. *Jsem Josef, váš bratr : Příběh Jana XXIII.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-769-4.

Rudé právo : Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa, 1962-1965.

SKALICKÝ, K. *Radost a naděje*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-430-X.

ŠETLÍK, Ilja. Koncil skončil, koncil začíná. *Kulturní tvorba : Týdeník ÚV KSČ pro politiku a kulturu*. 23.12.1965, roč. III., č. 51, s. 14.

ŠRAJER, J. *Sociální etika 1 ZS 03/04 : Výběr studijních textů*. [online]. Dostupné na: <http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/etika/getfile.php?filemex=texty_doc>.

Abstrakt

JANOTA, P. *Reakce československého tisku na II. vatikánský koncil*. České Budějovice 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin a patristiky. Vedoucí práce PhDr. Radomír Malý.

Klíčová slova: II. vatikánský koncil, papež Jan XXIII., aggiornamento, papež Pavel VI., deník Rudé právo, deník Lidová demokracie

Diplomová práce stručně popisuje historii II. vatikánského koncilu a analyzuje reakci československého tisku na II. vatikánský koncil. Teoretická část má za cíl nastínit čtenáři historii II. vatikánského koncilu, jeho průběh, výsledky a význam pro katolickou církev a potažmo pro celý svět. Teoretický vstup se pak odráží v praktické části diplomové práce. Pomáhá čtenáři orientovat se v problematice. Teoretický vstup věnuje pozornost některým momentům života „tvůrce koncilu“ papeže Jana XXIII., zaměřuje se na ideu koncilu, stanovení cílů koncilu i na předpřípravné práce koncilu. Sleduje vyjasnění některých organizačních záležitostí průběhu koncilu. Zmiňuje popis jeho jednacího řádu. Další část teoretické části zahrnuje průběh jednotlivých zasedání koncilu a jejich výsledky, v závěru teoretického vstupu je uveden seznam koncilových dokumentů. Nechybí ani zhodnocení významu II. vatikánského koncilu.

Praktická část diplomové práce obsahuje kritickou analýzu článků, a to z denního tisku z Rudého práva a Lidové demokracie týkajících se II. vatikánského koncilu. Sledovanými proměnnými byly: prostor, který zmiňované deníky věnovaly II. vatikánskému koncilu, bohatost, obsahová pestrost a vyváženost zpráv.

Cílem praktické části a potažmo celé diplomové práce nebyla jen pouhá obsahová analýza dvou denních periodik šedesátých let 20. století a jejich reakce na průběh a výsledky koncilu, ale také komparace obsahové analýzy provedené u těchto dvou tiskovin, ale též zjištění míry odlišnosti v objektivnosti a ideologickém zatížení zpráv.

Abstract

Czechoslovakian press reaction to the Vatican Council II.

Keywords: the Vatican Council II., Pope John XXIII., aggiornamento, Pope Paul VI., the Rudé právo daily, the Lidová demokracie daily

The MA thesis briefly describes the history of the Vatican Council II and analyses the reaction of Czechoslovakian press to the Vatican Council II. The theoretical part aims at outlining the history, the course, the results and the importance of the Vatican Council II for the Catholic Church and also for the whole world. The theoretical opening is then reflected in the practical part of the MA thesis. It helps the reader to understand the issue. The theoretical opening pays attention to some important life moments of Pope John XXIII., “the Council Maker”. It focuses on the council idea, the definition of the council goals and setup time work before the council. It follows clarification of some organization issues during the council. It mentions its rule of procedure description. Another part of the theoretical part contains the development of all the council meetings and their results. There is also a list of council documents and evaluation of the Vatican Council II’s importance at the end of the theoretical part.

The practical part of the MA thesis contains analysis of newspaper articles, namely from the Rudé právo and the Lidová demokracie dailies, covering the Vatican Council II. The monitored issues were: the space dedicated by the above dailies to the Council, the richness, content variety and balance of the coverage.

The aim of the practical part and the MA thesis as a whole was the content analysis of the two 1960s daily newspapers and their reaction to the development and the result of the Council. It also contains content analysis comparison of these two newspapers and also identification of the extent of difference in objectivity and the ideological pressure on the news.